

AVALIK ARVAMUS JA RIIGIKAITSE

Tellija: Kaitseministeerium

Juhan Kivirähk

November 2014

SISUKORD

SISUKORD	2
KOKKUVÖTE	4
UURINGU TAUST	8
1 Valim	8
2 Küsitlustöö	9
3 Teostajad	11
UURINGU TULEMUSED	12
1 Hinnangud Eesti elule ning ohuks Eesti üle	12
2 Institutsioonide usaldusväärsus	14
2.1 Üldine taust	14
2.2 Kaitsestruktuurid	15
3 Julgeolek ning ohud	17
3.1 Julgeolek maailmas ning Eestis	17
3.2 Ohud maailma julgeolekule	18
3.3 Ohud Eestile	21
3.4 Julgeoleku tagatised	24
4 Eesti elanikkonna kaitsetahe	25
4.1 Suhtumine vastupanu osutamise vajalikkusesse	25
4.2 Valmisolek osaleda kaitsetegevuses	27
4.3 Soov sõjaohu korral Eestist lahkuda	29
4.4 Oskus käituda võimaliku kallaletungi korral	30
4.5 Mis teemadel vajaksite rohkem informatsiooni?	31
5 Eesti kaitsevõime	32
5.1 Hinnang Eesti kaitsevõimele	32
5.2 Seisukohad kaitsekulutuste mahu osas	33
5.3 Valmisolek omapoolseks annetuseks riigikaitsele	34
5.4 Hinnang riigi tegevusele riigikaitse arendamisel	34
5.5 Hinnang Eesti piiri kaitstusele	35
6 Eesti riigikaitse korraldus	36
6.1 Suhtumine ajateenistusse	36
6.2 Suhtumine kutselisse kaitseväkke	41
6.3 Suhtumine riigikaitse laiapõhjalisse käsitusse	42
6.4 Kaitseleidi ülesanded	43
6.5 Suhtumine Kaitseleiiduga liitumisse	44
7 NATO	46
7.1 Suhtumine NATO-sse kuulumisse	46
7.2 NATO abi võimaliku ohu korral	48
7.3 Hinnangud NATO poolt ette võetud sammudele	49
8 Rahvusvahelised sõjalised operatsioonid	50
8.1 Suhtumine Eesti osalemisse rahvusvahelistes operatsioonides	50
8.2 Rahvusvahelistel operatsioonidel osalemise argumendid	51
8.3 Afganistani operatsiooni kuvand	53

9	Veteranipoliitika	54
10	Riigikaitse alane teave.....	55
10.1	Riigikaitseõpetus koolides	55
10.2	Postimehe vahel ilmuv lisalet Riigikaitse.....	56
LISAD.....		57
1	Lisa 1 – Vastuste tabeljaotused	57

KOKKUVÕTE

- Turu-uuringute AS viis 2014. aasta novembris Kaitseministeeriumi tellimusel läbi riigikaitseteemalise avaliku arvamuse uuringu, mille käigus küsitleti 1219 Eesti elanikku alates 15 aasta vanusest. Tegemist oli juba kolmekümne kuuenda küsitlusega avaliku arvamuse monitooringus, mis sai alguse 2000. aastal.
- Eelmisest küsitlusest möödunud perioodi on ilmestanud sõjalise konflikti jätkumine Ukrainas ning seda saatev maruline propaganda Venemaa meedias. Selle mõju on selgelt näha eestivenelaste muutunud hoiakutes Eesti riigikaitse ja NATO rolli suhtes. Sama oluliseks hoiakuid mõjutavaks teguriks on olnud ka kevadel toimunud valitsuse vahetus, mis on parandanud Eesti poliitiliste institutsioonide usaldusväarsust. Tunda hakkab andma ka järgmisel kevadel toimuvate riigikogu valimiste lähenemine, milleks ettevalmistumisel on erakonnad valimisagendasse võtnud varasemast enam ka riigikaitsega seonduvaid teemasid.
- Vastanute seas on võrdselt 28-29 protsenti nii neid, kes näevad Eesti elus muutusi paremusele, kui ka neid, kelle arvates elu on muutnud halvemaks. 38 protsendi küsitletute arvates on elu viimastel aastatel jäänud samaks.
- Uuringus mõõdeti inimeste uhkustunnet selle üle, et nad elavad Eesti Vabariigis ning et Eesti kuulub Euroopa Liitu ja NATOsse. Kui Eestis elamise üle tunneb sageli uhkust ja heameelt 45 protsenti kõigist küsitletutest ja veidi üle poole eestlastest, siis Euroopa Liidu ja NATO liikmeks oleku suhtes on emotsioonid tagasihoidlikumad: pidevalt või küllalt sageli tunnevad uhkust või heameelt vähem kui 40 protsenti küsitletutest.
Kui lisada juurde need, kes tunnevad uhkust või heameelt üksnes mõnikord, siis saame nii Eesti kui ka Euroopa Liidu puhul tulemuseks valdavalt positiivse suhtumise, NATO-sse kuulumise üle aga ei tunne üle 50 protsendi venekeelsetest vastajatest kunagi uhkust ega heameelt.
- Kümnest institutsioonist, mille usaldusväarsust paluti vastajatel hinnata, on kõige kõrgem usaldus Päästeameti vastu (täielikult või pigem usaldab 95%). Päästeametile järgnevad pingereas Politsei- ja Piirivalveamet (84%), kaitsevägi (82%), Kaitseliit (74%), Euroopa Liit (69%), NATO (65%) ja Vabariigi President (62%). Vähem usaldavad inimesed peaministrit (56%), valitsust (54%) ja riigikogu (47%). Eesti poliitiliste institutsioonide usaldusväarsus on pärast kevadel toimunud valitsuse vahetust oluliselt kasvanud.
- 66% Eesti elanikkonnast on arvamusel, et eeloleval aastakümnel suureneb maailmas ebastabiilsus ja kasvab sõjaliste konfliktide tõenäosus. Vaid 8% usub, et maailm muutub eeloleval dekaadil turvalisemaks ja 20% arvab, et olukord püsib muutumatuna. Hinnang maailma turvalisusele on kõige kriitilisem 2008. aasta Vene-Gruusia augustisõjast alates.
- Eesti julgeolekuolukorda tajuvad vastajad mõnevõrra positiivsemana – võrdselt 26% on nii neid, kelle arvates turvalisus suureneb, kui ka neid, kelle arvates muutub olukord eaturvalisemaks. Kui maailma olukorda nähakse kevadega võrreldes muutumas veelgi eaturvalisemaks, siis Eesti osas on turvalisushinnang muutunud pisut positiivsemaks.
- Peamiste ohtudena maailma julgeolekule tõstavad vastajad esile Venemaa tegevust oma mõjuvõimu taastamiseks (kindlasti peab seda julgeolekuohuks 44% küsitletutest), Islamiriigi tegevust (43%) ja terrorivõrgustike tegevust (41%). Koos vastusega „mõningal määral” tõusevad peamiste ohtudena esile veel organiseeritud kuritegevus, ülemaailmne majanduskriis, epideemiate levik ning rikaste ja vaeste riikide (arenenud riikide ja arengumaade) vastuolude süvenemine.

- Sarnaselt eelmistele uuringutele tajutakse Eestit ähvardavate ohtudena kolme, mille realiseerumist peavad enam kui pooled vastanuist lähemate aastate jooksul väga või küllaltki tõenäoliseks: 72% elanike arvates võib toimuda organiseeritud rünnak Eesti riiklike infosüsteemide vastu (nn küberrünnak), 65% hinnangul võib mõni välisriik sekkuda Eesti poliitika või majanduse mõjutamiseks oma huvides ning 53% arvates võib riiki tabada ulatuslik merereostus. Ülejäänud ohtude osas on ülekaalus need vastajad, kes peavad nende realiseerumist pigem vähetõenäoliseks. Siiski on ka ulatusliku või piiratud sõjalise rünnaku tõenäosust hakatud just eestlaste seas varasemast tõenäolisemaks hindama.
- Eesti riigi peamiseks julgeolekutagatiseks peetakse jätkuvalt NATO-sse kuulumist (63% nimetab seda ühena kolmest olulisemast tegurist). Sarnaselt varasemale on olulisuselt teisel kohal Eesti iseseisva kaitsevõime arendamine (45%), sellele järgneb käesolevas küsitluses kolmandaks tõusnud koostöö ja head suhted Venemaaga (31%), mida peavad peamiseks julgeolekugarantiiks venekeelsed vastajad (61%; eestikeelsetest vastajatest 18%). Euroopa Liitu kuulumine, mis kevadel asus veel kolmandal positsioonil, on koos Balti riikide kaitsekoostööga langenud neljandale-viiendale positsioonile (24-25%). Eestikeelsete vastajate jaoks on selgelt olulisim julgeolekugarantii NATO-sse kuulumine (78%; venekeelsetest 30%) ja teisel kohal Eesti iseseisva kaitsevõime arendamine (52%; venekeelsed 32%).
- Pisut on langenud nii Eesti elanike valmisolek isiklikult kaitsetegevuses osaleda kui ka poolehoid relvastatud vastupanu osutamisele riigi tasandil. See langus on tingitud venekeelsete vastajate suhtumise muutumisest. Võõrriigi rünnaku korral peab relvastatud vastupanu osutamist kindlasti või tõenäoliselt vajalikuks 83% eestlastest ja 70% venekeelsetest vastajatest, ise oleks valmis oma võimete ja oskuste kohaselt kaitsetegevuses osalema 60% eestlastest ja 45% venekeelsetest.
- Olukorras, kus Eestile tungitaks kallale, kaaluks siit lahkumist iga viies inimene: 7% püüaks enda hinnangul taolises olukorras kindlasti lahkuda ja 15% teeks seda tõenäoliselt. Kõige enam on lahkumiseks aldis alla 40 aastased eestimaalased: 20-29 aastastest üle 40 protsendi. Eestlastest sooviks sõjalise konflikti korral riigist lahkuda 19%, venekeelsetest 30%. Võrreldes 2012. aastaga on venekeelsete elanike lahkumissoov siiski kahanenud (toona soovis lahkuda 42%).
- Elanike teadlikkus ohuolukorras käitumisest on küllaltki madal: vaid 22% teaks, mida ta saaks teha Eesti kaitseks, juhul kui Eestit ähvardaks välisvaenlase kallaletung. Inimesed vajaksid enda sõnul rohkem informatsiooni sellest, kuidas käituda, kui ollakse tsiviilisikuna konfliktipiirkonda sattunud (45%), kuidas on kavas teavitada ohu korral avalikkust (43%) ning kuidas korraldatakse evakueerimist (40%).
- Eesti riigi kaitsevõimele antud hinnangud on võrreldes eelmise küsitlusega paranenud: Eesti kaitsmist võõrriigi rünnaku korral peab kindlasti või tõenäoliselt võimalikuks üle poole küsitletutest (eestlastest 57%).
- Eesti kaitsekulutuste mahtu hinnates leiavad peaaegu pooled (47%) elanikest, et kaitsekulutused tuleks säilitada praegusel tasemel. Kaitsekulutuste tõstmist pooldab 29% ja vähendamist 15% elanikest. Kui eestlastest pooldab kaitsekulutuste tõstmist 37%, siis venekeelsete vastajate seas on sama suur kulutuste vähendamise pooldajate osakaal.
- Kolmandik eestlastest ja seitsmendik venekeelsetest vastajatest oleks valmis ka omapoolseks rahaliseks annetuseks Eesti riigikaitse toetuseks.
- Kui veel kevadel andis riigi viimaste aastate tegevusele Eesti riigikaitse arendamisel positiivse hinnangu 73% elanikkonnast, siis novembris oli see näitaja kahanenud 62 protsendile. Suurenenud on ei oska öelda vastanute osakaal. Seda võib põhjendada riigikaitse debati hoogustumisega 2015. aasta riigikogu valimiste eel, mille käigus välja käidud riigikaitse arendamise ettepanekute suhtes ning ka laiapindse riigikaitse kontseptsiooni suhtes ei ole inimesed veel osanud seisukohta võtta.
- Seekordses uuringus paluti anda hinnang ka Eesti riigipiiri kaitstusele, mille osas domineerivad negatiivsed hinnangud, eriti eestlaste seas (pigem halvaks või väga halvaks hindab piiri kaitstuse 53% kõigist küsitletutest ja 67% eestlastest).

- Noormeeste ajateenistuse suhtes on kõik Eesti elanikud väga soosivalt meelestatud: koguni 94% peab ajateenistuse läbimist noormeeste jaoks vajalikuks, sh 70% kindlasti vajalikuks. Kaks kolmandikku vastajatest (66%) arvab, et neile sobiva koormusega peaksid kaitseväeteenistuse läbima ka väiksemate tervisehäiretega noormehed.
- Suurem osa inimestest (67%) suhtub ajateenistusest kõrvalehoidmisse taunivalt – 23% mõistab sellise käitumise hukka ja 44% suhtub sellesse negatiivselt. Keskmisest tolerantsemad on ajateenistusest kõrvalhoidmise suhtes nooremad vanusegrupid – alla 30 aastastest suhtub sellesse mõistvalt üle 40 protsendi.
- Alates 2013. aastast naistele antud võimalust vabatahtlikult ajateenistust läbida peab vajalikuks 42 protsenti ja mittevajalikuks 52 protsenti küsitletutest. Eestlaste seas on naiste ajateenistuse vajalikuks ja mittevajalikuks tunnustajaid võrdselt, venekeelsete seas hinnatakse naiste ajateenistust valdavalt mittevajalikuks. Neist, kes naiste ajateenistust vajalikuks peavad, leiab enamik, et naised võiksid ajateenistuse läbida eraldi programmi järgi.
- 84% elanikkonnast eelistab riigikaitse ülesehitusel praeguse süsteemi säilitamist, kus kutseline kaitseväge on kombineeritud ajateenistuse läbinutest moodustatava reservarmeeaga. Kohustuslikust ajateenistusest loobumist ja üksnes kutselisele kaitsevæele üleminekut pooldab 11%. 72 protsenti elanikest pooldab ka riigikaitse laiapõhjalist käsitlust, mis näeb riigikaitset mitte ainult kaitsevæe ja Kaitseväe, vaid enamiku riigiasutuste ja terve ühiskonna ühise ülesandena.
- Eesti elanikud peavad Kaitseväe peamiseks ülesandeks võimekuse loomist riigi sõjaliseks kaitseks, mida märgib kõige olulisema ülesandena 41% küsitletutest. Summeerides kolm olulisemat ülesannet, tõuseb aga esikohale hoopis päästetegevuses osalemine õnnetuste ja katastroofide korral: 54% mainib seda ühena kolmest olulisest ülesandest, sõjaline võimekus kogub kolme valiku kogusummas 51% toetust. Järgnevad kaitsetahte ja kaitsevalmiduse tõstmine elanikkonna hulgas (37%) ning osalemine siseriiklike julgeolekukriiside lahendamisel (37%).
- Kaitseväe tegevuses osaleb küsitletutest kolm protsenti (5% meestest ja 2% naistest). Kui ülejäänutele tehtaks ettepanek Kaitseväega või sellega seotud organisatsioonidega ühineda, oleks kindlasti valmis liituma 5% ja arvatavasti 19%. Rõõmustaval kombel on liitumisvalmidus kõrgem just nooremate vastajate seas.
- Eesti kuulumist NATO-sse pooldab 2014. aasta sügisel 75% elanikkonnast. Võrreldes kevadega toimunud neljaprotsendiline langus tuleneb venekeelsete vastajate jahenenud suhtumisest NATO vastu. Venekeelsetest vastajatest pooldas NATO-sse kuulumist vaid 37 protsenti, eestlastest 93%.
- Usk sellesse, et Eestit ähvardava ohu korral osutaks NATO otsest sõjalist abi, on pidevalt kasvanud. Novembrikuises küsitluses on sellisel arvamusel olijate osakaal kasvanud üle 50 protsendi, eestlastest usub NATO sõjalisse abisse 63 protsenti.
- Kindlustunde kasvule NATO toetuse osas on kaasa aidanud juba ette võetud sammud Eesti turvalisuse tagamisel, mida elanikkond valdavalt toetab: NATO liitlasvägede kohalolekut Eestis toetab 70% elanikkonnast (88% eestlastest) ning 69 protsenti (eestlastest 80%) leiab, et NATO on Eesti julgeoleku tagamiseks juba piisavalt teinud.
- 64% elanikkonnast leiab, et Eesti kaitsejõudude üksused peaksid vastavalt oma võimalustele osalema rahvusvahelistes operatsioonides erinevates maailma pingekolletes. Eestlaste toetus Eesti kaitsejõudude osalemisele missioonidel on veelgi suurem (74%; venekeelsetest 43%). Rahvusvahelistel sõjalistel operatsioonidel osalemist peetakse vajalikuks ennekõike seetõttu, et see annab meie sõduritele vajaliku reaalse lahingukogemuse (seda nimetas ühe põhjusena kolmest 65%) ning tagab võimalike ohtude puhul Eestile NATO abi (55%).
- Afganistani missiooni kuvand on Eesti elanike silmis väga mitmetahuline. Inimestel on selgelt positiivne hoiak Afganistanis teeninud Eesti kaitseväelaste professionaalsuse suhtes (74% nõustub selle seisukohaga), aga samas on küllaltki palju ka neid, kes peavad Eesti kaitseväelaste elude ohtuseadmist välismissioonil lubamatuks (58%).

- Sõna „veteran“ on ühiskondlikus teadvuses tugevalt seotud Teise maailmasõja kuvandiga (52%), Eesti kaitseväge missioonidega Kosovos, Afganistanis ja Iraagis seostab veterane vaid 14 protsenti. Enamik (73%) küsitletutest peab kindlasti või pigem vajalikuks veteranide päeva tähistamist jüripäeval, 23. aprillil.
- Seda, et kõigis keskkaridust andvates õppeasutustes peaks olema võimalik õppida riigikaitseõpetust, leiab kindlasti või arvatavasti 87 protsenti küsitletutest. Riigikaitseõpetust peavad võrdselt vajalikuks nii eesti- , kui ka venekeelsed vastajad.
- See, et riigikaitse teemaline lisaleht hakkas ilmuma Eesti Ekspressi asemel Postimehe vahel, ei ole selle lugejaskonda vähendanud: pea kõiki sel aastal ilmunud väljaandeid on lugenud 3%, ühte-kahte numbrit 11% küsitletutest.

UURINGU TAUST

Käesolev aruanne on koostatud Turu-uuringute AS-i poolt 4. - 30. novembril 2014. aastal läbi viidud omnibussiküsitluse ning varasemate samalaadsete küsitluste tulemuste põhjal. Aruanne esitatakse **Kaitseministeeriumile**.

Uuringu eesmärgiks oli selgitada, milline on:

- Üldised hinnangud elule Eestis ning uhkus ja heameel Eesti üle;
- Riiklike institutsioonide (sh. kaitsestruktuuride) usaldusväärsus elanike seas;
- Elanike hinnangud Eestit ning maailma ähvardavatele julgeolekuriskidele;
- Arvamused Eesti osalemise kohta rahvusvahelistel sõjalistel operatsioonidel;
- Elanike kaitsetahe ning hoiakuline käitumine võimalike Eestit ähvardavate ohtude korral;
- Hinnangud Eesti kaitsevõimekusele;
- Suhtumine NATO-sse ja selle rolli Eesti julgeoleku tagamisel;
- Suhtumine meeste kohustuslikku ning naiste vabatahtlikku ajateenistusse;
- Suhtumine Kaitseliitu ning arusaamad Kaitseliidu ülesannetest
- Suhtumine riigikaitseõpetusse koolides.

Aruande esimeses osas on toodud meetoodika kirjeldus, teises osas tulemused koos jooniste ning kommentaaridega, lisas on esitatud kasutatud ankeet ning tulemuste tabeljaotused oluliste taustatunnuste lõikes.

1 Valim

Küsitlus viidi läbi Omnibuss-keskkonnas. Omnibuss on regulaarselt (kindla ajakava järgi) läbiviidav uuring, mille üldkogumi moodustavad Eesti Vabariigi alalised elanikud alates 15 aasta vanusest, kokku 1 113 355 inimest (ESA, 01.01.2013.a.).

Tavapärane omnibussi valim on suurusega **1000 vastajat**. Valim moodustatakse üldkogumi **proportsionaalse mudeli alusel**. Mudeli aluseks on piirkonnad ning asula suurus (elanike arv), mille alusel valitakse kokku 100 lähteadressi (valimipunkti). Lähteadressi valik iga piirkonna sees toimub **juhulikkuse põhimõttel** Rahvastikuregistri aadressiloendite alusel.

Seekordses küsitluses moodustati lisaks põhivalimile ka **lisavalim suurusega 200 vastajat**, et saavutada **venekeelse elanikkonna täielikum esindatus** valimis. Ehkki üldjaotustes on elanikkonna keeleline koosseis kaalutud tegelikkusele vastavaks (st. suurendades eestikeelsete ja vähendades venekeelsete vastajate mõju), võimaldab valimi selline suurendamine täpsemalt analüüsida üksikute venekeelse elanikkonna rühmade hoiakuid ja arvamusi.

Vastajate valikul lähteadressil rakendati nn „**noore mehe reeglit**“. See tähendab, et valimisse sattunud aadressil viiakse läbi intervjuu noorima kodusoleva meessoost leibkonna liikmega vanuses 15 ja rohkem aastat, kui mehi kodus ei ole, siis noorima naisega. Selline meetod annab neile vastajate kategooriatele, kes tavaliselt harvemini kodus viibivad (nooremad inimesed, meesterahvad), lisatõenäosuse valimisse sattuda, muutes nii empiirilise valimi elanikkonna tegeliku soolis-vanuselise koosseisule vastavamaks.

Lähtumine üldkogumi proportsionaalsest mudelist tagab valimi esinduslikkuse ehk võimaluse uuringu alusel tehtud järeldusi üldistada kogu Eesti vastavaealisele elanikkonnale. 1000 inimese küsitlemisel ei ületa maksimaalne viga $\pm 3,10\%$, väiksemate gruppide vaatlemisel võib viga olla suurem.

Järgnevas tabelis 1 on toodud valimivea piirid proportsioonihinnangul 95% usaldusnivool.

Tabel 1 Valimivea piirid

	Vastuse proportsioon											
	50%	45%	40%	35%	30%	25%	20%	15%	10%	5%	3%	2%
10	30.99%	30.83%	30.36%	29.56%	28.40%	26.84%	24.79%	22.13%	18.59%	13.51%	10.57%	8.68%
20	21.91%	21.80%	21.47%	20.90%	20.08%	18.98%	17.53%	15.65%	13.15%	9.55%	7.48%	6.14%
30	17.89%	17.80%	17.53%	17.07%	16.40%	15.49%	14.31%	12.78%	10.74%	7.80%	6.10%	5.01%
40	15.49%	15.42%	15.18%	14.78%	14.20%	13.42%	12.40%	11.07%	9.30%	6.75%	5.29%	4.34%
50	13.86%	13.79%	13.58%	13.22%	12.70%	12.00%	11.09%	9.90%	8.32%	6.04%	4.73%	3.88%
60	12.65%	12.59%	12.40%	12.07%	11.60%	10.96%	10.12%	9.03%	7.59%	5.51%	4.32%	3.54%
70	11.71%	11.65%	11.48%	11.17%	10.73%	10.14%	9.37%	8.36%	7.03%	5.11%	4.00%	3.28%
80	10.96%	10.90%	10.73%	10.45%	10.04%	9.49%	8.77%	7.82%	6.57%	4.78%	3.74%	3.07%
90	10.33%	10.28%	10.12%	9.85%	9.47%	8.95%	8.26%	7.38%	6.20%	4.50%	3.52%	2.89%
100	9.80%	9.75%	9.60%	9.35%	8.98%	8.49%	7.84%	7.00%	5.88%	4.27%	3.34%	2.74%
110	9.34%	9.30%	9.15%	8.91%	8.56%	8.09%	7.47%	6.67%	5.61%	4.07%	3.19%	2.62%
120	8.95%	8.90%	8.76%	8.53%	8.20%	7.75%	7.16%	6.39%	5.37%	3.90%	3.05%	2.50%
130	8.59%	8.55%	8.42%	8.20%	7.88%	7.44%	6.88%	6.14%	5.16%	3.75%	2.93%	2.41%
150	8.00%	7.96%	7.84%	7.63%	7.33%	6.93%	6.40%	5.71%	4.80%	3.49%	2.73%	2.24%
200	6.93%	6.89%	6.79%	6.61%	6.35%	6.00%	5.54%	4.95%	4.16%	3.02%	2.36%	1.94%
300	5.66%	5.63%	5.54%	5.40%	5.18%	4.90%	4.53%	4.04%	3.39%	2.47%	1.93%	1.58%
500	4.38%	4.36%	4.29%	4.18%	4.02%	3.79%	3.51%	3.13%	2.63%	1.91%	1.49%	1.23%
750	3.58%	3.56%	3.50%	3.41%	3.28%	3.10%	2.86%	2.55%	2.15%	1.56%	1.22%	1.00%
1 000	3.10%	3.08%	3.03%	2.95%	2.84%	2.68%	2.48%	2.21%	1.86%	1.35%	1.06%	0.87%
1 500	2.53%	2.52%	2.48%	2.41%	2.32%	2.19%	2.02%	1.81%	1.52%	1.10%	0.86%	0.71%

2 Küsitlustöö

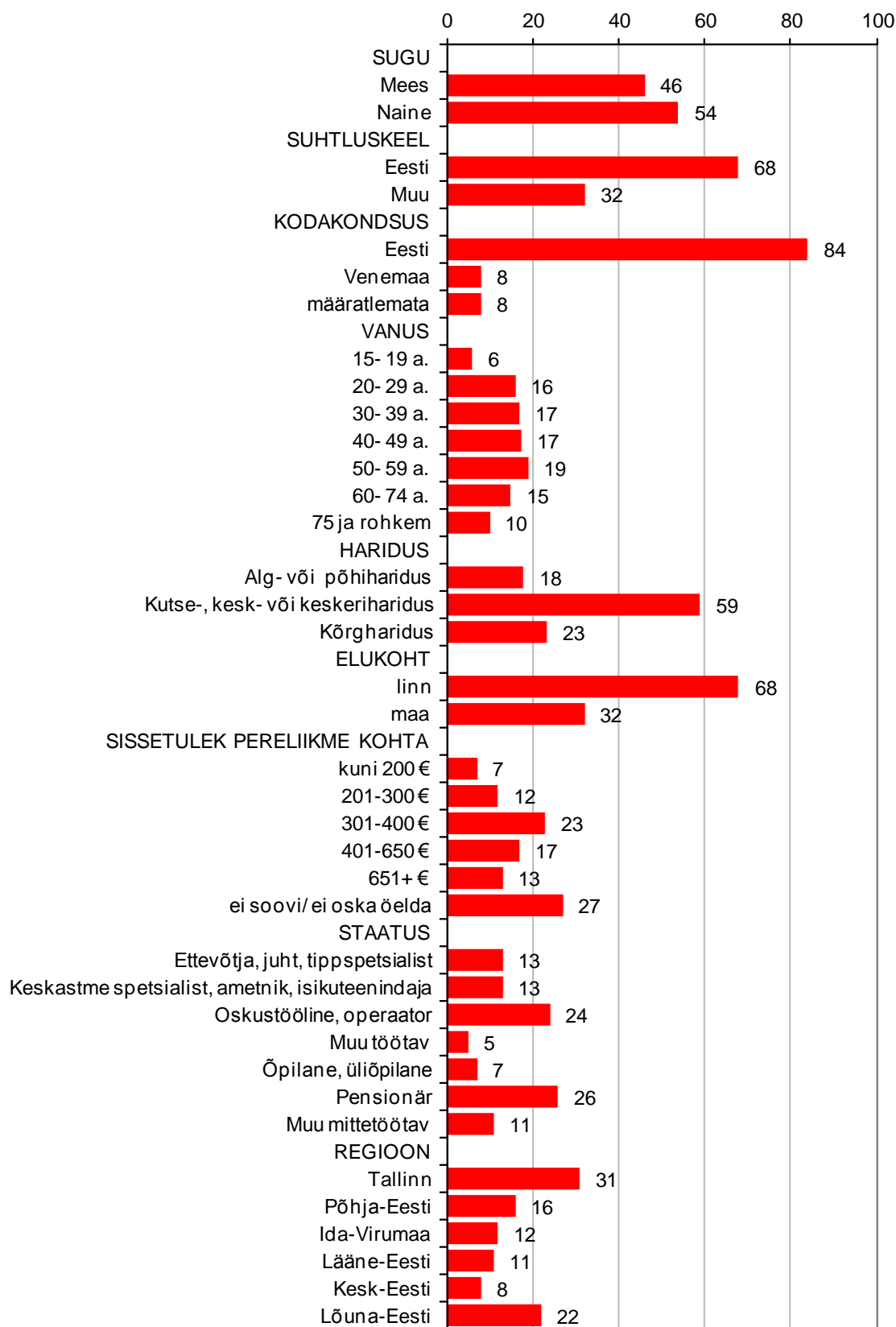
Küsitlusmeetodina kasutati trükitud ankeedi alusel läbiviidavat personaalintervjuud, mis viidi läbi eesti ja vene keeles. Küsitlustöös osales **56** vastava ettevalmistuse saanud Turu-uuringute AS-i küsitajat. Kokku viidi läbi **1219** intervjuud. Vastanute sotsiaal-demograafiline profiil on toodud joonisel 1.

Ülevaade küsitlustöö tulemustest (külastatud aadresside arv, intervjuu mitte-toimumise põhjused) on esitatud tabelis 2.

Tabel 2 Küsitlustöö tulemused

Põhjused, miks küsitlus ei toimunud	Kokku
Peres ei ela sihtrühma kuuluvaid inimesi	755
Kedagi pole kodus	3706
Sihtrühma kuuluv inimene pole kodus	96
Keelduti kontaktist	543
Sihtrühma kuuluv inimene keeldus intervjuust	1055
Muu mittetoimumise põhjus	155
Ei ole eluruumid või aadressile ei pääse ligi	194
Kokkuvõte	
Kokku aadresse	7723
Korduvvisiite	1432
Korrektset täidetud küsimustikke	1219

Uuringutulemuste tötluseks kasutati andmetötluspaketti SPSS for Windows 17.0.

Joonis 1 Vastanute sotsiaaldemograafiline profiil, %, n=1000

3 Teostajad

Uuringu erinevates etappides olid vastutavad:

Aruanne, projekti juhtimine:
Valim/Küsitlustöö koordineerimine:

Juhan Kivirähk
Marina Karpištšenko,
Kristel Toom,
Rutt Vihtla.

Andmesisestuse koordineerimine:
Andmetöötlus ja tabelid:
Tellija-poolne kontaktisik:

Asta Pajos
Tõnis Stamberg
Lauri Vahtre

Kontaktandmed:

- Üldtelefon: 585 29 700
- E-post: post@turu-uuringute.ee
- Kodulehekülg: www.turu-uuringute.ee
- Aadress: Pärnu mnt. 102, korpus A, 11312 Tallinn

Uuringujuhi kontaktandmed:

- Telefon: 5515200
- E-post: juhan@turu-uuringute.ee

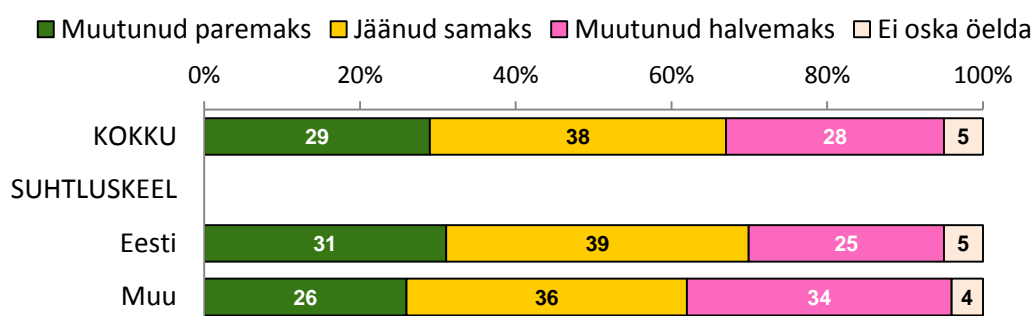
UURINGU TULEMUSED

1 Hinnangud Eesti elule ning uhkus Eesti üle

Viimase kolme aasta jooksul läbi viidud küsitlustes on palutud vastajatel hinnata, kas ja kui sageli nad on tundnud uhkust Eesti kuulumise üle Euroopa Liitu ja NATO-sse.

Sel korral lisandusid küsimused selle kohta, kuidas on Eesti elu viimastel aastatel muutunud ning kas vastaja tunneb uhkust ja heameelt selle üle, et ta elab Eesti Vabariigis. Uuringu tegijad eeldavad, et positiivsete muudatuste nägemine ning heameel ja uhkus Eestis elamise üle on tegurid, mis mõjutavad positiivselt suhtumist ka riigi struktuuridesse ja kaitsepoliitikasse.

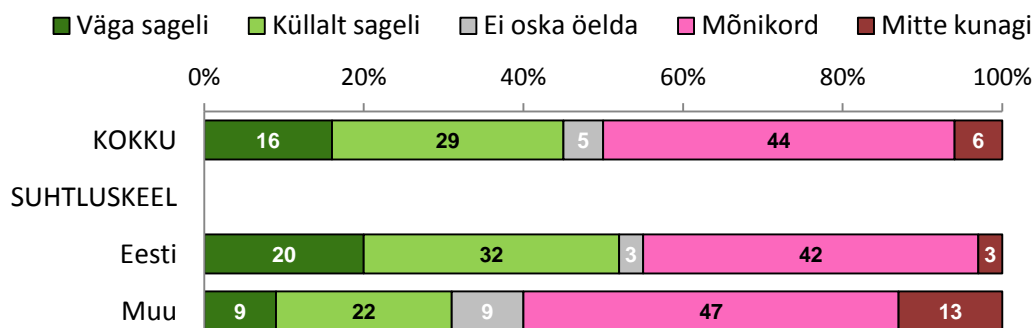
Joonis 2. Hinnangud muutustele Eesti elus (%; N = kõik vastajad)

Küsitletute seas on võrdselt neid, kes tajuvad Eesti elus muutusi paremuse suunas ja neid, kes hindavad olukorda halvenenuks. Kõige suurem osa vastajatest leiab, et olukord on jäänud samaks.

Eestikeelsete vastajate seas on võrreldes muukeelsetega rohkem neid, kes näevad muutusi paremusele, viimaste hulgas on tervelt kolmandik neid, kes näevad Eesti elu halvenevat.

Joonis 3. Uhkus ja heameel selle üle, et elatakse Eesti Vabariigis (%; N = kõik vastajad)

Ka Eestis elamise üle heameele tundmine või uhke olemine diferentseerib vastajad kahte suurde rühma: need, kes tunnevad uhkust ja heameelt väga või küllalt sageli ning need, kes mõnikord. Väike grupp (6%) vastanutest ei tunne Eestis elamise üle kunagi uhkust või heameelt .

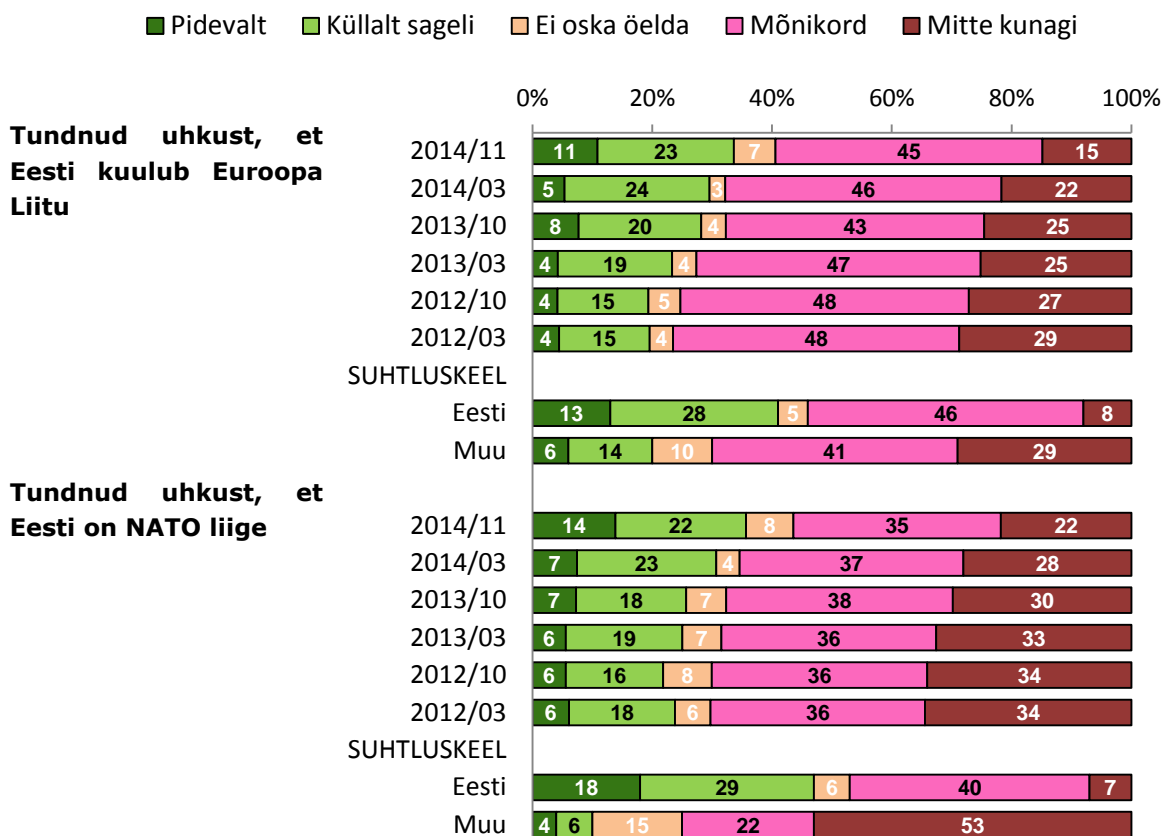
Ka siin on selge erinevus eesti- ja muukeelsete vastajate seisukohtades. Eestikeelsetest vastajatest tunnevad uhkust ja heameelt enam kui pooled, muukeelsete hulgas on aga selgelt enam neid, kellele Eestis elamine tekitab positiivseid emotsioone vaid mõnikord.

Heameel ja uhkus Eestis elamise üle on märgatavalt suurem kui Eesti kuulumise üle Euroopa Liitu ja NATO-sse. Võrreldes kevadega on eestimaalaste uhkusetunne Euroopa Liitu ja NATO-sse kuulumise üle mõne protsendipunkti võrra tõusnud: **pidevalt või küllalt sageli on Euroopa Liitu kuulumise üle uhke olnud 34% ning NATO liikmesuse üle 36% elanikest** (Joonis 4). Mitte kunagi ei ole oma sõnutsi Euroopa Liitu kuulumise üle uhkust tundnud 15% ja NATO puhul 22% inimestest.

Küllap on Euroopa Liidu kohta antud vastuste juures mõju avaldanud kevadel aset leidnud Europarlamendi valimised, mis Euroopa Liidu tavalisest enam kodanike teadvusesse tõstis.

NATO-sse kuulumise olulisus on aga Eesti inimestele veelgi enam selgeks saanud praeguses keerulises rahvusvahelises olukorras, kus allianssi kuulumine lubab meil vaatamata idanaabri musklinäitamisele end turvaliselt tunda.

Joonis 4. Eesti riigi kuulumise üle uhkuse tundmine (%) ; N = kõik vastajad

Suhtluskeele alusel ilmnevad suhtumises Euroopa Liidu ja NATO liikmesusse siiski üsna olulised erinevused. Eriti suured on erinevused **NATO liikmeks oleku hindamise puhul: selle üle tunnevad uhkust ja heameelt 47% eestikeelsetest ja vaid 10% muukeelsetest Eesti elanikest.** Koguni 53% muukeelsetest vastajatest ütleb, et nad ei ole mitte kunagi tundnud uhkust selle üle, et Eesti on NATO liige. Eestikeelsetest vastajatest arvab nii vaid 7%.

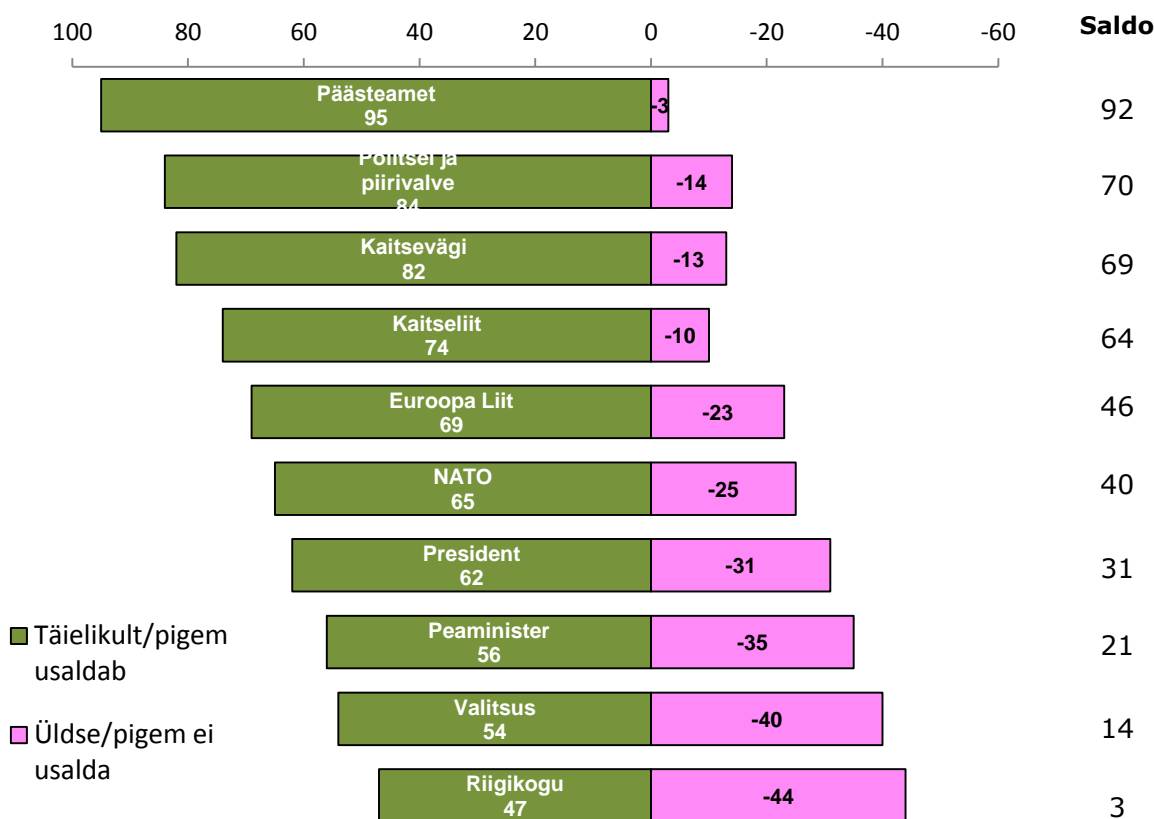
2 Institutsioonide usaldusväärsus

Uuringus on vaatluse all elanike usaldus mitmete riiklike ja rahvusvaheliste institutsioonide vastu. Institutsioonide valik on tehtud, arvestades nende olulist rolli Eesti julgeolekupoliitika kujundajana, elluvijana või toetajana.

2.1 Üldine taust

Vastajad hindasid institutsioonide usaldusväärst nelja kategooriaga skaalal: täielikult usaldan, pigem usaldan, pigem ei usalda, üldse ei usalda. Kümnest uuringusse lülitatud institutsioonist usaldatakse kõige enam **Päästeteenistust** – seda usaldab 95% Eesti elanikkonnast (Joonis 5).

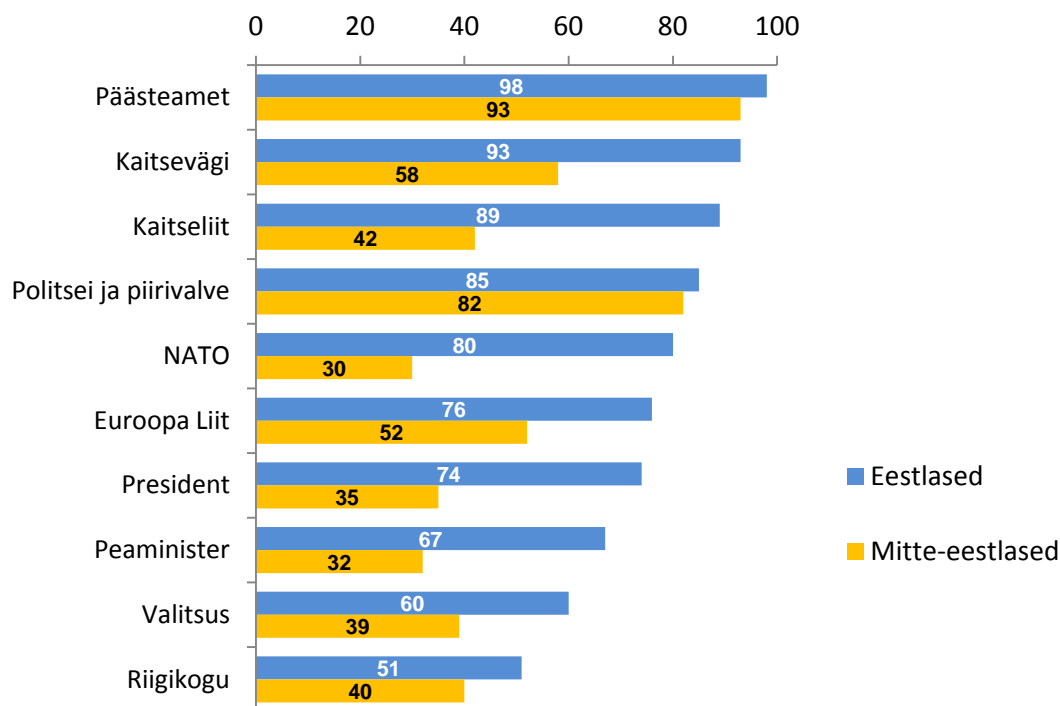
Joonis 5. Institutsioonide usaldusväärsus (%; N = kõik vastajad)

Institutsioonide usaldamise pingereas on kaitseväge Päästeteameti ning Politsei- ja piirivalveameti järel kolmandal kohal, talle järgneb kohe Kaitseliit. NATO ja Euroopa Liidu usaldusväärsus on võrreldes kevadise küsitlusega kasvanud ning neid peetakse usaldusväärsemaks kui Eesti enda poliitilisi institutsioone. Ehkki usalduse pingerea lõpus on endiselt valitsus ja riigikogu, on nende usaldatavus kevadega võrreldes veidi tõusnud.

Eestikeelse elanikkonna usaldus kõikide institutsioonide vastu on suurem kui mitte-eestlastel (Joonis 6). Suurimad erinevused ilmnevad NATO (eestikeelsetest elanikest usaldab täielikult või pigem 80%, muukeelsetest 30%), Kaitseliidu (89% vs 42%), presidendi (74% vs 35%), peaministri (67% vs 32%) ning kaitseväge (93% vs 58) puhul.

Joonis 6. Institutsioonide usaldusväärsus eesti- ja muukeelsete elanike silmis (täielikult ja pigem usaldajate %; N = kõik vastajad)

2.2 Kaitsestruktuurid

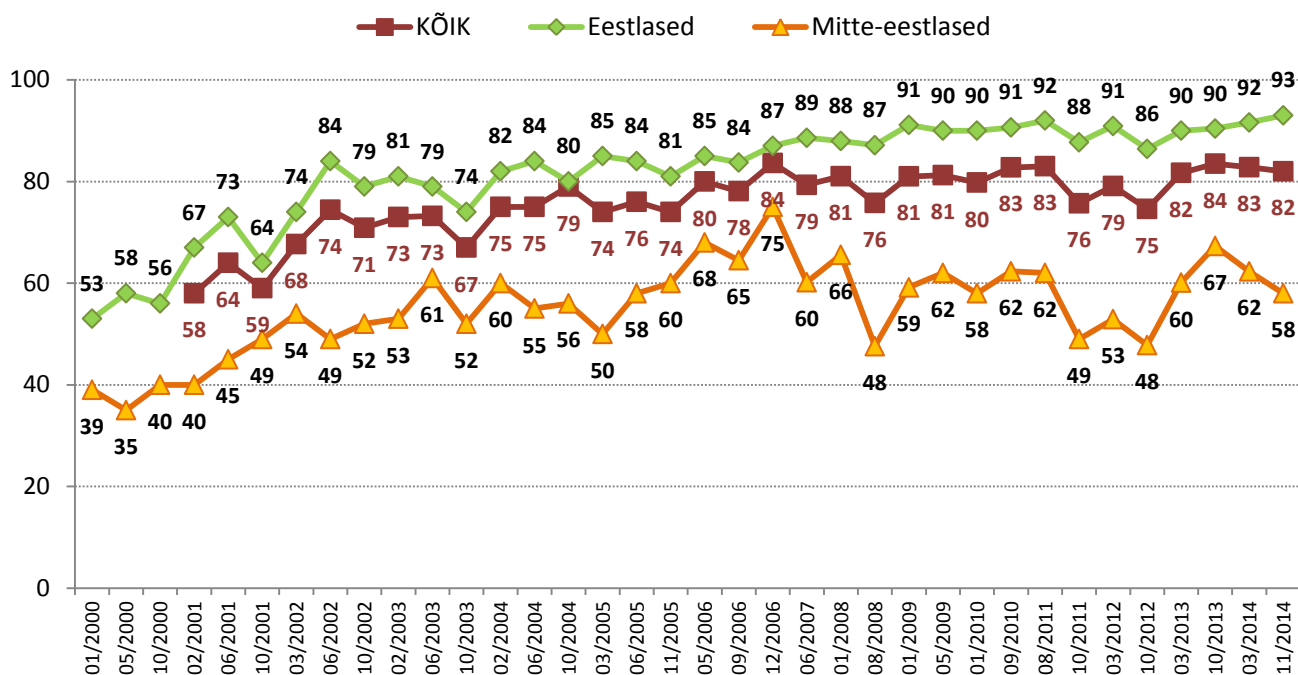
Kaitseväge, mis on Päästeameti järel usaldusväärseuse pingereas kolmandal, eestlaste hinnangutes aga teisel kohal, **usaldas 2014. aasta novembris 82% Eesti elanikest** (Joonis 7). Nagu eelnevatelgi aastatel, püsib eestikeelse elanikkonna seas usaldusmäär märksa kõrgemal kui muukeelsete hulgas – kaitseväge usaldab täielikult või pigem usaldab 93% eestlastest ja 58% mitte-eestlastest.

Kui alates 2013. aasta kevadest on kaitseväge usaldajate osakaal eesti emakeelega vastajate seas püsinud stabiilselt väga kõrgel tasemel, siis venekeelsete vastajate hulgas on alates sellest kevadest näha langustrendi. Tõenäoliselt võib siin mõju avaldada Ukraina ja Venemaa vahelise relvakonflikti taustal Venemaa massimeediast lähtuv info, mis kritiseerides kogu NATO-t mõjutab kahtlemata ka suhtumist Eesti kaitseväkke.

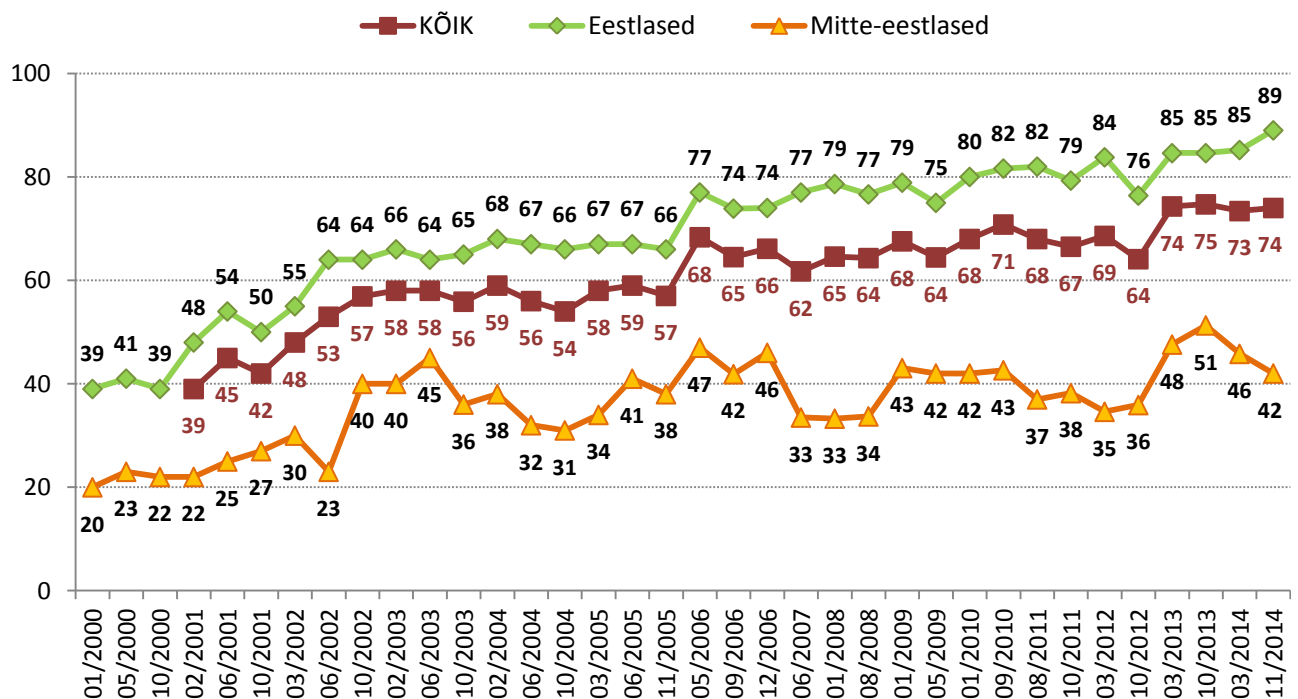
Kaitseliit on tõusnud usaldusväärsemate institutsioonide seas tõusnud kohe kaitseväge järele – Kaitseliitu usaldas 2014. aasta novembris 74% Eesti elanikest (Joonis 8) – selline usaldusväärseuse tase on saavutatud ja seda hoitud alates 2013. aasta kevadest.

Usaldusväärseusele antud hinnangud on eestlaste seas järjekindlalt kõrgemad kui muukeelsetel elanikkonnal: käesolevas uuringus usaldab Kaitseliitu 89% eestlastest (usaldus on 4 protsendi võrra tõusnud), muukeelse elanikkonna seas on sama näitaja 42% (võrreldes kevadega 4 protsendi võrra madalam). Sarnaselt kaitseväega on ka Kaitseliidu usaldustrend muukeelse elanikkonna seas olnud sel aastal langev. Põhjustena võib oletada sama, mida märkisime eelnevalt kaitseväge puhul.

Joonis 7. Kaitseväge usaldusväärsus 2000-2014; eesti- ja muukeelsete elanike hinnangute võrdlus (täielikult ja pigem usaldajate %; N = kõik vastajad)

Joonis 8. Kaitseliidu usaldusväärsus 2000-2014; eesti- ja muukeelsete elanike hinnangute võrdlus (täielikult ja pigem usaldajate %; N = kõik vastajad)

3 Julgeolek ning ohud

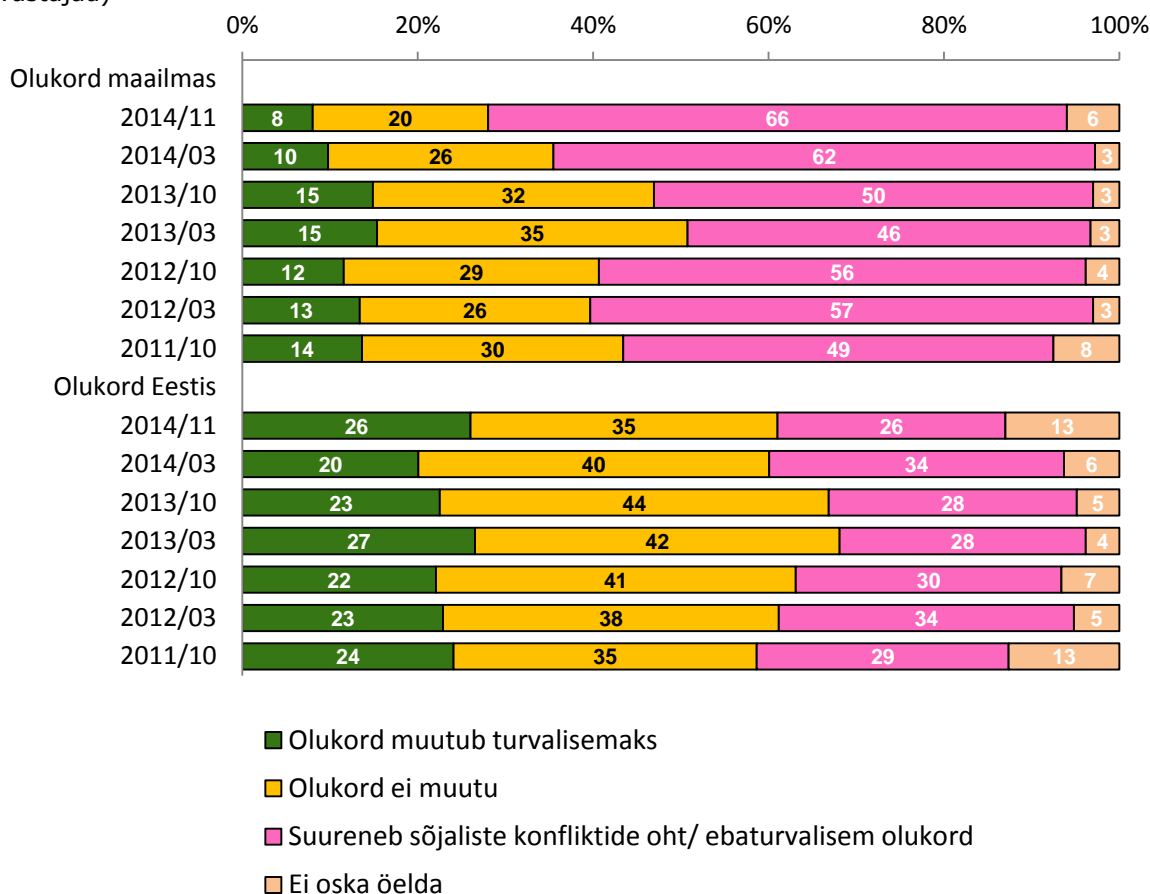
Kolmas peatükk annab ülevaate julgeolekut käsitlevatest küsimustest: milliseks prognoositakse eeloleval aastakümnel olukorda maailmas ja Eestis, milliseid ohtusid peavad elanikud lähemate aastate jooksul Eestis tõenäoliseks ning mis aitaks tagada Eesti riigi julgeolekut.

3.1 Julgeolek maailmas ning Eestis

2014. aasta novembris oli kaks kolmandikku Eesti elanikkonnast arvamusel, et eeloleval aastakümnel suureneb maailmas ebastabiilsus ja kasvab sõjaliste konfliktide tõenäosus (Joonis 9). Vaid 8% usub, et maailm muutub eeloleval dekaadil turvalisemaks ja 20% arvab, et olukord püsib muutumatuna. Sama pessimistlikult on julgeolekuolukorda maailmas hinnatud veel ainult 2008. aasta augustis, pärast Venemaa-Gruusia sõjalist konflikti (Joonis 10).

Eesti olukorda tajutakse mõnevõrra positiivsemana kui situatsiooni maailmas tervikuna: 26 protsendi arvates elavad Eesti elanikud kümne aasta pärast praegusest turvalisemates tingimustes, sama palju on neid, kes kardavad, et tingimused muutuvad ebaturvalisemaks. 35 protsenti vastajaist ei prognoosi Eesti turvalisuses eeloleval aastakümnel suuremaid muudatusi. Võrreldes eelmise küsitlusega on kasvanud nende vastajate osakaal, kes ei oska oma hinnangut anda.

Joonis 9. Olukord maailmas ja Eestis eeloleval aastakümnel*, 2011-2014 võrdlus (%) ; N = kõik vastajad)

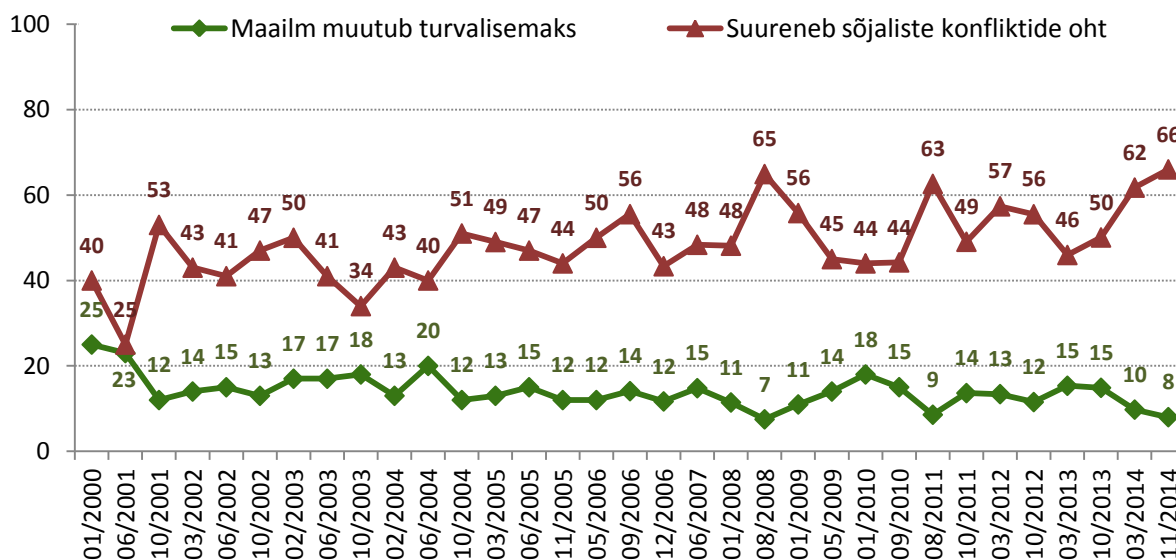
* Maailma ja Eesti olukorra kohta küsiti erinevas sõnastuses:

- Kuidas Te arvate, kas eeloleval aastakümnel muutub maailm turvalisemaks ja sõjaliste konfliktide oht väheneb või vastupidi, suureneb ebastabiilsus ja maailmas kasvab sõjaliste konfliktide tõenäosus?
- Mis Te arvate, milliseks kujuneb olukord Eestis? Kas Eesti elanikud elavad kümne aasta pärast praegusest turvalisemates või ebaturvalisemates [enne 2011/10: konfliktiohtlikumates] tingimustes?

Kui eestikeelsete vastajate seas on Eesti olukorda optimistlikult ja pessimistlikult hindavate vastajate osakaal võrdselt 28 protsenti, siis muukeelsete vastajate seas on nende kahe grupi osakaal võrdselt 22%. Erinevus tuleneb peamiselt asjaolust, et muukeelsete vastajate seas on rohkem neid, kes eeldavad olukorra samaks jäämist või kes ei oska oma hinnangut anda. Keskmisest positiivsemalt hindavad Eesti olukorda kümne aasta perspektiivis kõrgema haridusega ja keskmisest suurema sissetulekuga vastajad.

Maailma olukorda hinnates on aga eestikeelsed vastajad muukeelsetest selgelt pessimistlikumad: **72 protsenti eestikeelsest elanikkonnast usub, et maailmas suureneb eeloleval aastakümnel sõjaliste konfliktide oht**, samas muukeelsete elanike seas on vastav näitaja 55%. Võrreldes eelmise küsitlusega on ohutunne mõlemas vastajate grupis kasvanud, kui selle tajumise tase on aga jäänud erinevaks. 24% muukeelsest elanikkonnast usub, et olukord ei muutu ja 11% loodavad pööret paremusele (eestikeelsetest vastavalt 19% ja 6%)

Joonis 10. Olukord maailmas eeloleval aastakümnel; 2000-2014 võrdlus (%; N = kõik vastajad)

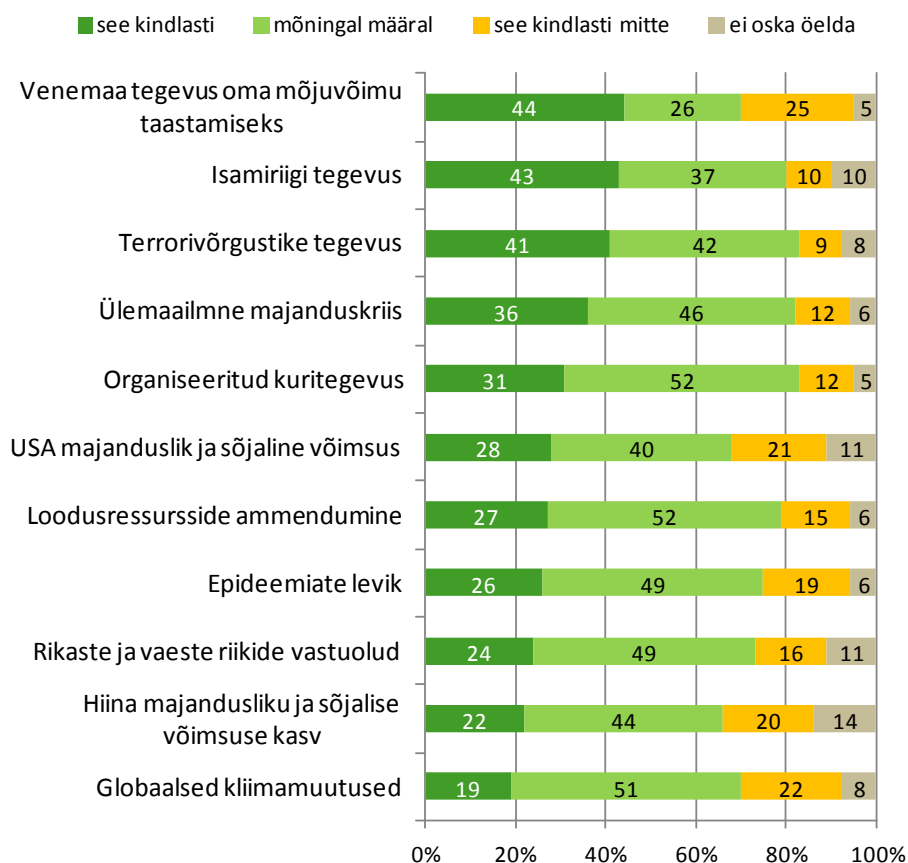

3.2 Ohud maailma julgeolekule

Palusime käesolevas küsitluses vastajatel hinnata, mil määral kujutavad nende arvates ohtu rahule ja julgeolekule maailmas erinevad tänasel päeval aktuaalsed tegurid. Sarnast küsimust on esitatud ka varem (kõige esimeses küsitluses 2000. aasta jaanuaris ning 2009. aasta juunis). Kuna aga erinevatel aegadel on olnud aktuaalsed julgeolekuohud erinevad, siis otseselt võrreldavaid kategooriaid ei olnud võimalik hindamiseks esitada.

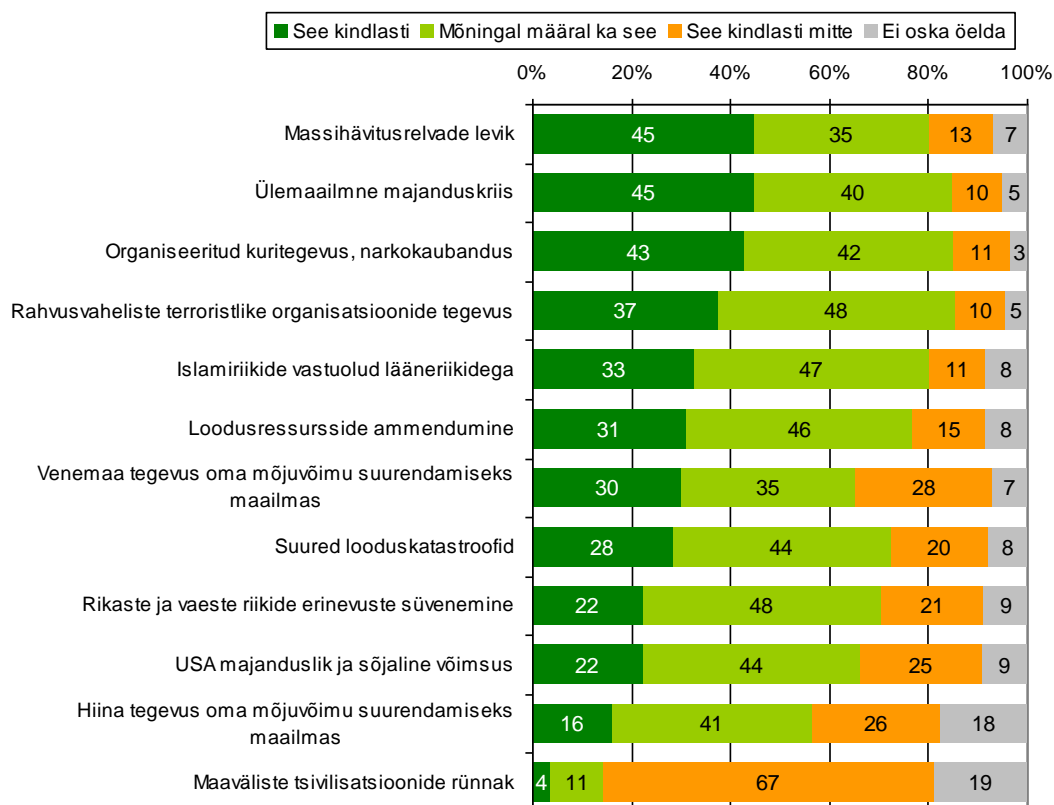
Kõige olulisemate ohtudena tõstavad vastajad esile Venemaa tegevust oma mõjuvõimu taastamiseks (seda peab kindlasti julgeolekuohuks 44% küsitletutest), Islamiriigi tegevust (43%) ja terrorivõrgustike tegevust (41%). Koos vastusega „mõningal määral“ tõusevad peamiste ohtudena esile veel ka organiseeritud kuritegevus, ülemaailmne majanduskriis, epideemiade levik ning rikaste ja vaeste riikide (arenenud riikide ja arengumaade) vastuolude süvenemine (Joonis 11).

Joonis 11. Ohud rahule ja turvalisusele maailmas 2014 (%; N = kõik vastajad)

2009. aasta juunis hinnati sama skaala alusel kuid erinevate ohtude seast valides olukorda järgmiselt (Joonis 12):

Joonis 12. Ohud rahule ja turvalisusele maailmas 2009 (%; N = kõik vastajad)

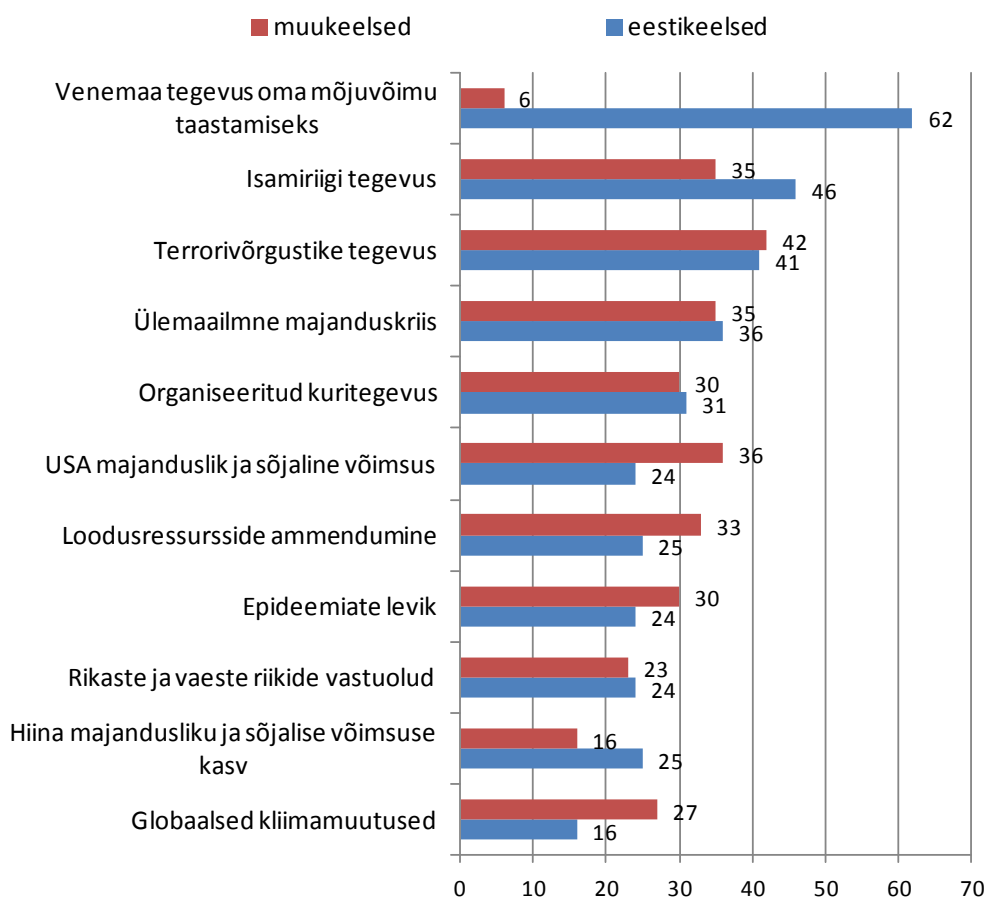

Andmete võrdlemisel näeme, et endiselt peetakse peamiseks ohtudeks ülemaailmset majanduskriisi, organiseeritud kuritegevust ja terrorismi, sõjakaid islamiliikumisi. Kasvanud on aga ohu tajumine konkreetsete riikide – eelkõige Venemaa – poolt, ehkki ohtu tajutakse ka Hiina tugevnemisest.

Venemaa suhteliselt tagasihoidlik koht tänavu mõõdetud ohtude pingereas tuleneb sellest, et venekeelsed vastajad Venemaa tegevuses erilist ohtu ei taju. Eestlaste jaoks on **Venemaa tegevus oma mõjuvõimu taastamiseks endise NSV Liidu territooriumil** selgelt ohuks number üks: seda peab kindlasti probleemiks **62% eestlastest**. Seda arvamust jagab aga **vaid kuus protsenti venekeelsetest** vastajatest. Viimastest peab Venemaa tegevust mõningal määral probleemiks 20%, kuid tervelt **kaks kolmandikku ei pea Venemaad ohuks maailma julgeolekule**.

Ülejäänud ohtude puhul on erinevused eesti- ja venekeelsete vastajate hinnangutes väiksemad, väljendudes vaid ohuhinnangute erinevas intensiivsuses (Joonis 13).

Joonis 13. Ohud rahule ja turvalisusele maailmas 2014, vastused „see kindlasti“ (%; eesti ja muukeelsete võrdlus)

Kui terrorismi ja kuritegevust ning maailma majanduskriisi puudutava osas on eesti- ja venekeelsete vastajate suhtumine sarnane, siis teemadel, mis nõuavad välispoliitilist seisukohavõttu, on arvamused erinevad. Muukeelsete vastajate jaoks on seevastu olulisemad need ohud, mis on tingitud kliimaatilistest ja looduslikest teguritest.

Tõenäoliselt võib selles näha erinevas inforuumis elamise mõju – ehk siis neid riske, millest meediakanalites kõige sagedamini räägitakse, peetakse ka oluliseks.

3.3 Ohud Eestile

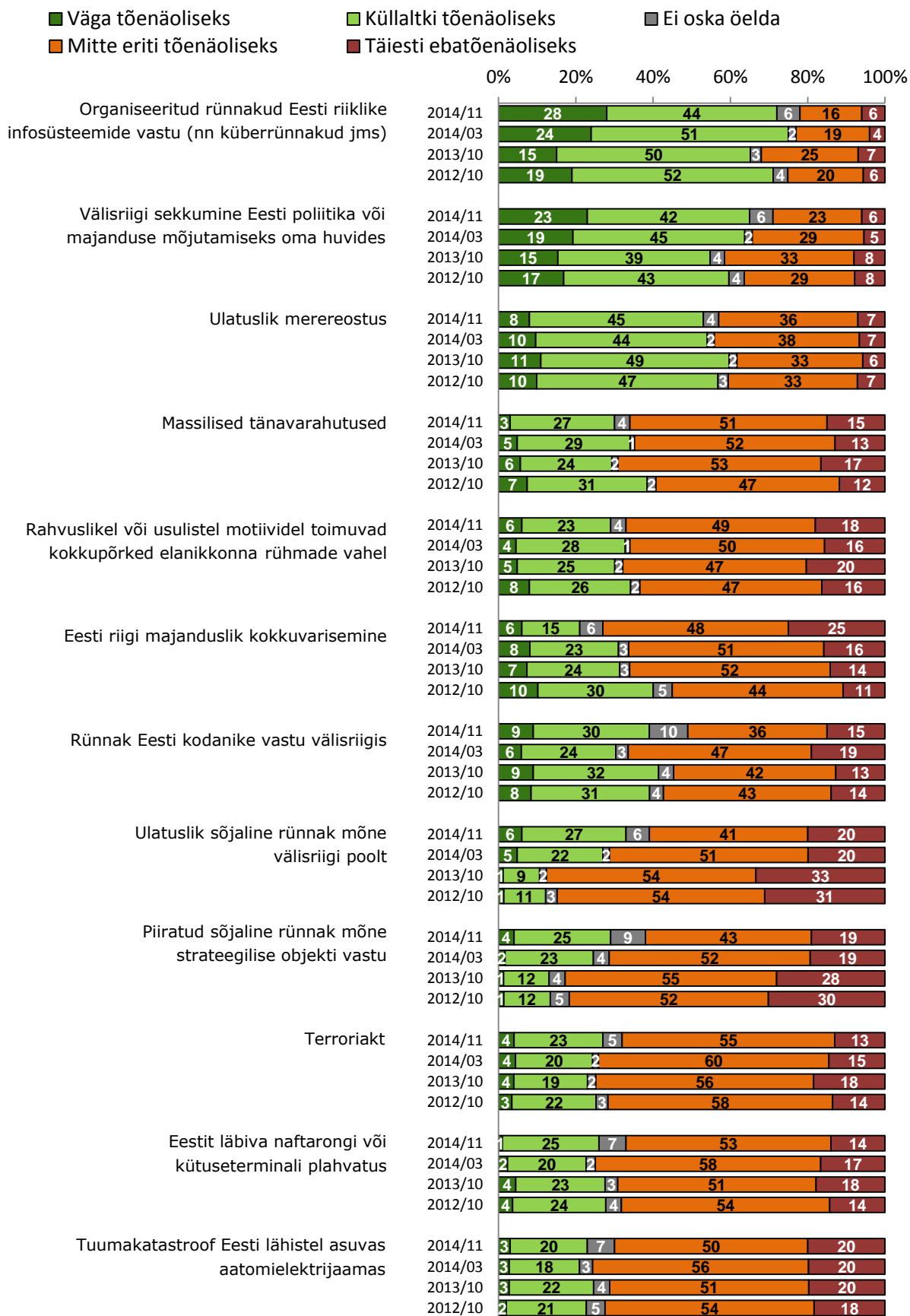
Kui maailma turvalisust ja julgeolekut ohustavaid tegureid on monitooringuga mõõdetud nüüdseks vaid kolmel korral, on Eesti riiki ähvardavate ohtude tõenäosust palutud hinnata igas küsitluses. Vastajaile esitatakse 12 erinevat võimalikku ohtu ning palutakse hinnata nende esinemise tõenäosust lähemate aastate jooksul (Joonis 14).

On kolm ohtu, mille realiseerumist peavad enam kui pooled vastanuist lähemate aastate jooksul väga või küllaltki tõenäoliseks: 72% elanike arvates võib toimuda organiseeritud rünnak Eesti riiklike infosüsteemide vastu (**nn küberrünnak**), 65% hinnangul võib mõni **välisriik sekkuda Eesti poliitika või majanduse mõjutamiseks oma huvides** ning 53% arvates võib riiki tabada **ulatuslik merereostus**.

Ülejäänud ohtude osas on ülekaalus need vastajad, kes peavad nende realiseerumist pigem vähetõenäoliseks. Massilisi tänavarahutusi peavad väga või küllaltki tõenäoliseks 30%, rahvuslikel või usulistel motiividel toimuvaid kokkupõrkeid elanikkonna rühmade vahel 29% ja Eesti riigi majanduslikku kokkuvarisemist 21%. Kõigi nimetatud ohtude realiseerumise tõenäoliseks pidajate osakaal on võrreldes kevadega kahanenud.

Vähe on ka neid, kes peavad tõenäoliseks rünnakut Eesti kodanike vastu välisriigis (39%), ulatuslikku või piiratud sõjalist rünnakut (vastavalt 33% ja 29%), terroriakti (27%), Eestit läbiva naftarongi või kütuseterminali plahvatust (26%) või tuumakatastroof Eesti lähistel asuvas aatomielektrijaamas (23%). Siiski on kõigi nimetatud ohtude tõenäoliseks pidajate osakaal võrreldes kevadel toimunud küsitlusega kasvanud.

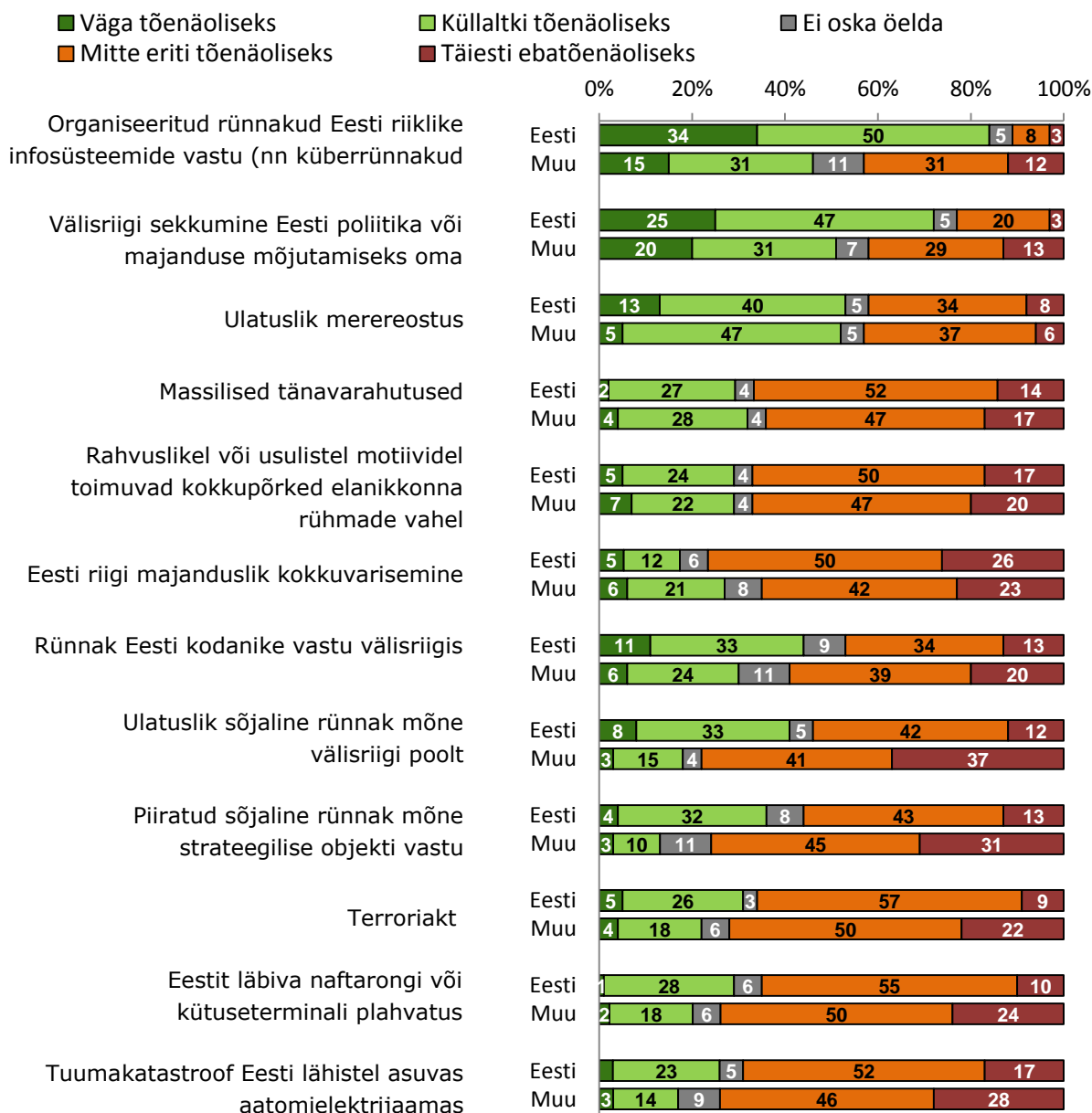
Joonis 14. Erinevate Eestit ähvardavate ohtude tõenäosus lähemate aastate jooksul, 2012-2014 võrdlus (%) ; N = kõik vastajad)

Ka Eesti siseste ohtude hindamisel ilmnevad olulised erinevused vastajate **peamise suhtluskeele lõikes** (Joonis 15). Eestlased peavad enamikke ohte tõenäolisemaks kui venekeelsed vastajad. Erandiks on vaid Eesti riigi majandusliku kokkuvarisemine, mida muukeelsetest peab väga või küllaltki tõenäoliseks 27%, eestlasest vaid 17%.

Oluliselt tõenäolisemaks peavad eestikeelsed vastajad küberrünnakuid (vastavalt 84% ja 46%), välisriigi sekkumist Eesti poliitika või majanduse mõjutamiseks (72% vs 51%), ulatuslikku sõjalist rünnakut (41% ja 18%) või piiratud sõjalist rünnakut mõne strateegilise objekti vastu (36% ja 13%) ning rünnakut Eesti kodanike vastu mõnes välisriigis (44% ja 30%).

Joonis 15. Erinevate Eestit ähvardavate ohtude tõenäosus lähemate aastate jooksul; eesti- ja muukeelsete elanike hinnangute võrdlus (%; N = kõik vastajad)

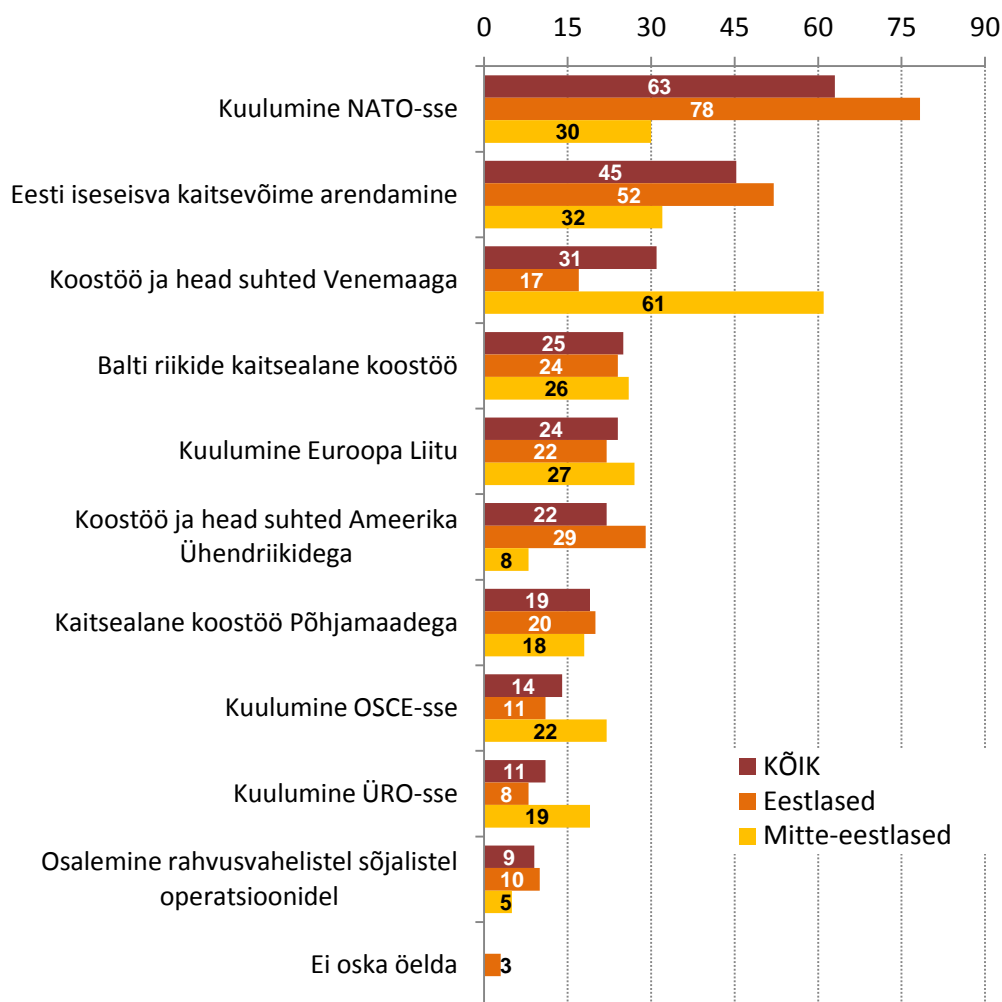

3.4 Julgeoleku tagatised

Tegurite hulgas, mis tagavad elanikkonna arvates Eesti riigile suurima julgeoleku, on sarnaselt varasemate uuringulainetega esikohal **riigi NATO-sse kuulumine** – seda nimetab ühe olulise tegurina kaks kolmandikku vastajaist, eelkõige eestlased (Joonis 16). Olulisuselt teisel kohal on vastajate hinnangul **Eesti iseseisva kaitsevõime arendamine**, mida mainib ühena peamistest julgeolekutagatistest 45% eestimaalastest. Seega on eestikeelsete vastajate poolt omaks võetud meie riigikaitsekorralduse kaks alustala: tuginemine NATO kollektiivkaitsele ja iseseisva kaitsevõime tagamine.

Neile kahele tegurile järgneb, küll peamiselt muukeelsete vastajate mõjul, koostöö ja head suhted Venemaaga (31%). Mõlemalt keelegrupilt saavad enam-vähem võrdselt toetust Balti riikide kaitsealane koostöö (25%) ja Euroopa Liitu kuulumine (24%).

Joonis 16. Eesti julgeoleku tagatised (kuni 3 olulisemat); eesti- ja muukeelsete elanike hinnangute võrdlus (%; N = kõik vastajad)

Nagu nägime juba institutsioonide usaldusväarsuse juures, on võrreldes kevadega vähenenud venekeelsete vastajate usaldus NATO vastu, mis leiab väljenduse ka julgeolekutagatiste hindamisel (kevadepidas NATOt oluliseks julgeolekutagatiseks 41%, seekord vaid 30% muukeelsetest). Seevastu on kasvanud nende osakaal, kes näevad julgeolekutagatist heade suhete arendamises Venemaaga (kevadepidas 53%, seekord 61% muukeelsetest).

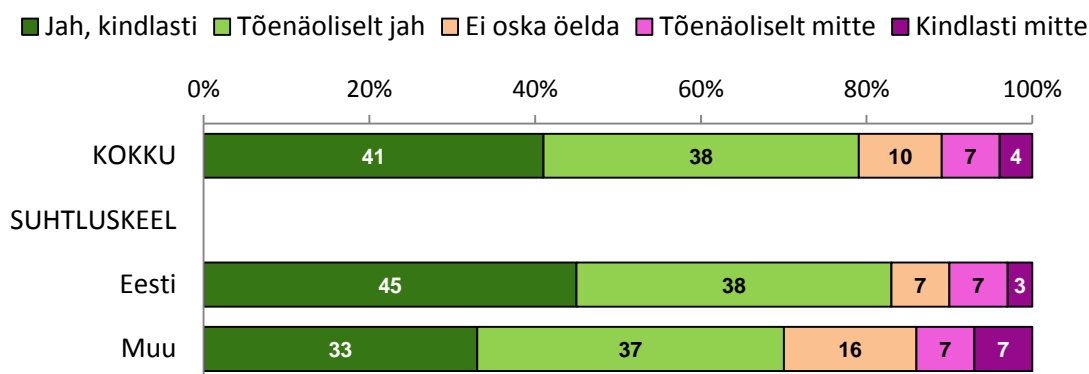
4 Eesti elanikkonna kaitsetahe

Eesti elanikkonna kaitsetahtet mõõdetakse kolme küsimuse abil. N.ö. passiivset kaitsetahtet väljendab seisukoht, et Eestit tuleks välisvaenlase kallaletungi korral kaitsta ("Kui Eestit peaks ründama mõni riik, kas me peaksime igal juhul, sõltumata ründajast, osutama relvastatud vastupanu?"), aktiivset kaitsetahtet aga isiku valmisolek ise oma oskuste ja võimete kohaselt riigikaitstes kaasa lüüa („Kui Eestile tungitaks kallale, kas oleksite valmis oma võimete ja oskuste kohaselt osalema kaitsetegevuses?“). Samuti selgitatakse välja nende osakaal, kes väljendavad soovi kallaletungi korral Eestist lahkuda. Kaitsetahte teemaga seostub ka küsimus elanike informeeritusest selle kohta, kuidas võimaliku kallaletungi korral Eestit kaitsta.

4.1 Suhtumine vastupanu osutamise vajalikkusesse

Relvastatud vastupanu osutamist peab võõrriigi rünnaku korral kindlasti vajalikuks 43% ja tõenäoliselt vajalikuks 38% Eesti elanikest (Joonis 17). Seega **kokku soosib sõjalise vastupanu osutamist 79%, mittevajalikuks peab seda aga 11% Eesti elanikkonnast**. Eestikeelsed vastajad peavad relvastatud vastupanu mõnevõrra enam vajalikuks kui mitte-eestlased (kindlasti vajalik 45% eesti- ja 33% muukeelsete elanike arvates).

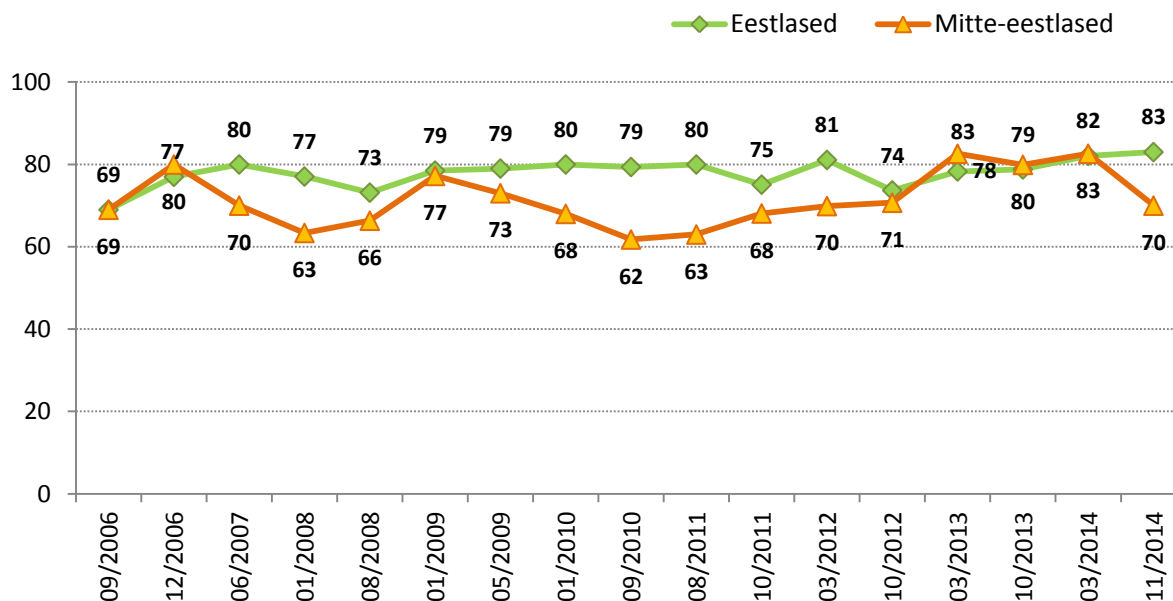
Joonis 17. Relvastatud vastupanu osutamise vajadus, kui Eestit ründaks mõni riik (%; N = kõik vastajad)

Kui eestlaste suhtumine vastupanu osutamise vajalikkusesse on võrreldes kevadega püsinud samal tasemel, siis venekeelsete vastajate puhul on kasvanud „ei oska öelda“ vastanute osakaal ning selle võrra on vähemaks jäänud ka vastupanu vajalikkuse toetajaid (märtsis oli selliseid vastajaid 82%, nüüd 70%) (Joonis 18).

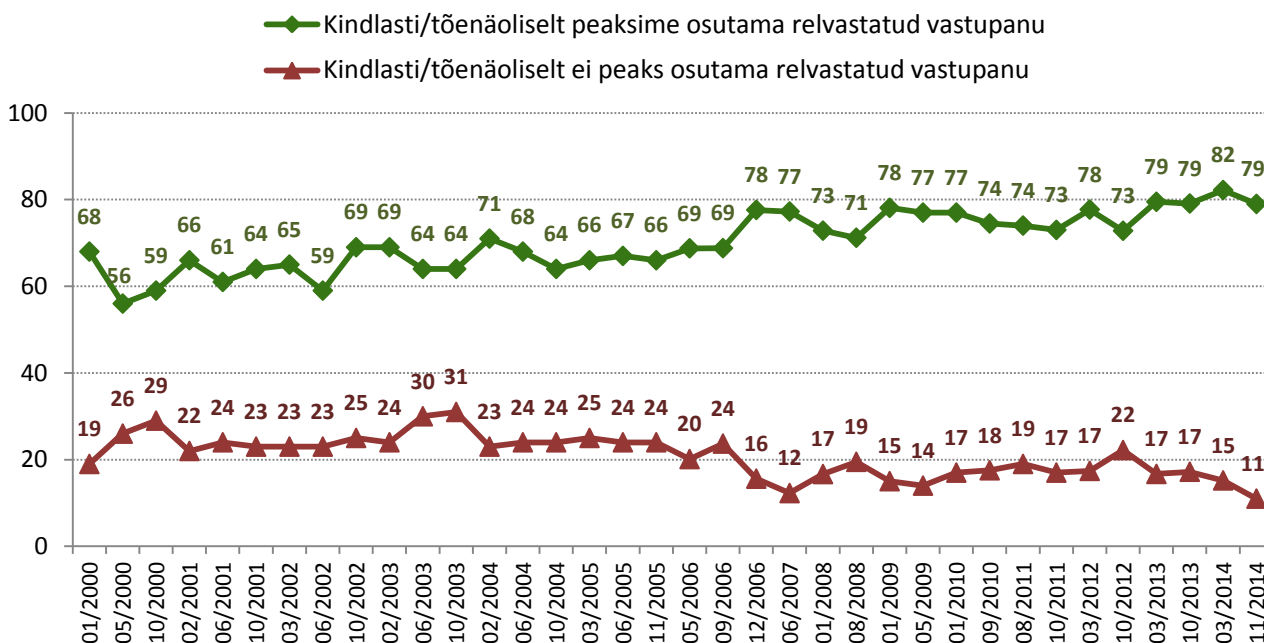
Seetõttu on pisut langenud ka relvastatud vastupanu osutamist vajalikuks pidavate inimeste üldine osakaal. Samas on aga vähemaks jäänud ka neid, kes vastupanu osutamist vajalikuks ei pea – suurenenud on ei oska öelda vastanute osakaal (Joonis 19).

Joonis 18. Rünnaku korral relvastatud vastupanu osutamise pooldajate osakaal; eesti- ja muukeelsete elanike võrdlus 2006-2014* (kindlasti ja tõenäoliselt relvastatud vastupanu vajalikuks pidajate %; N = kõik vastajad)

* Alates 2011/10 uuringulainest on kasutusel täiendatud küsimuse sõnastus, kuhu on lisatud „sõltumata ründajast”: Kui Eestit peaks ründama mõni riik, kas me peaksime igal juhul, sõltumata ründajast, osutama relvastatud vastupanu?

Joonis 19. Relvastatud vastupanu osutamise vajadus, kui Eestit ründaks mõni riik; 2000-2014 võrdlus* (%; N = kõik vastajad)

* Alates 2011/10 uuringulainest on kasutusel täiendatud küsimuse sõnastus, kuhu on lisatud „sõltumata ründajast”: Kui Eestit peaks ründama mõni riik, kas me peaksime igal juhul, sõltumata ründajast, osutama relvastatud vastupanu?

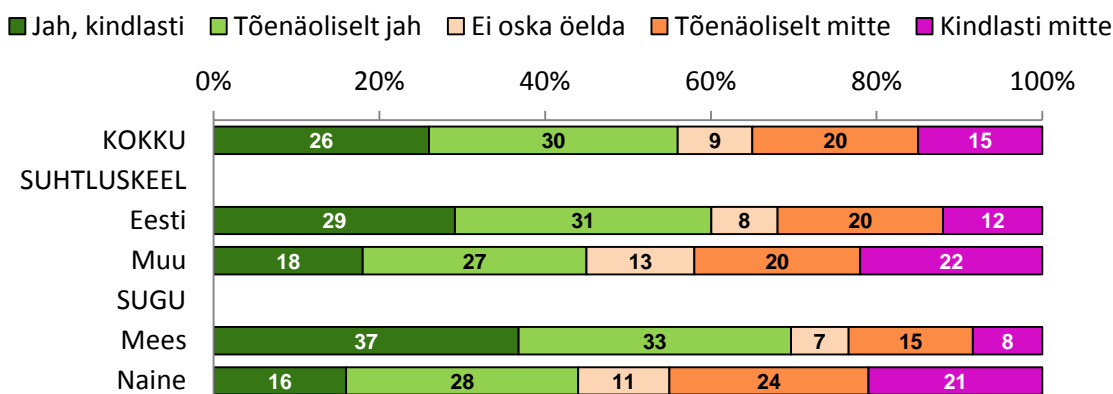
4.2 Valmisolek osaleda kaitsetegevuses

Valmisolek isiklikult kaitsetegevuses osaleda on madalam kui riigi tasandil relvastatud vastupanu osutamise vajalikuks pidajate osakaal. Kui relvastatud vastupanu osutamist pidas vajalikuks 79%, siis ise oleks valmis oma võimete ja oskuste kohaselt kaitsetegevuses osalema 56% elanikkonnast (Joonis 20). 26 protsenti Eesti elanikkonnast oleks selleks kindlasti ja 30 protsenti tõenäoliselt valmis. Kindlasti ei oleks valmis ise kaitsetegevuses osalema 15% ja tõenäoliselt 20%.

Selles küsimuses on erinevus eesti- ja muukeelsete elanike hoiakutes veelgi märkimisväärsem. Kui eestlastest oleks valmis ise kaitsetegevuses osalema 60%, siis mitte-eestlastest vaid 45%.

Kaitsevalmiduse puudumist ei tasu siiski samastada patriotismi puudumisega. Riigikaitstes osalemist on traditsiooniliselt peetud meeste ülesandeks, mistõttu valmisolek omapoolseks panustamiseks jääb madalamaks naissoost ja vanemaealiste vastajate puhul. Seda, kui teadlikud on inimesed oma võimalustest riigikaitsele oma panust anda, vaatleme käesoleva peatüki neljandas osas (4.4.)

Joonis 20. Valmisolek osaleda kaitsetegevuses, kui Eestile tungitaks kallale
(%; N=kõik vastajad)

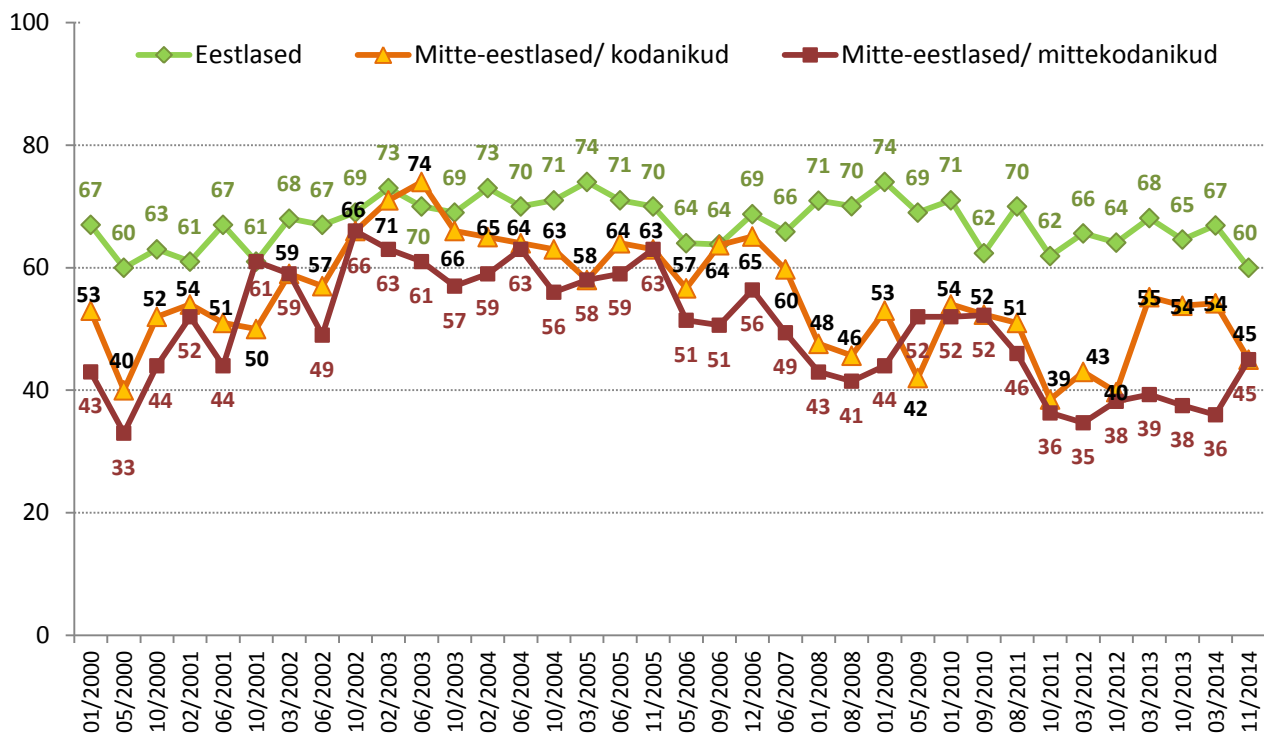
Vaadates üksnes meeste valmisolekut riigikaitstes osaleda, saame kaitsetahtest mõnevõrra positiivsema pildi – ehkki vene emakeelega meessoost kodanike valmisolekus on toimunud tähelepanuväärne langus.

Tabel 3 – Valmisolek kindlasti või tõenäoliselt riigikaitstes osaleda meessoost vastajate vanusegruppides

SUHTLUSKEEL	15-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-74	75+
Eesti	78%	71%	84%	87%	78%	69%	43%
Muu	48%	57%	59%	71%	48%	38%	19%

Kui vaadelda kaitsevalmiduse ajalist muutumist rahvuse ja kodakondsuse lõikes, siis ilmneb, et aastal 2006 oli Eesti kodakondsusega mitte-eestlaste kaitsetahe võrreldaval tasemel eestlaste kaitsetahtega, aga pärast Pronksiöö sündmusi 2007. aastal langes nii Eesti kodakondsusega kui ka määratlemata kodakondsusega mitte-eestlaste kaitsevalmidus märgatavalt (Joonis 21). Viimasel paaril aastal hakkas mitte-eestlastest kodanike kaitsevalmidus taas kasvama, kuid viimases küsitluses on see taas langenud mittekodanikega samale tasemele (45%). Seejuures on huvitav märkida, et mittekodanike, eelkõige määratlemata kodakondsusega muukeelsete vastajate kaitsetahe on kevadega võrreldes kasvanud.

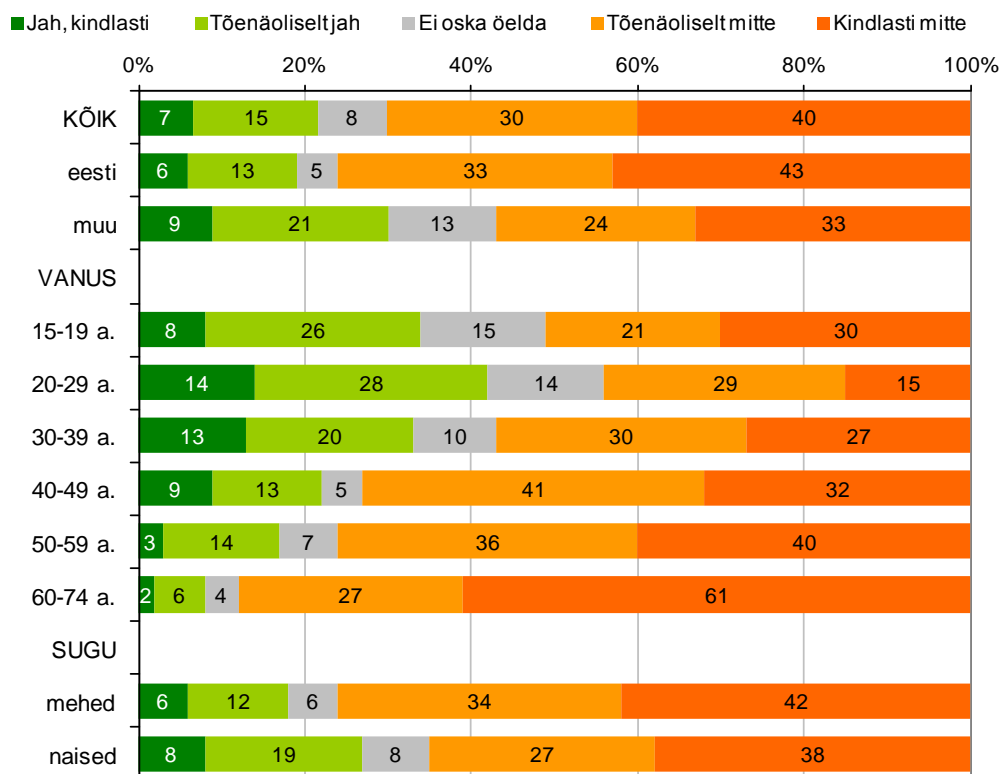
Joonis 21. Kallaletungi korral kaitsetegevuses osalemiseks valmis olevate elanike osakaal; eesti- ja muukeelsete elanike võrdlus 2000-2014 (kindlasti ja tõenäoliselt osalemiseks valmis olijate %; N = kõik vastajad)

4.3 Soov sõjaohu korral Eestist lahkuda

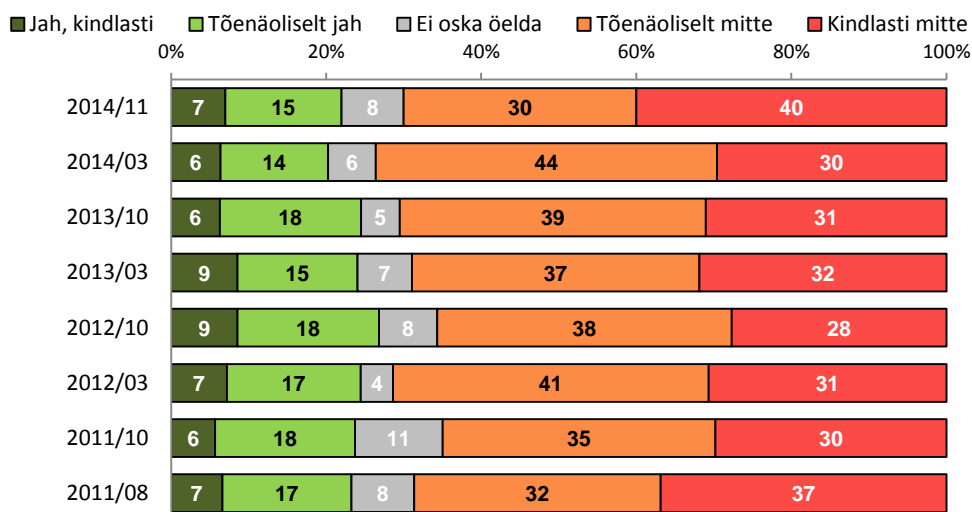
Kui Eestile tungitaks kallale, kaaluks siit lahkumist viiendik (22%) eestimaalastest: 7% püüaks taolises olukorras kindlasti lahkuda ja 15 teeks seda tõenäoliselt (Joonis 22). Kindlasti või tõenäoliselt ei kavatseks ohu korral lahkuda 70 protsenti elanikest. Tõenäolisemad Eestist lahkujad oleksid naised ning nooremad (kuni 40 aastased) inimesed. Venekeelsete vastajate seas oleks tõenäoliseid lahkujaid kümne protsendi võrra rohkem kui eestlaste hulgas.

Joonis 22. Eestist lahkumise tõenäosus, kui Eestile tungitaks kallale (%) ; N = kõik vastajad

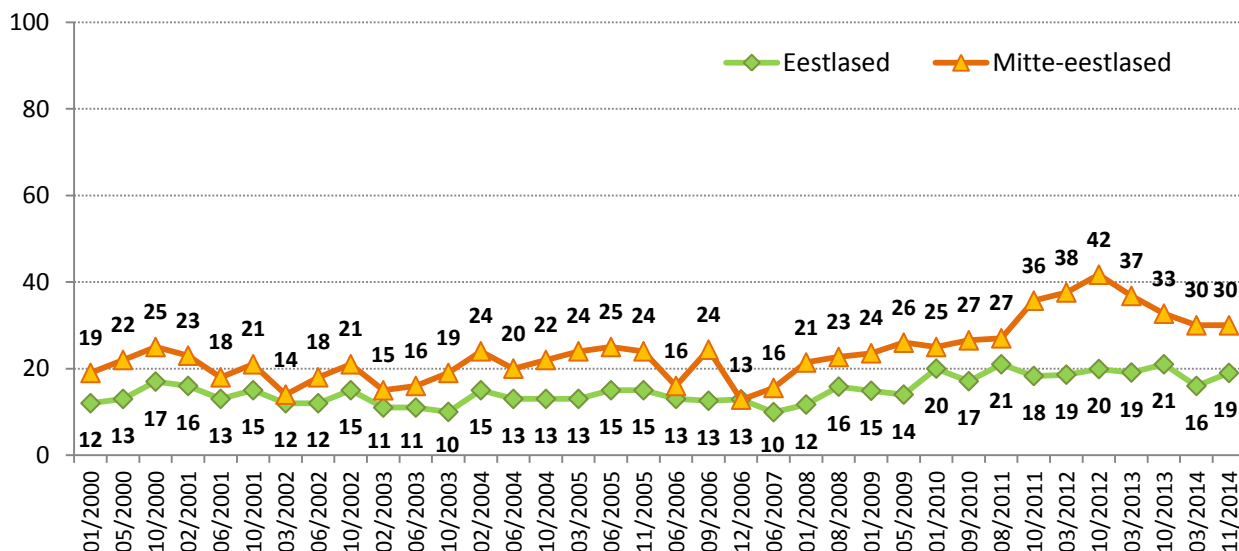
Viimaste aastate lõikes on Eestist lahkuda soovijate osakaal püsinud suhteliselt stabiilsena. Nende vastajate osakaal, kes Eestist kindlasti ei lahuks on aga kasvanud (40%) (Joonis 23).

Joonis 23. Eestist lahkumise tõenäosus, kui Eestile tungitaks kallale (%) ; N = kõik vastajad

Vaadeldes kogu aegrida alates uuringuseeria algusest näeme venekeelsete vastajate lahkumissoovi tõusu 2011. aastast alates, mis 2013. aastast on hakanud mõnevõrra kahanema. Lahkuda soovivate eestlaste osakaal on olnud viimastel aastatel küllaltki stabiilne (Joonis 24).

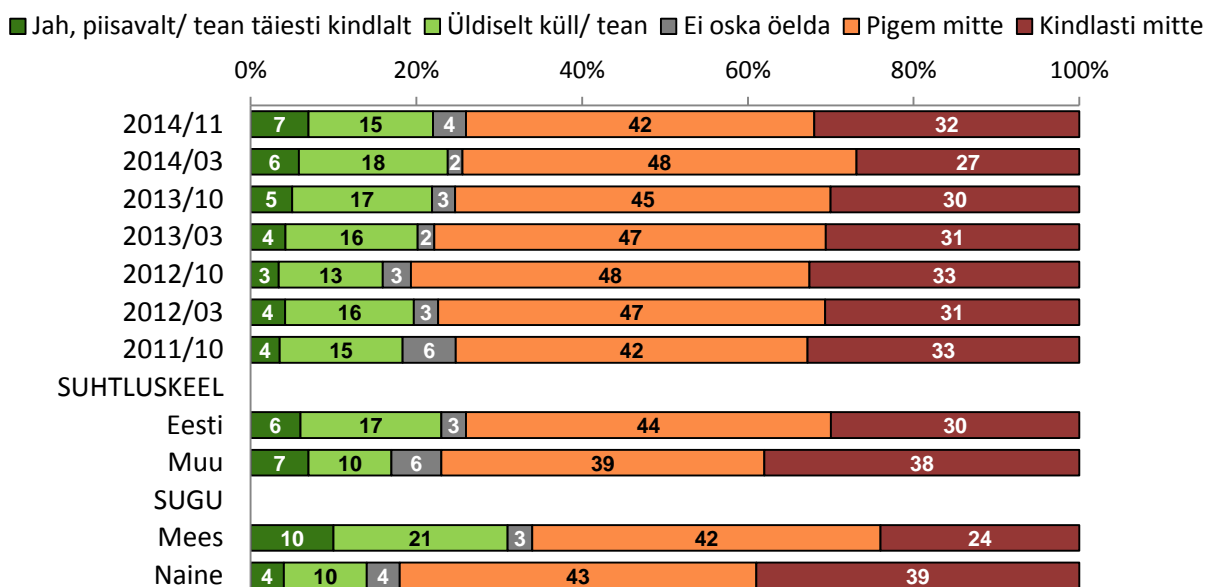
Joonis 24. Kallaletungi korral Eestist lahkuda soovijate osakaal; eesti- ja muukeelsete elanike võrdlus 2000-2014 (kindlasti ja tõenäoliselt lahkuda püüdjate %; N = kõik vastajad)

4.4 Oskus käituda võimaliku kallaletungi korral

Elanike kaitsealasest teadlikkusest ülevaate saamiseks paluti vastajail öelda, kas nad on endi hinnangul piisavalt informeeritud sellest, mida teha juhul, kui Eestit ähvardaks välisvaenlase kallaletung. Tulemused näitavad, et **elanikud hindavad oma oskust võimaliku kallaletungi korral käituda küllaltki madalalt**: vaid 22% teaks, mida ta saaks taolises olukorras riigi kaitsmiseks teha, 74% aga ei ole sellest informeeritud (32% kindlasti ei tea ja 42% pigem ei tea, mida teha) (Joonis 25).

Joonis 25. Informeeritus sellest, mida saaks teha Eesti kaitseks juhul, kui Eestit ähvardaks välisvaenlase kallaletung (%; N = kõik vastajad)

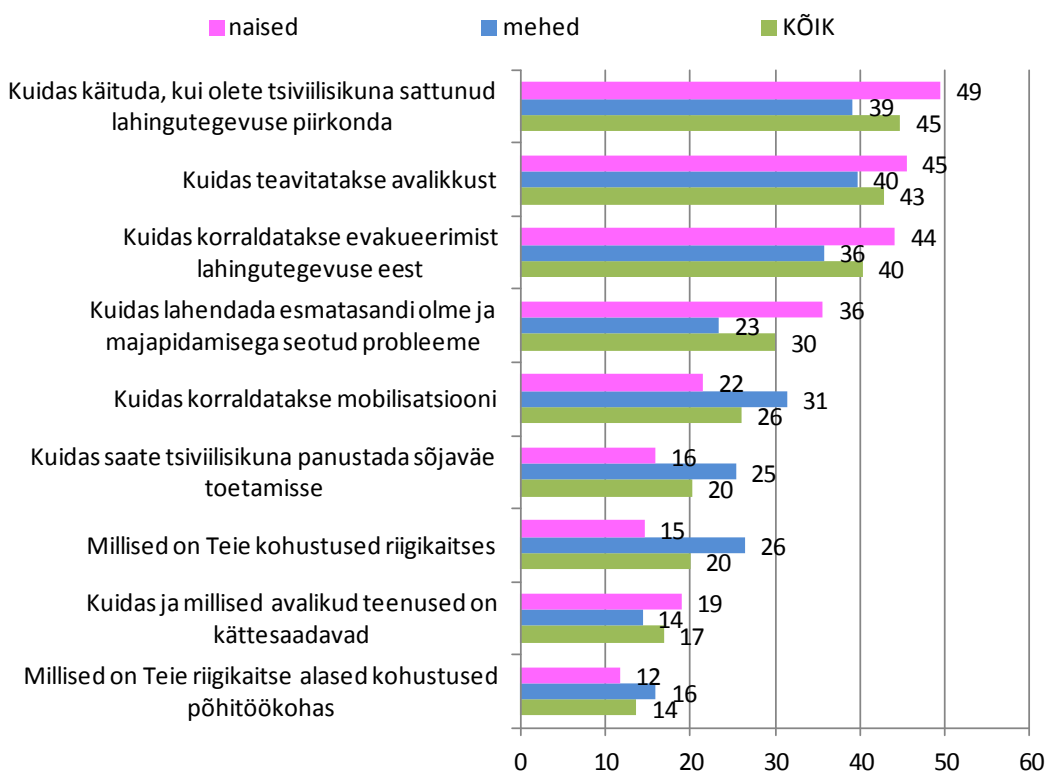

Ehkki mehed hindavad oma informeeritust paremaks kui naised (31% vs 14%), mida võib selgitada suurema kokkupuutega riigikaitse struktuuridega (ajateenistuse läbimine, Kaitseliit) ning eestlased on mõnevõrra paremini informeeritud kui muukeelsed vastajad (23% vs 17%), võib informeerituse taset pidada ikkagi äärmiselt madalaks. Ka vastajate haridustase ei mõjuta informeerituse taset: kõrgharidusega vastajatest peab end piisavalt või üldjoontes informeerituks vaid 19 protsenti. Laiapindse riigikaitse rakendamisele esitab selline olukord kahtlemata tõsise väljakutse.

4.5 Mis teemadel vajaksite rohkem informatsiooni?

Kuna elanikkonna hinnangud oma informeeritusele sellest, mida teha välisvaenlase kallaltungi korral on olnud läbi kõikide küsitluste väga madalal tasemel, lüütasime uuringusse küsimuse selle kohta, millistel teemadel vajaksid inimesed kõige enam informatsiooni riigi tegevusest ja isiklikust elukorraldusest välisvaenlase kallaltungi korral (Joonis 26). Ette antud üheksast teemast pidid küsitletavad valima kolm nende jaoks olulisemat.

Joonis 26. Millistel teemadel vajatakse rohkem informatsiooni? (%; N = kõik vastajad)

Kõige olulisemateks teemadeks, mille kohta rohkem informatsiooni soovitakse, seostuvad tsiviilisikute informeerimisega ja evakueerimisega: kuidas käituda, kui ollakse tsiviilisikuna sattunud lahingutegevuse piirkonda, kuidas teavitatakse avalikkust, kuidas korraldatakse evakueerimist. Ühtlasi on need teemad ka keskmiselt olulisemad naissoost vastajate jaoks.

Ehkki ka meestel on nimetatud teemad esiplaanil, on neil keskmisega võrreldes olulisem ka see, kuidas korraldatakse mobilisatsiooni, kuidas on võimalik tsiviilisikuna panustada sõjaväe toetamisse ning millised on vastaja kohustused riigikaitstes.

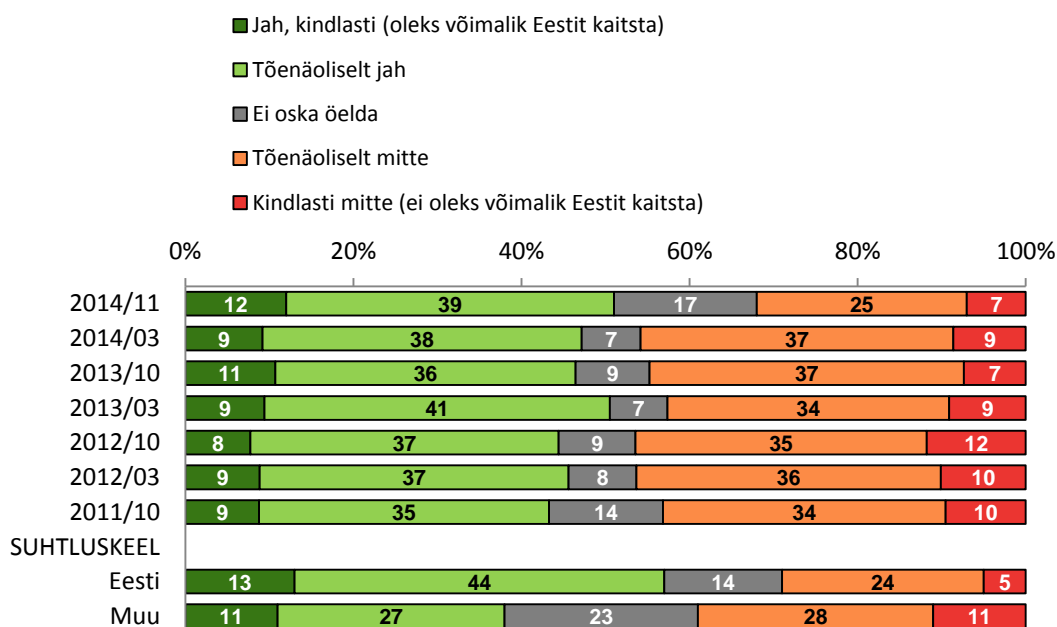
5 Eesti kaitsevõime

Viies peatükk kajastab elanike hoiakuid seoses Eesti kaitsevõime, kaitsekulutuste mahu ja riigi tegevusega riigikaitse arendamisel, samuti suhtumist riigikaitse uude arengukavasse.

5.1 Hinnang Eesti kaitsevõimele

Vastajail paluti hinnata, kas nende arvates oleks võõrriigi relvastatud kallaletungi korral võimalik Eestit kaitsta kuni liitlaste abi saabumiseni. Võrreldes varasemate uuringutega on mõnevõrra kasvanud nende vastajate osakaal, kes leiab, et Eesti kaitsmine oleks võõrriigi relvastatud kallaletungi korral võimalik – niiviisi arvab 51 protsenti küsitletutest. Oluliselt on vähenenud nende vastajate osakaal, kes ei pea Eesti kaitsmist võimalikuks – kui kevadel oli nende osakaal 46%, siis nüüdseks on see langenud 32 protsendile. Kasvanud on ei oska öelda vastanute osakaal (Joonis 27).

Joonis 27. Hinnang Eesti kaitsevõimele võõrriigi relvastatud kallaletungi korral (%) (%; N = kõik vastajad)

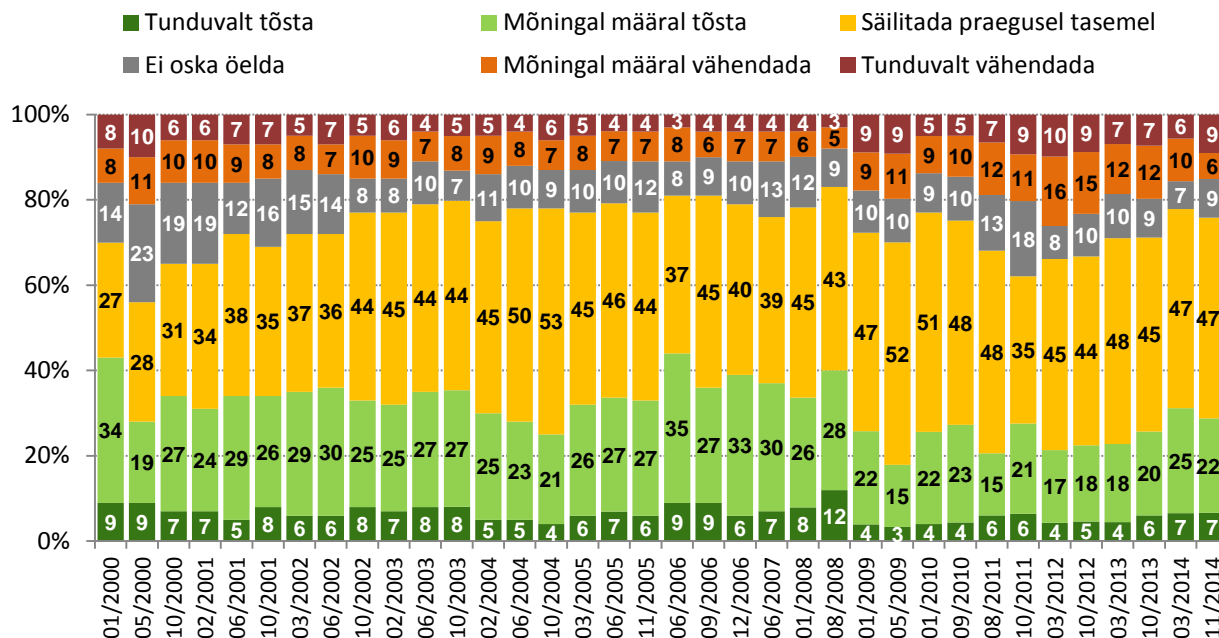

Võimalik, et kaitsevõime suhtes skeptiliste seisukohtade vähenemisele on kaasa aidanud liitlasvägede reaalne kohalolu Eestis. On ju varasematel aastatel avalikkuses tihti spekuleeritud ka võimalusega, et kallaletungi ohu korral liitlased Eestile appi ei tulegi.

5.2 Seisukohad kaitsekulutuste mahu osas

Eesti kaitsekulutuste mahtu hinnates leiab pea pool elanikkonnast (47%), et kaitsekulutused tuleks säilitada praegusel tasemel (Joonis 28). **Kaitsekulutuste tõstmist pooldab 29% ja vähendamist 15% elanikest.** Võrreldes kevadega on suhtumine kaitsekulutuste suurusesse jäänud samaks.

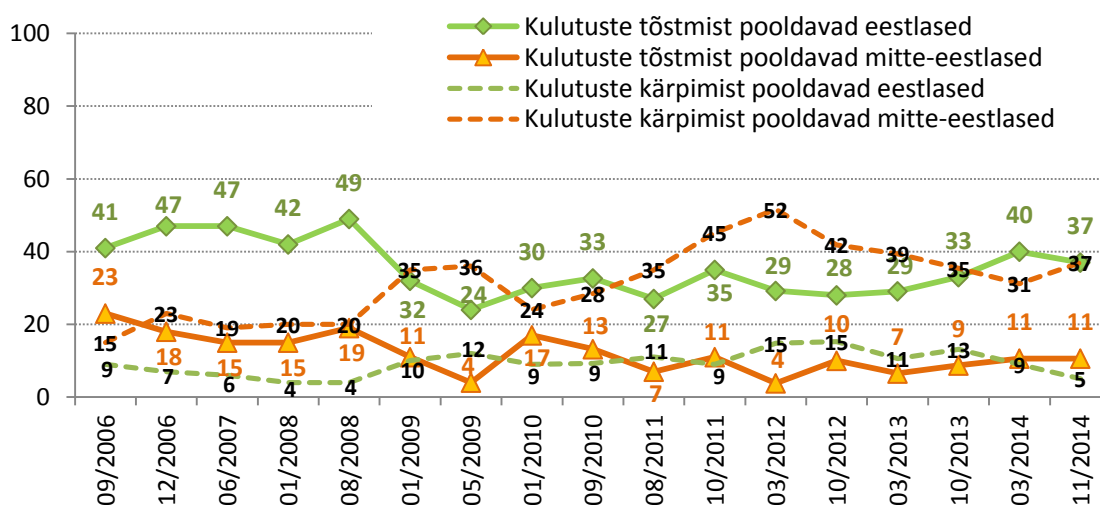
Joonis 28. Seisukohad Eesti kaitsekulutuste osas; 2000-2014 võrdlus* (%; N = kõik vastajad)

* Alates 2011/10 on küsimuse sõnastus muudetud. Viimastes uuringulainetes küsiti „Milline on Teie seisukoht Eesti kaitsekulutuste mahu kohta? Kas kaitsekulutusi tuleks...?“, varem aga „Milline on Teie seisukoht Eesti riigikaitse tagamiseks tehtavate kulutuste kohta? Kas riigikaitsekulutusi tuleks...?“

Eestlaste seas on enam kaitsekulutuste tõstmist ning muukeelsete elanike hulgas rohkem kulutuste kärpimist pooldavad vastajad (Joonis 29). 2014. aasta novembris oli 37% eesti- ja 11% muukeelsetest elanikest seisukohal, et kaitsekulutuste mahtu tuleks tõsta; kulutuste vähendamist aga pooldas 5% eesti- ja 37% muukeelsetest vastajatest.

Joonis 29. Seisukohad Eesti kaitsekulutuste mahu osas; eesti- ja muukeelsete elanike võrdlus 2006-2014* (%; N = kõik vastajad)

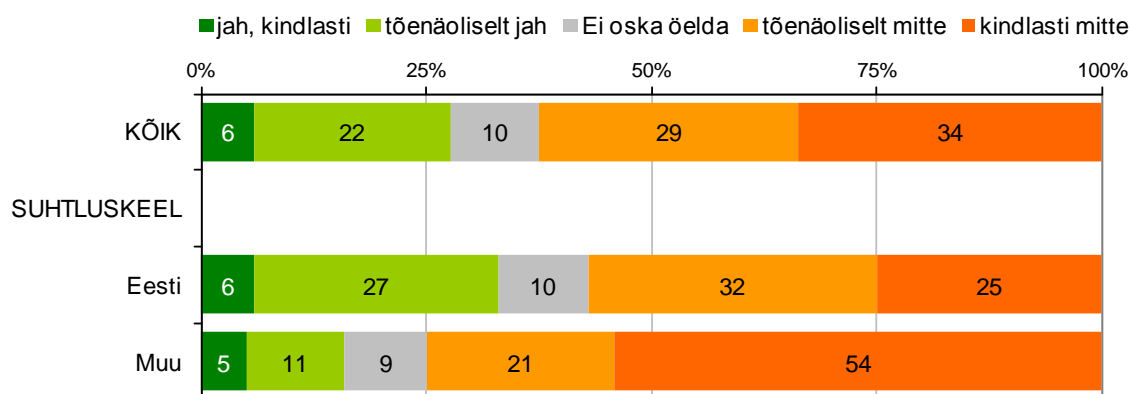

5.3 Valmisolek omapoolseks annetuseks riigikaitse

Paremini kui leppimine riigieelarvest tehtavate eraldistega riigikaitse näitab inimeste suhtumist riigikaitse tugevdamise vajadusse nende valmisolek teha ka omapoolset rahalist annetust Eesti riigikaitse tugevdamiseks. Selliseks sammuks oleks kindlasti või tõenäoliselt valmis 28 protsenti küsitletutest. Tõenäoliselt või kindlasti mitte ei annetaks riigikaitsele 63 protsenti ([Joonis 30](#)).

Kui eestlastest oleks valmis riigikaitset rahaliselt toetama kolmandik, siis muukeelsetest vaid seitsmendik. Mõistagi on selline valmisolek seotud ka vastaja rahaliste võimalustega. Kui üle 650 eurose keskmise sissetulekuga ühe leibkonna liikme kohta oleks valmis riigikaitset rahaliselt toetama 39 protsenti vastanutest, siis kuni 200 eurose sissetulekuga vaid 17 protsenti.

Joonis 30. Valmisolek omapoolseks rahaliseks annetuseks Eesti riigikaitse (%; N = kõik vastajad)

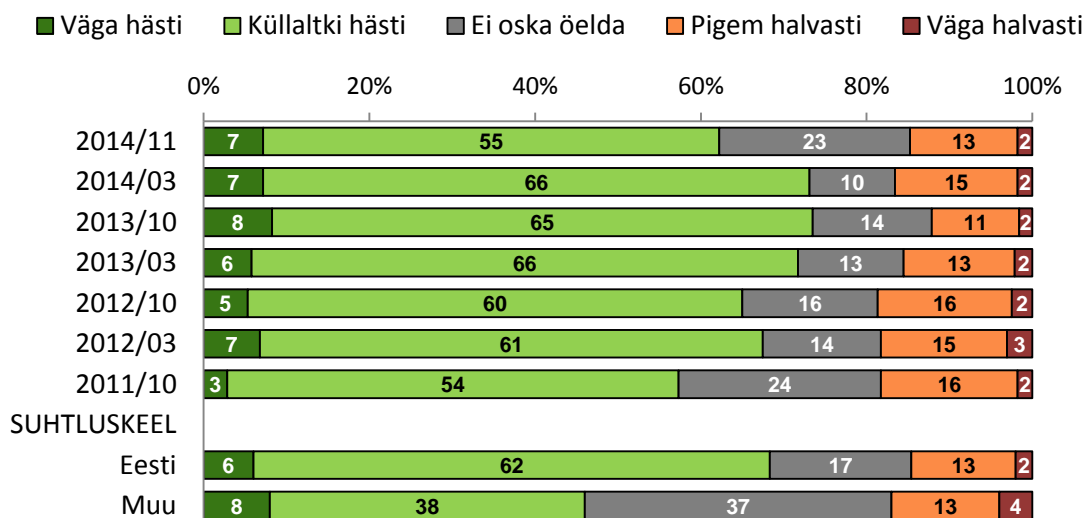
5.4 Hinnang riigi tegevusele riigikaitse arendamisel

Veel kevadel andis 73% elanikest riigi viimaste aastate tegevusele Eesti riigikaitse arendamisel positiivse hinnangu ([Joonis 31](#)). Novembrikuises uuringus oli selliste vastajate osakaal kahanenud 62 protsendile. Seejuures ei olnud negatiivsete hinnangute osakaal kasvanud (märtsis 17%, nüüd 15%), küll aga oli suurenenud hinnangu andmisest hoidunud vastajate hulk. Ei oska öelda vastanute osakaal on kasvanud samale tasemele, kus see oli 2011. aasta sügisel.

Nagu ka muudes riigikaitse alastes hinnangutes, hindavad eestikeelsed elanikud riigikaitse arendamise alast tegevust kõrgemalt kui mitte-eestlased (vastavalt 68% ja 46% peab riigikaitse arendamist heaks). Muukeelsete elanike seas on eriti oluliselt kasvanud ei oska öelda vastanute osakaal (37%).

Toimunud muutusi hinnangutes võib põhjendada riigikaitse debati hoogustumisega 2015. aasta riigikogu valimiste eel. Üha enam räägitakse laiapindsest riigikaitsest, mille kohta laiemal avalikkusel puudub veel piisav informatsioon. Peaministri partei on kahe endise kaitseväge juhataja eestvedamisel algatanud ulatuslike uuenduste paketi kaitseväeteenistuse ümberkorraldamiseks, mille kohta samuti on avalikul arvamusel veel raske seisukohta võtta. Kokkuvõtvalt: avalikkus saab aru, et mingeid muudatusi on oodata, kuid neid hinnata on veel raske, sellest ka suurem ebakindlus hinnangute andmisel.

Joonis 31. Hinnangud riigi viimaste aastate tegevusele Eesti riigikaitse arendamisel (%) ; N = kõik vastajad)

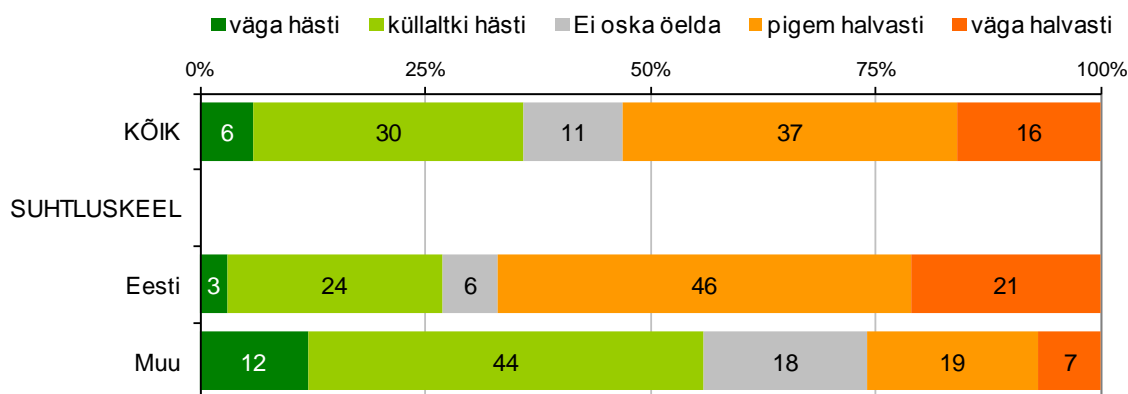

5.5 Hinnang Eesti piiri kaitstusele

Seoses kaitsepolitsei ametniku Eston Kohveri röövimisega Vene eriteenistuse poolt Eesti-Vene piiril, on avaliku diskussiooni teemaks tõusnud see, kui hästi on valvatud Eesti-Vene ajutine kontrolljoon. Lisasime küsimuse selle kohta, kui hästi on vastajate hinnangul kaitstud Eesti välispiir ka novembrikuisesse küsitlusse.

Üsna ootuspäraselt domineerivad selles küsimuses negatiivsed hinnangud, kusjuures kriitilised on eelkõige just eestlastest vastajad (Joonis 32). Tervelt kaks kolmandikku eestlastest annab Eesti välispiiri kaitstusele negatiivse hinnangu, muukeelsetest vastajatest jagab kriitilist hinnangut vaid neljandik, enam kui pooled venekeelsetest vastajatest peavad aga Eesti välispiiri hästi kaitstuks.

Joonis 32. Hinnangud Eesti välispiiri kaitstusele (%) ; N = kõik vastajad)

6 Eesti riigikaitse korraldus

Kuues peatükk käsitleb erinevaid Eesti riigikaitse korraldusega seotud teemasid: kuidas suhtutakse ajateenistusse (sh hinnang noormeeste kohustusliku ajateenistuse vajalikkusele, suhtumine ajateenistusest kõrvalehoidmisse, asendusteenistusse, naiste osalemisse ajateenistuses), kas Eesti jaoks peetakse sobilikumaks praegust kaitsekontseptsiooni või kutselisele kaitsevæele üleminekut, kuidas suhtutakse riigikaitse laiapõhjalisse käsitusse ning mida peetakse Kaitseliidu peamisteks ülesanneteks.

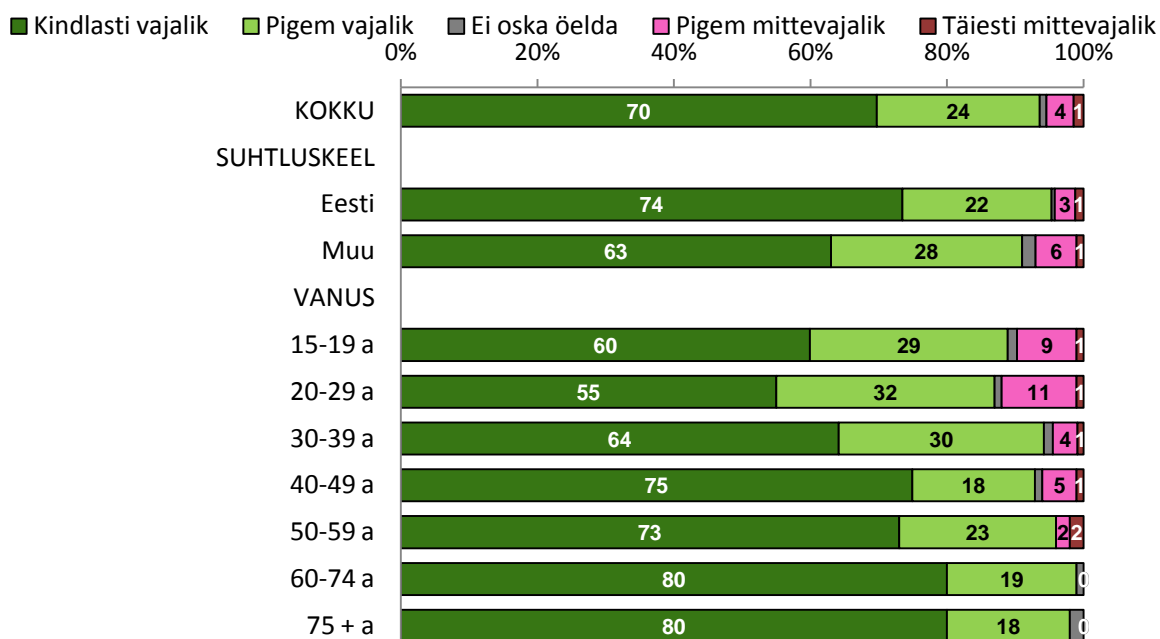
6.1 Suhtumine ajateenistusse

6.1.1. Ajateenistuse vajalikkus noormeeste jaoks

Eesti elanike toetus noormeeste ajateenistusele on jätkuvalt väga kõrge: **ajateenistuse läbimist peab noormeeste jaoks vajalikuks 94% kõigist küsitletutest**, sh 70% kindlasti ja 24% pigem vajalikuks (Joonis 33). Vaid 5% elanikkonnast peab ajateenistust pigem või täiesti mittevajalikuks. Eestikeelsetest vastajatest hindab ajateenistuse läbimist kindlasti vajalikuks 74%, muukeelsetest vastajatest 63%.

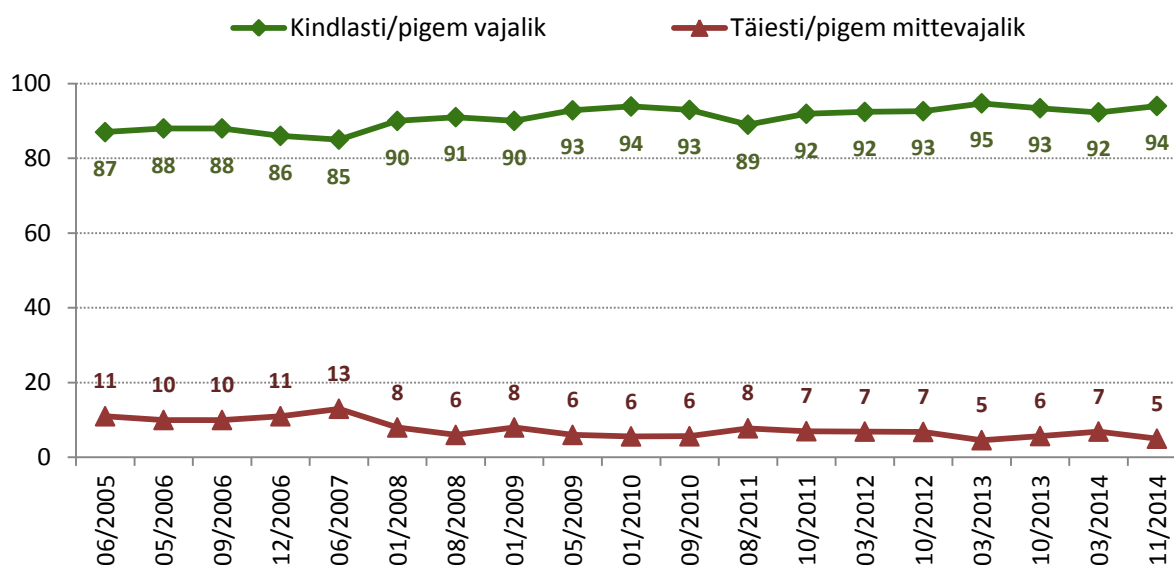
Kõige veendunud ajateenistuse pooldajad on üle 60 aastased inimesed, kuid ainult 20-29 aastaste seas on ajateenistuse kindlaid pooldajaid alla 30 protsendi ning seda peab mittevajalikuks 12%. On ju nimelt see vanusegrupp, keda ajateenistus kõige enam ka isiklikult puudutab.

Joonis 33. Suhtumine ajateenistuse vajalikkusesse (%; N = kõik vastajad)

Ajateenistuse läbimist noormeeste jaoks kindlasti või pigem vajalikuks pidavate inimeste osakaal on püsunud elanikkonna seas läbi aastate väga kõrgel tasemel (alates 2005. aastast vahemikus 85-95%) (Joonis 34).

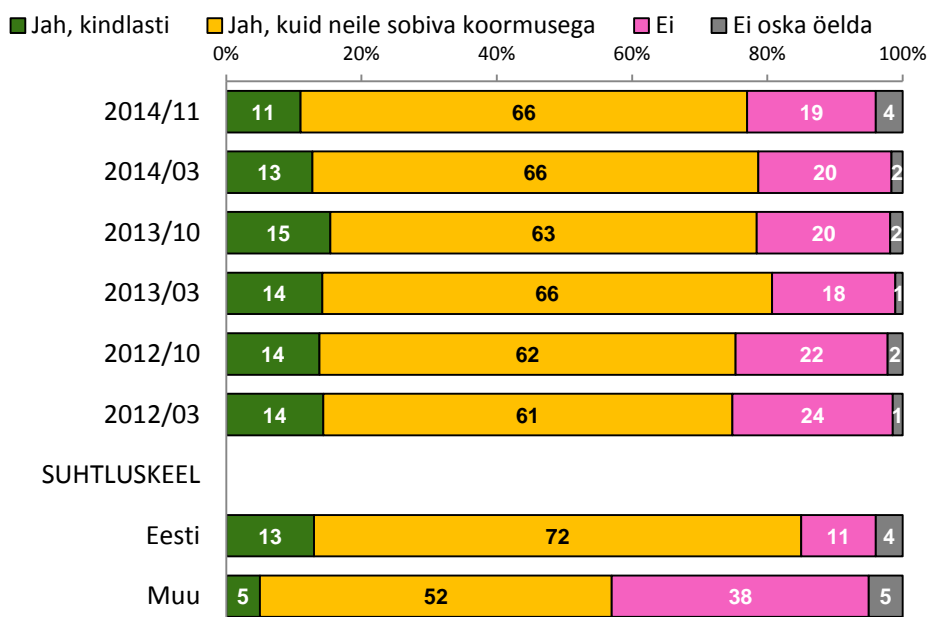
Joonis 34. Suhtumine ajateenistuse vajalikkusesse; 2005-2014 võrdlus (%) ; N = kõik vastajad)

Alates 2012. aastast on vastajatelt täiendavalt küsitud, kas kaitseväeteenistuse peaksid nende hinnangul läbima ka need noormehed, kel on väiksemaid tervisehäireid. 11 protsenti vastajaist leiab, et väiksemate tervisehäiretega noormehed peaksid kindlasti ajateenistuse läbima, **kaks kolmandikku vastajaist aga peaks öigeks, et väiksemate tervisehäiretega noormehed võiksid läbida kaitseväeteenistuse neile sobiva koormusega** (Joonis 35).

Kõige suuremad erisused antud küsimuses ilmnevad suhtluskeele lõikes. Muukeelsetest vastajatest on koguni 38% arvamusel, et väiksemate tervisehäiretega noormehed ei peaks ajateenistust läbima, samas kui eestikeelsetest jagab seda seisukohta 11%.

Joonis 35. Suhtumine kaitseväeteenistuse läbimisse nende noormeeste puhul, kel on väiksemaid tervisehäireid (%) ; N = kõik vastajad)

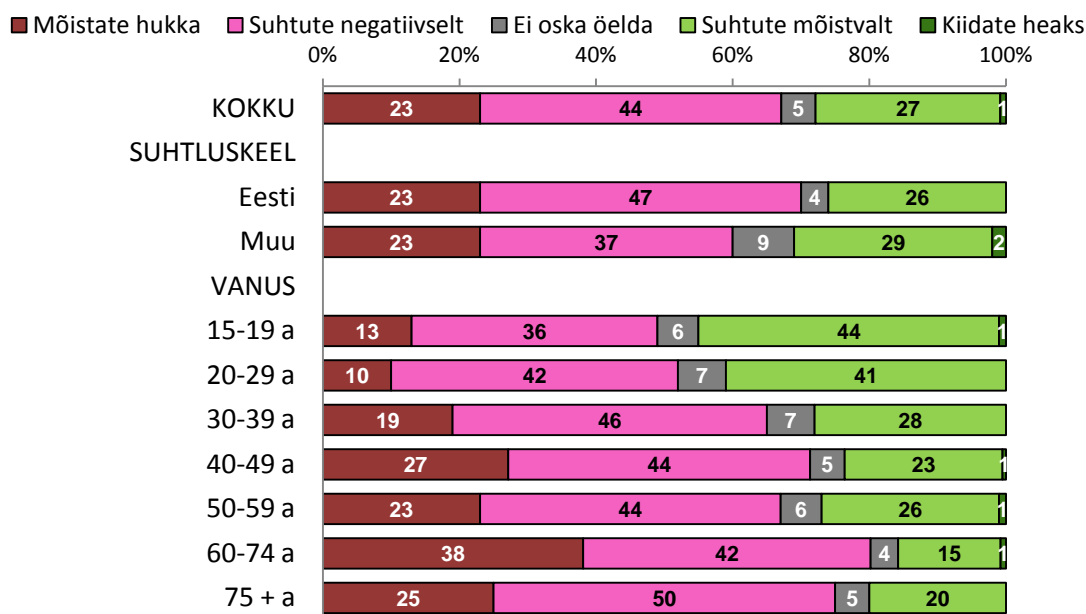

6.1.2. Ajateenistusest kõrvale hoidmine

Väga soosiva suhtumise taustal ajateenistusse on igati ootuspärane, et **suur osa Eesti elanikest (70%) suhtub taunivalt inimestesse, kes hoiavad ajateenistusest kõrvale** – 23% mõistab taolise käitumise hukka ja 44% peab seda negatiivseks (Joonis 36). Mõistvalt suhtub ajateenistusest kõrvalehoidmisse 27%, heaks kiidab seda aga vaid 1% vastuist.

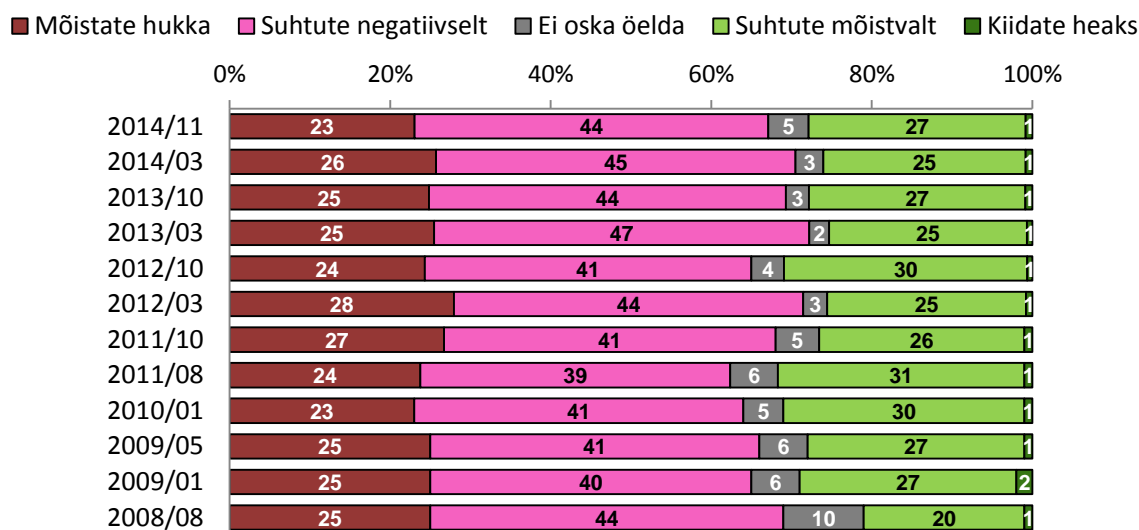
Eestikeelsetest vastajatest taunib kõrvalehoidmist 70%, muukeelsetest aga 60%. Vanemad vastajad suhtuvad ajateenistusest kõrvale hoidmisse nooremate inimestega võrreldes negatiivsemalt – üle 40 protsendi 15-29- väljendab ajateenistusest kõrvale hoidmise suhtes mõistvat suhtumist.

Joonis 36. Suhtumine ajateenistusest kõrvalehoidmisse (%) ; N = kõik vastajad)

Uuringuseeria jooksul ei ole inimeste suhtumises ajateenistusest kõrvale hoidmisse suuri muutusi toimunud (Joonis 37).

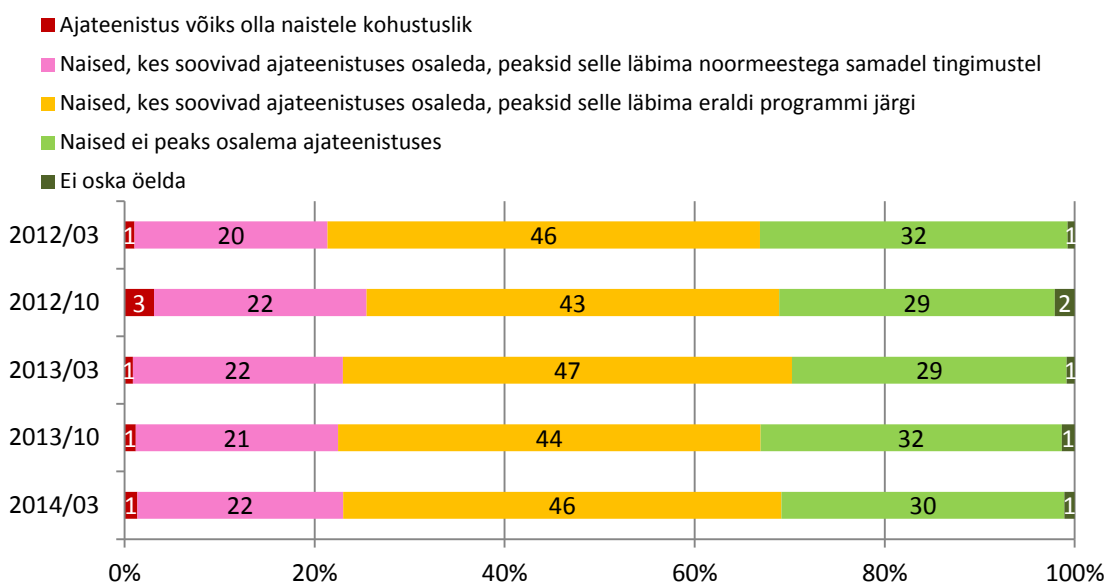
Joonis 37. Suhtumine ajateenistusest kõrvalehoidmisse; 2006-2014 võrdlus (%) ; N = kõik vastajad)

6.1.3. Naiste ajateenistus

Viimases viies küsitluses on sisaldunud küsimus selle kohta, kas ja millistel tingimustel naised peaksid elanike arvates ajateenistuses osalema. Märtsis 2014 arvas vaid üks protsent küsitletutest, et ajateenistus peaks olema naistele kohustuslik, 46 protsendi arvates peaksid nad ajateenistuse läbima eraldi programmi järgi ja 22% arvates noormeestega samadel tingimustel (Joonis 38). 30% elanikkonnast aga leidis, et naised ei peaks üldse ajateenistuses osalema.

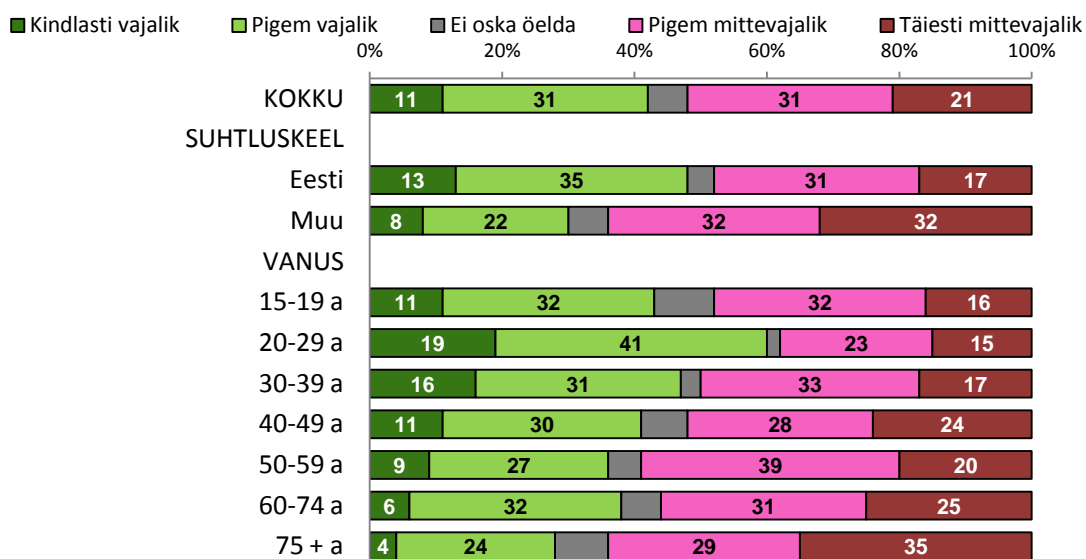
Joonis 38. Suhtumine naiste ajateenistusse 2012 – 2014 (%) ; N = kõik vastajad)

Seekord küsiti suhtumist naiste ajateenistusse sama skaala alusel nagu noormeeste puhul – Kui vajalikuks Te peate naistele antud võimalust vabatahtlikult ajateenistust läbida.

Seejärel küsiti neilt vastajailt, kes naiste vabatahtlikku ajateenistust kindlasti või pigem vajalikuks pidasid, mis vormis see ajateenistust peaks toimuma. Valikuks anti needsamad kolm varianti, mida varasemates küsitlustes hindasid kõik küsitletud: kohustuslik ajateenistus, ajateenistus noormeestega samadel tingimustel ning ajateenistus eriprogrammi järgi.

Joonis 39. Suhtumine naiste ajateenistuse vajalikkusesse – nov. 2014 (%) ; N = kõik vastajad)

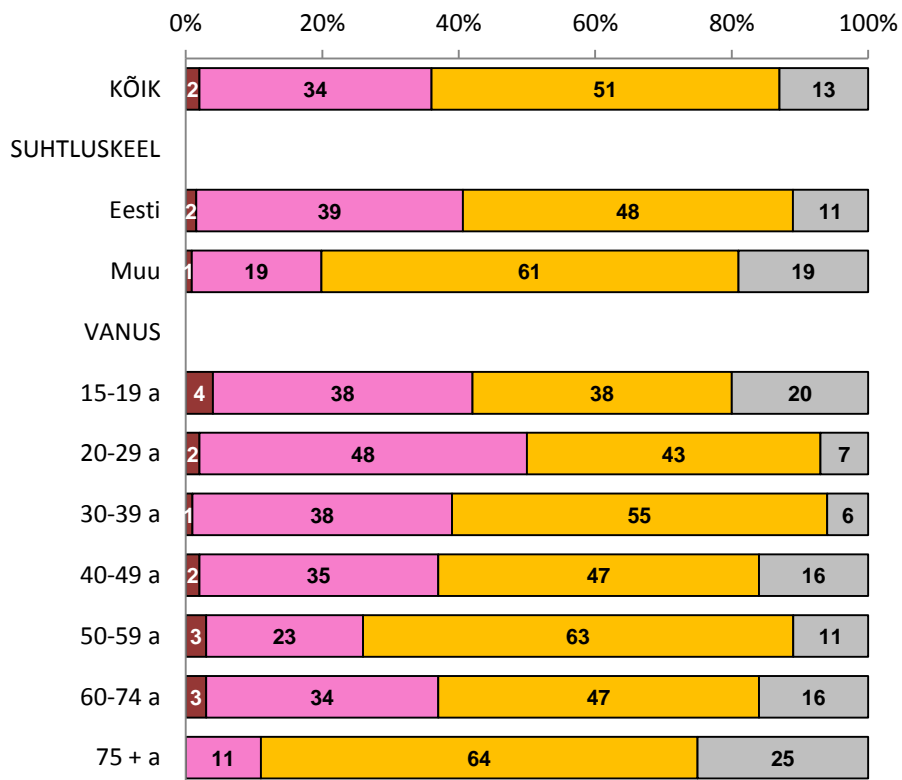

Seega võib öelda, et ehkki varasemate uuringute lähenemise põhjal võis jääda mulje, nagu oleks naiste ajateenistuses osalemise suhtes eitaval seisukohal vähem kui kolmandik elanikkonnast, näitab käesolev küsitlus, et vajalikuks ei pea seda enam kui pool elanikkonnast. Kõige vajalikumaks (60%) peetakse naistele antud võimalust vabatahtlikult ajateenistust läbida vanusegrupis 20-29 aastat – st. nende seas, keda see võimalus kõige enam isiklikult puudutab.

Neilt, kes pidasid naiste vabatahtliku ajateenistust kindlasti või pigem vajalikuks, küsiti, mis vormis see ajateenistus peaks toimuma. Valdavalt peetakse õigeks, et naised läbiksid ajateenistuse eraldi programmi järgi (Joonis 40).

Joonis 40. Kuidas peaks toimuma naiste ajateenistus – nov. 2014 (%) ; N = need vastajad, kes pidasid naiste vabatahtlikku ajateenistust vajalikuks)

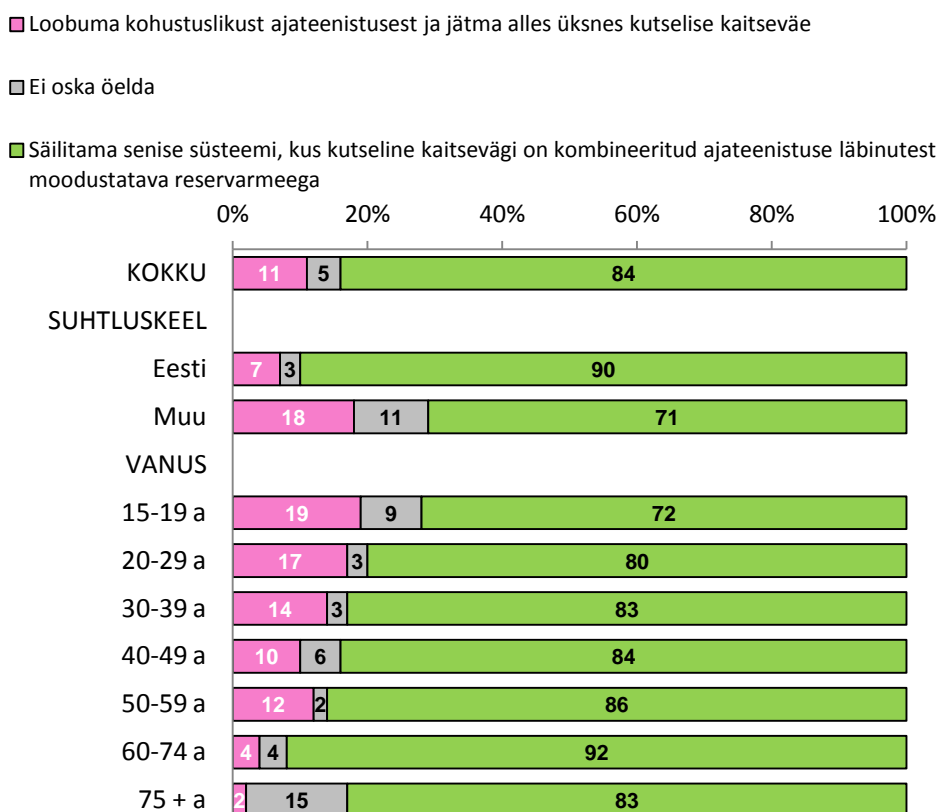
- Ajateenistus võiks olla naistele kohustuslik
- Naised, kes soovivad ajateenistuses osaleda, peaksid selle läbima noormeestega samadel tingimustel
- Naised, kes soovivad ajateenistuses osaleda, peaksid selle läbima eraldi programmi järgi
- Ei oska öelda

6.2 Suhtumine kutselisse kaitseväge

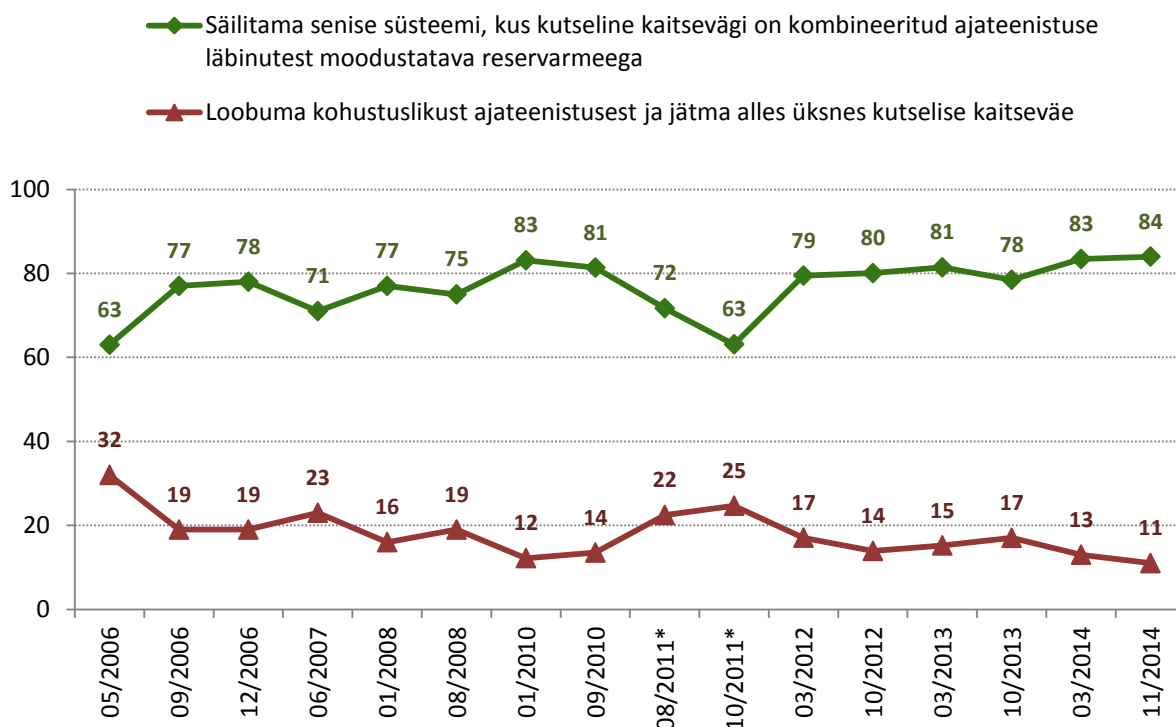
Ehkki ajateenistuse läbimist peab vajalikuks enam kui 90 protsenti küsitletutest, kerkib poliitilises debatis aeg ajalt üles ka kutselisele kaitseväge ülemineku teema. Küsitletutel paluti hinnata, kas nende arvates peaks Eesti loobuma kohustuslikust ajateenistusest ja jätma alles üksnes kutselise kaitseväge või säilitama senise süsteemi, kus kutseline kaitseväge on kombineeritud ajateenistuse läbinutest moodustatava reservarmeelega. Selgus, et 84% elanikkonnast eelistab praeguse ehk reservarmeed hõlmava süsteemi säilitamist ([Joonis 41](#)). **Kohustuslikust ajateenistusest loobumist ja üksnes kutselisele kaitseväge üleminekut pooldab 11% Eesti elanikkonnast.**

Joonis 41. Eelistatud variandid Eesti riigi kaitsekontseptsiooni arendamisel (%) ; N = kõik vastajad)

[Joonis 42](#) kajastab Eesti riigi kaitsekontseptsiooniga seotud eelistuste muutumist perioodil 2006-2014. Siinkohal tuleb meele pidada, et aastal 2011 oli kasutusel tavapärasest erinev küsimuse sõnastus, kus vastusevariantideks olid „Jääma ajateenistusel põhineva üldise kaitsevägekohustuse juurde” ning „Minema üle palgaarmeele”. Sellest muudatusest võis tuleneda asjaolu, et neis kahes uuringulaines suurenes palgaarmee pooldajate osakaal (aastal 2011 oli palgaarmeele ülemineku poolt 22-25% vastanuist). Võrreldes varasemate uuringutega ei ole eestimaalaste suhtumises aga suuri muutuseid toimunud: senise süsteemi säilitamist pooldab viimaste uuringulainete andmetel stabiilselt 78-84% ning kutselisele kaitseväge üleminekut 11-17% Eesti elanikkonnast.

Joonis 42. Eelistatud variandid Eesti kaitsekontseptsiooni arendamisel; 2006-2014 võrdlus (%; N = kõik vastajad)

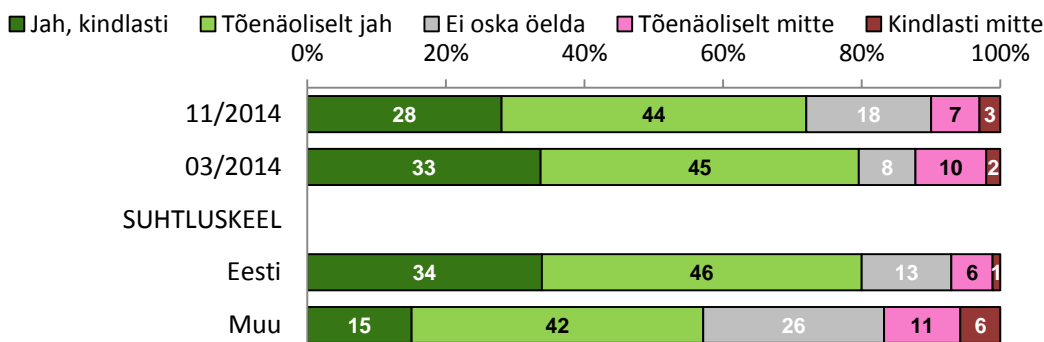

* Aastal 2011 läbi viidud uuringulainetes oli kasutusel teistsugune vastusevariantide sõnastus: „Eesti peaks jääma ajateenistusel põhineva üldise kaitsevägekohustuse juurde” ja „Eesti peaks minema üle palgaarmeele”.

6.3 Suhtumine riigikaitse laiapõhjalisse käsitlesse

Alates käesolevast kevadest on uuringusse külitatud küsimus Eesti riigikaitse strateogia kohta, mille kohaselt ei ole riigikaitse mitte ainult kaitseväge ja Kaitseliidu, vaid enamiku riigiasutuste ja terve ühiskonna ühine ülesanne. Enam kui 70 protsenti küsitletutest (eestlastest 80 protsenti) on arvamusel, et selline laiapõhjaline lähenemine on Eesti jaoks kas kindlasti või tõenäoliselt sobiv (Joonis 43). Vastupidisel arvamusel on kümnendik küsitletuist.

Joonis 43. Riigikaitse ei ole mitte ainult kaitseväge, vaid enamiku riigiasutuste ja terve ühiskonna ühine ülesanne. Kas selline laiapõhjaline lähenemine on Eesti jaoks sobiv? (%; N = kõik vastajad)

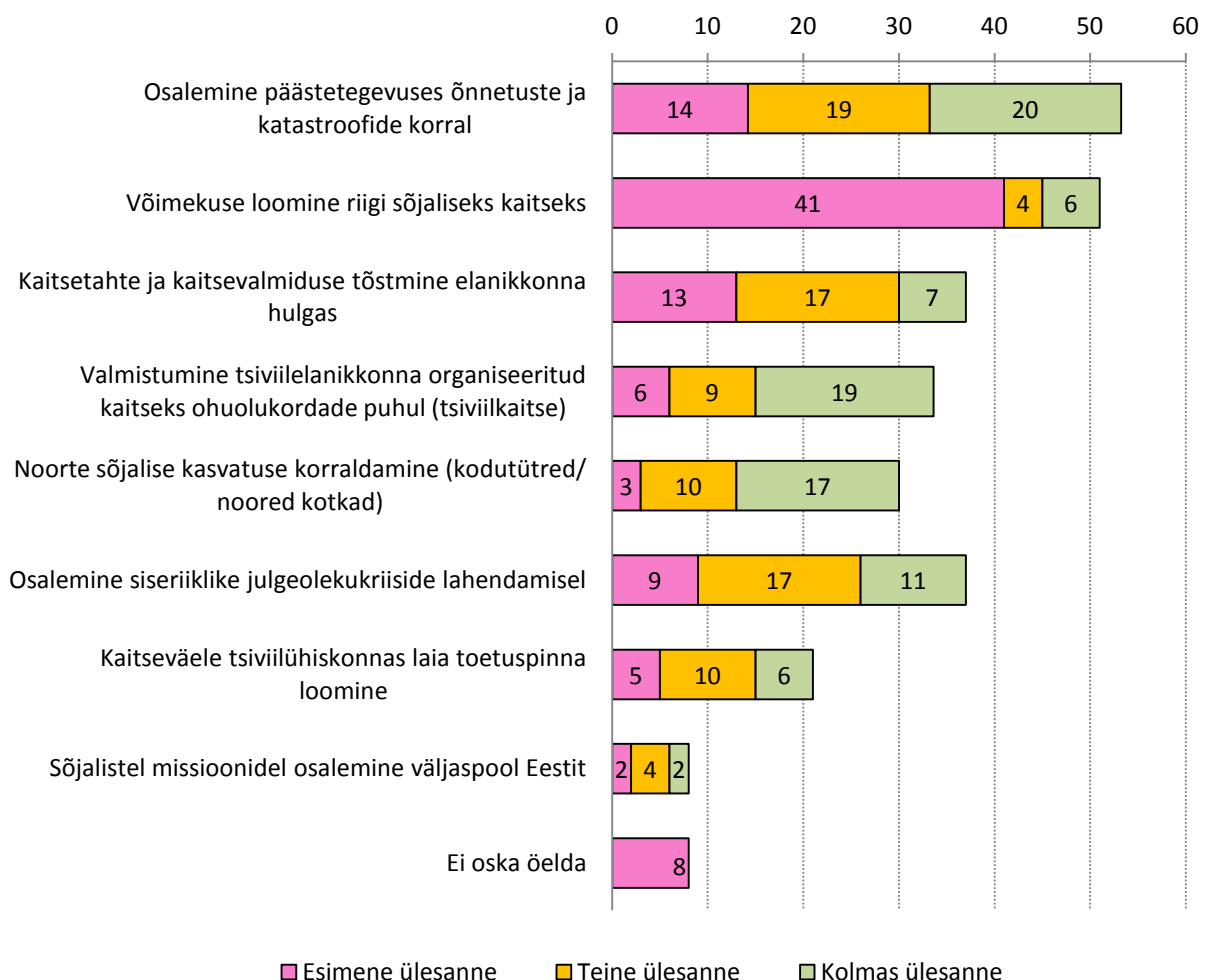
6.4 Kaitseleidi ülesanded

Vastajail paluti etteantud loetelust valida **kolm kõige olulisemat Kaitseleidi ülesannet**. Tulemused fikseeriti järjestatuna, st milline on olulisuselt esimene, milline teine ja milline kolmas ülesanne.

Kaitseleidi kõige olulisemaks ülesandeks peetakse **võimekuse loomist riigi sõjaliseks kaitseks – selle ülesande paigutab esikohale 41 protsenti küsitletutest**. Kui liita kokku kolm olulisemat valikut, tõuseb summaarselt esikohale aga hoopis **päästetegevuses osalemine õnnetuste ja kataastroofide korral – 53% vastanuist** mainib seda ühena kolmest olulisest ülesandest (Joonis 44).

Oluliste ülesannetena järgnevad kahele mainitule kaitsetahte ja kaitsevalmiduse tõstmine elanikkonna hulgas (37%), osalemine siseriiklike julgeolekukriiside lahendamisel (37%), valmistumine tsiviilkaitseks ohuolukordades (34%) ja noorte sõjalise kasvatuse korraldamine (30%).

Joonis 44. Kaitseleidi peamised ülesanded (%); N = kõik vastajad

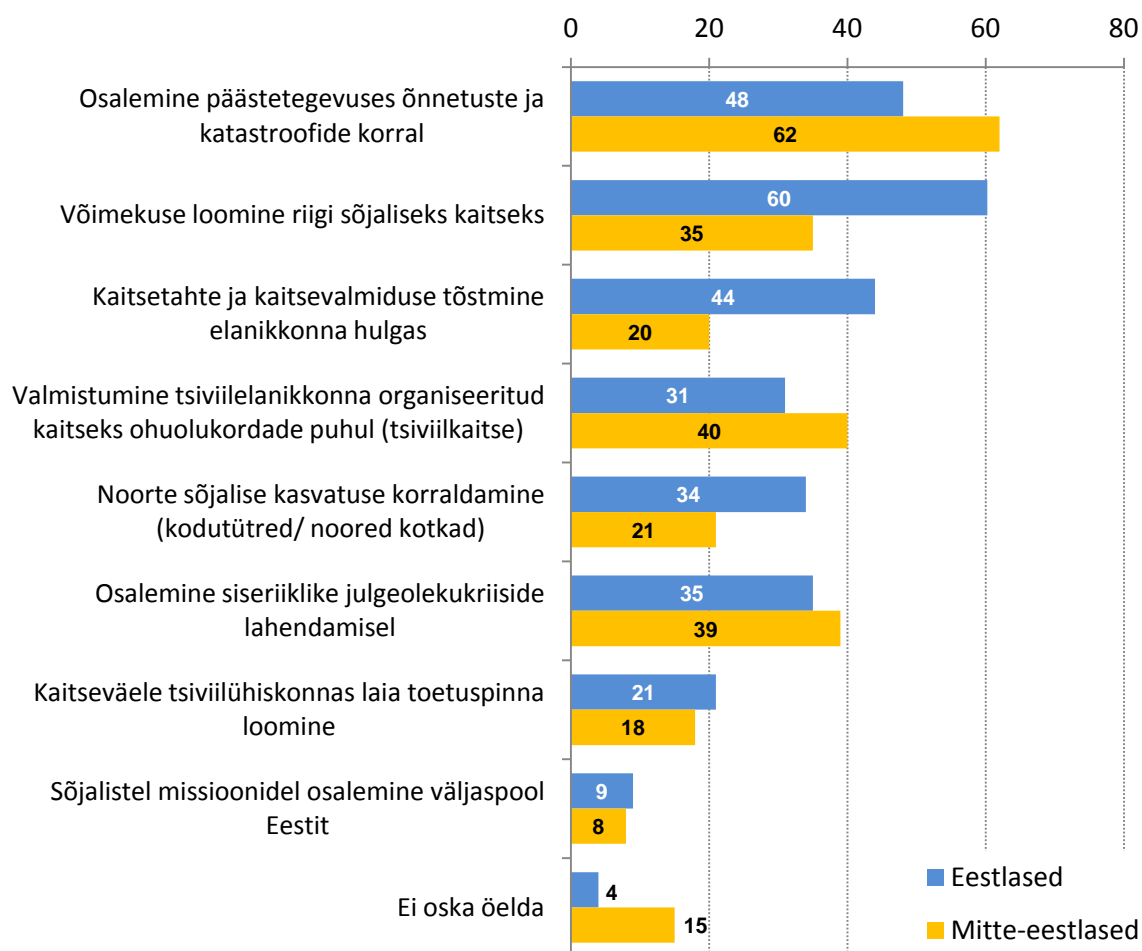

Võrreldes nelja eelmise uuringulainega ei ole arvamused oluliselt muutunud – vastuste esinemissageduses esineb mõneprotsendiseid kõikumisi, aga nägemus Kaitseleidi peamistest ülesannetest on jäänud samaks.

Eesti- ja muukeelsete elanike arvamustes esineb samuti mitmeid erinevusi (Joonis 45). Eestikeelse elanikkonna hinnangul on Kaitseleidi olulisim ülesanne võimekuse loomine riigi sõjaliseks kaitseks (60%; mitte-eestlastest 35%). Muukeelse elanikkonna seas domineerib see-eest väga tugevalt arvamus, et Kaitseleidi olulisemaks ülesandeks on õnnetuste ja kataastroofide korral päästetegevuses osalemine (62% mainib seda ühena kolmest olulisest ülesandest, eestlastest 48%).

Eestlased nimetavad päästetegevuses osalemisega järel järgmisena kaitsetahte ja -valmiduse tõstmist (44%, muukeelsetest 20%).

Joonis 45. Kaitseliidu peamised ülesanded (3 kõige olulisemat), eesti- ja muukeelsete elanike hinnangute võrdlus (%) ; N = kõik vastajad)

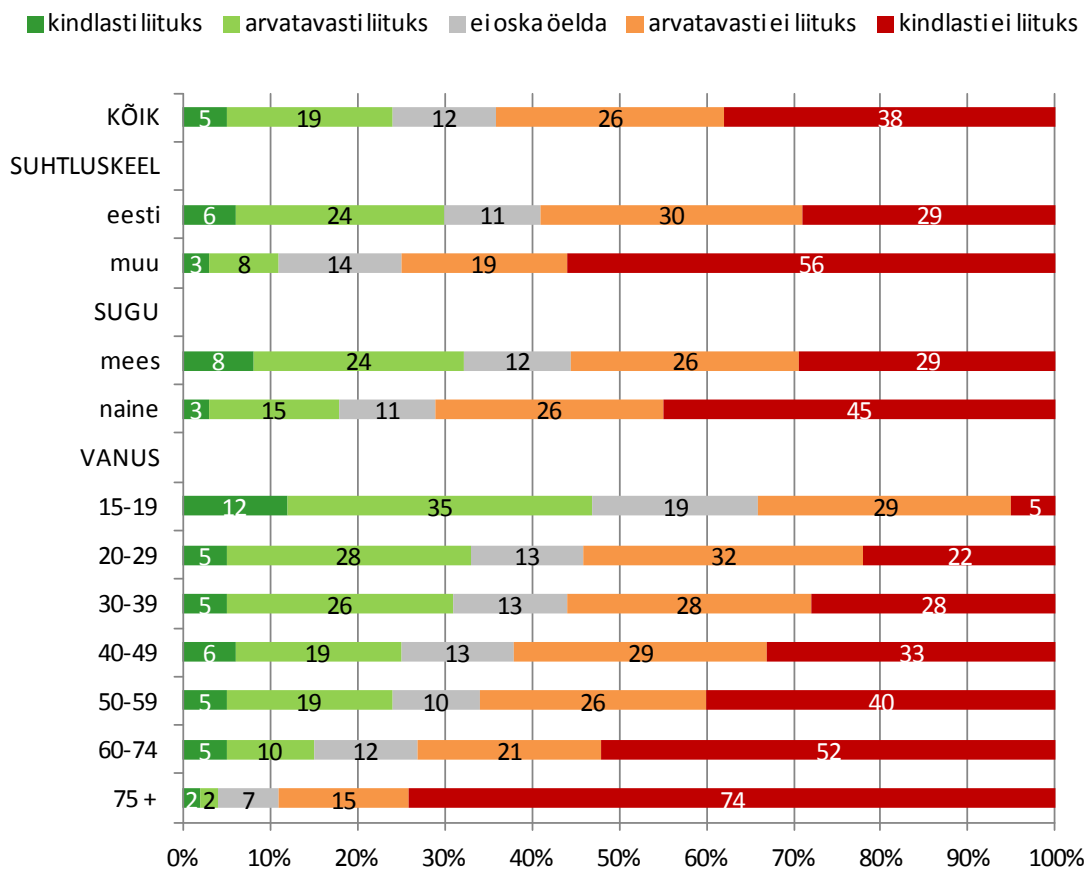
6.5 Suhtumine Kaitseliiduga liitumisse

Neilt vastajailt, kes ei olnud ise Kaitseliidu või sellega seotud organisatsioonide liikmed, küsiti nende suhtumist ettepanekusse Kaitseliiduga liituda.

Kaitseliidu tegevuses osaleb juba praegu kolm protsenti küsitletutest (5% meestest ja 2% naistest).

Ettepanekule ühineda Kaitseliidu või Naiskodukaitsega, annaks kindlasti positiivse vastuse 5 protsenti ning arvatavasti oleks valmis liituma 19% (Joonis 46). Kindlasti peaks heameelt tegema asjaolu, et valmisolek liitumiseks on suurem just nooremate vastajate seas.

Joonis 46. Valmisolek liituda Kaitseliidu või Naiskodukaitsega (%; N = need, kes ei ole veel seotud Kaitseliidu või selle organisatsioonidega)

7 NATO

Seitsmes, NATO-t puudutav peatükk annab ülevaate, kuidas elanikud suhtuvad Eesti kuulumisse NATO liikmesriikide hulka, millist rolli nähakse NATO-l Eesti julgeoleku tagamisel ja kuidas hinnatakse samme, mida NATO on muutunud julgeolekuolukorras teinud Eesti turvalisuse tagamiseks.

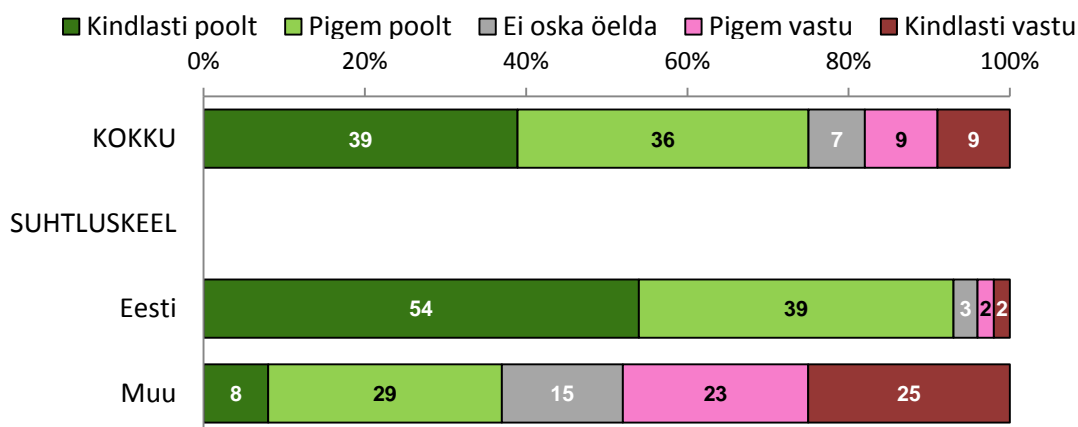
7.1 Suhtumine NATO-sse kuulumisse

Eesti kuulumist NATO-sse pooldas 2013. aasta sügisel 75% elanikest, sh 39% on kindlasti ja 36% pigem NATO-sse kuulumise poolt (Joonis 47). NATO liikmesuse vastu on 18% eestimaalastest; seisukohta ei oska antud küsimuses võtta 7% elanikkonnast.

Muukeelsete vastajate negatiivse suhtumise kasvu NATO suhtes näitasid juba eelnevates peatükkides käsitletud küsimused (usaldus NATO vastu, NATO nägemine Eesti julgeoleku tagajana). Eelkõige ongi väike langus NATO liikmesuse toetamisel tingitud venekeelse elanikkonna negatiivsest suhtumisest.

Eestikeelsed elanike seas on hinnang NATO-sse kuulumisele endiselt pea sajaprotsendiliselt toetav: Kui eestikeelsetest vastajatest pooldab NATO-sse kuulumist 93% ja vastu on vaid 4%, siis mitte-eestlastest on Eesti NATO-sse kuulumise poolt 37% ja vastu 48%. 14% muukeelsest elanikkonnast ei oma antud küsimuses kindlat seisukohta või ei soovi seda avaldada.

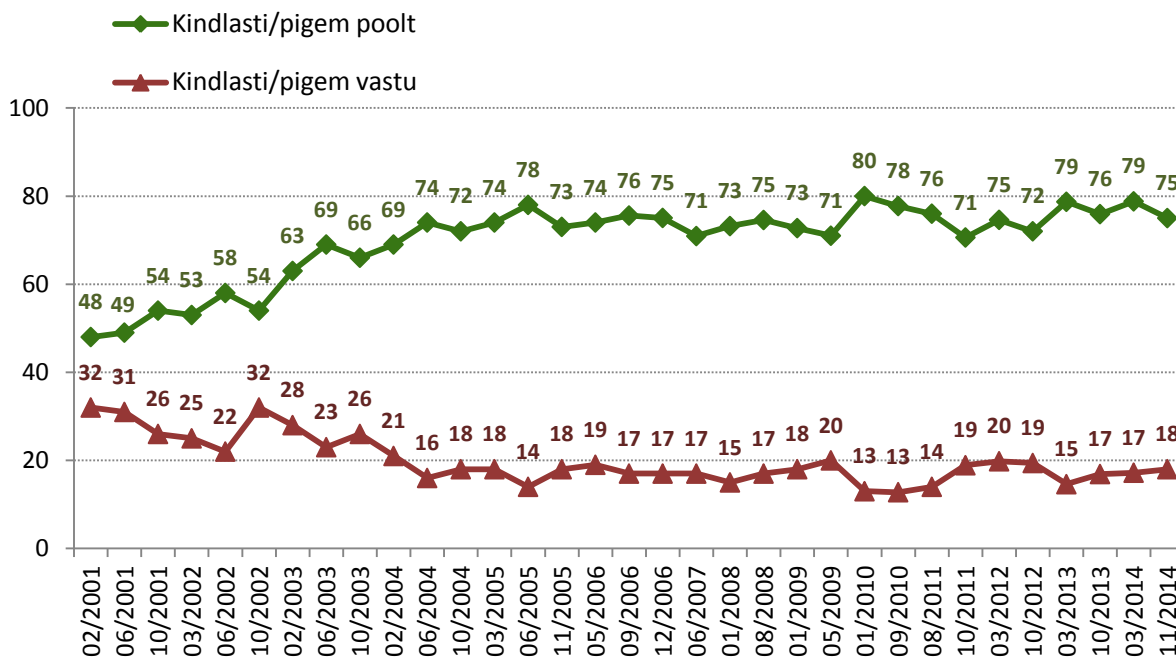
Joonis 47. Hoiakud NATO-sse kuulumise suhtes (%; N = kõik vastajad)

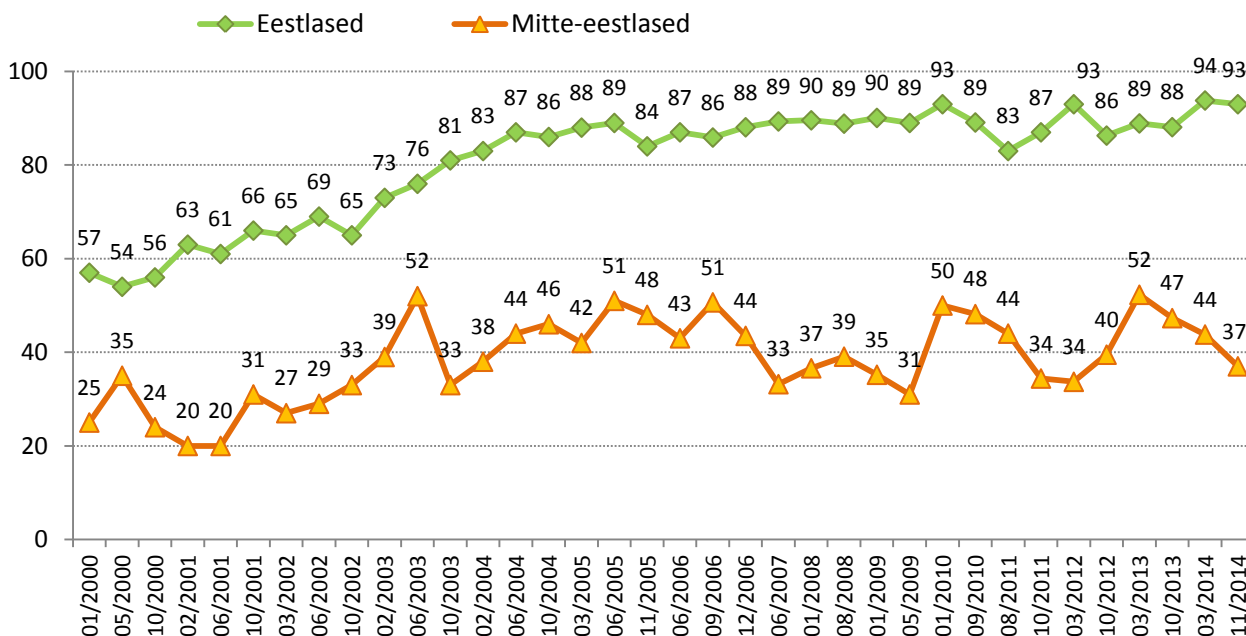
Eesti elanike toetus NATO-sse kuulumisele on pärast 2004. aastal aset leidnud liitumist **püsinud küllaltki stabiilsena – pooldajate osakaal on kõigis uuringulainetes jäänud vahemikku 71-80%** (Joonis 48).

Viimase paari uuringulaine jooksul on ennekõike just **muukeelsete elanike toetus NATO-sse kuulumisele üles-alla kõikunud** (Joonis 49). Viimaste aastate madalpunktid on leidnud aset erineval ajahetkel – muukeelsete toetus NATO-sse kuulumisele on olnud madalseisu 2007. aasta juunist kuni 2009. aasta suveni, 2011. aasta sügisel ja 2012. aasta kevadel ning praegu oleme järjekordses langusfaasis: 2013. aasta kevadest kuni käesoleva ajani on toetus NATO-sse kuulumisele langenud 15 protsendi võrra. Väga tõenäoliselt võib selle languse põhjuseks pidada NATO käsitlemist Venemaa ametlikus meedias ühe Ukrainas toimuvate sündmuste peasüüdlasena.

Joonis 48. Hoiakud NATO-ga liitumise/ NATO-sse kuulumise suhtes; 2001-2014 võrdlus
(%; N = kõik vastajad)

Joonis 49. NATO-ga liitumise/ NATO-sse kuulumise pooldajate osakaal; eesti- ja muukeelsete elanike võrdlus 2000-2014 (kindlasti ja pigem pooldajate %; N = kõik vastajad)

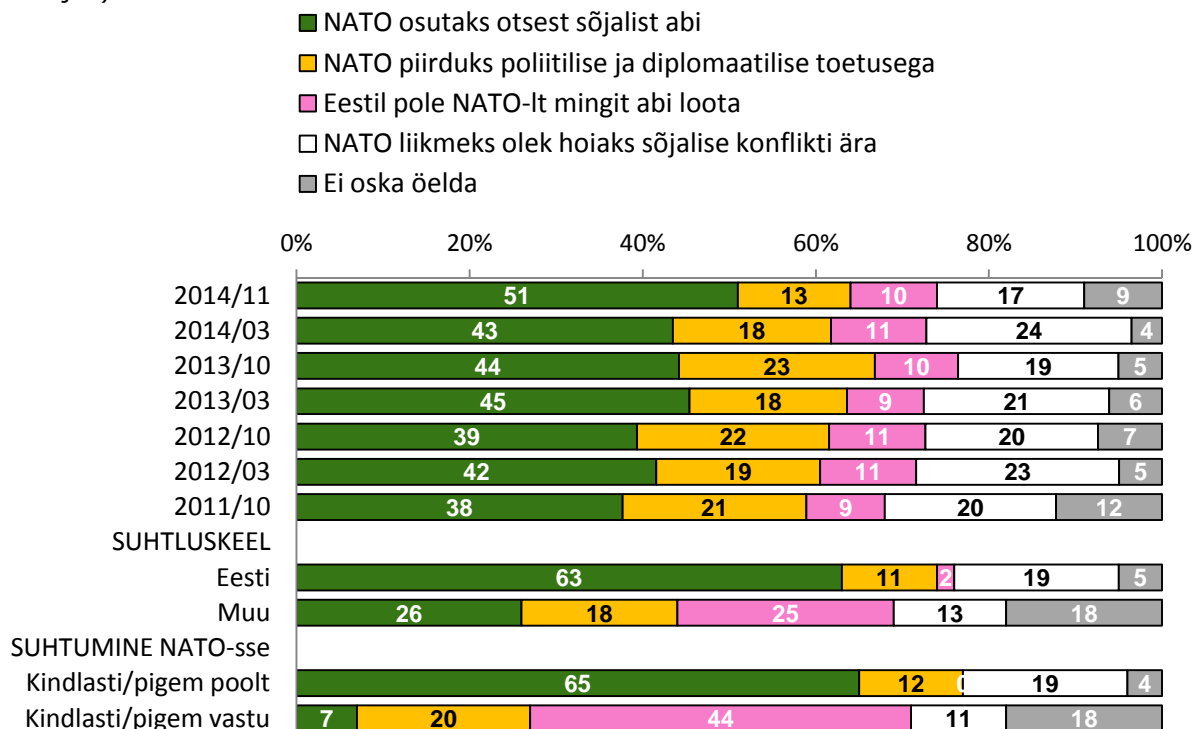
7.2 NATO abi võimaliku ohu korral

Järgnevalt paluti vastajail hinnata, milline oleks NATO roll Eesti julgeoleku tagamisel, kui Eestit ähvardab sõjaline oht. Arvestades sel aastal aset leidnud sündmusi (NATO õhuturbemissiooni paigutamine Ämarisse, USA kaitseväekontingendi toomine Eestisse), on üsna ootuspärane, et elanikkonna usk NATO toetusesse on oluliselt kasvanud.

Novembris leidsid juba pooled küsitlitud, et Eestit ähvardava ohu korral osutaks NATO otsest sõjalist abi (Joonis 50) ning 13% arvas, et NATO piirduks poliitilise ja diplomaatilise toetusega. 17% usub, et NATO liikmeks oleks suudaks sõjalise konflikti ära hoida ja vaid 10% arvates ei oleks Eestil NATO-lt mitte mingit abi loota.

Eestikeelsete vastajate usk NATO toetusesse on märgatavalt tugevam kui muukeelsetel, mis kahtlemata tuleneb juba suhtumisest alliansi liikmeks olekusse. Kui eestlastest usub NATO sõjalisse abisse 62%, siis muukeelsete vastajate seas leiab seda vaid 26% - sama palju on ka neid, kes arvavad, et Eestil pole NATOlt mingit abi loota.

Joonis 50. NATO roll Eesti julgeoleku tagamisel, kui Eestit ähvardab sõjaline oht (%; N = kõik vastajad)

Inimesed, kes pooldavad Eesti kuulumist NATO-sse, panevad organisatsioonile ka märksa suuremaid lootuseid. NATOsse kuulumist toetavatest inimestest arvab 65%, et Eesti saaks sealt ohu korral otsest sõjalist abi (NATO liikmesust mittepooldajatest ainult 7%). Samuti usuvad NATO pooldajad rohkem, et NATO sekkumine hoiaks sõjalise konflikti ära (19% vs 11%).

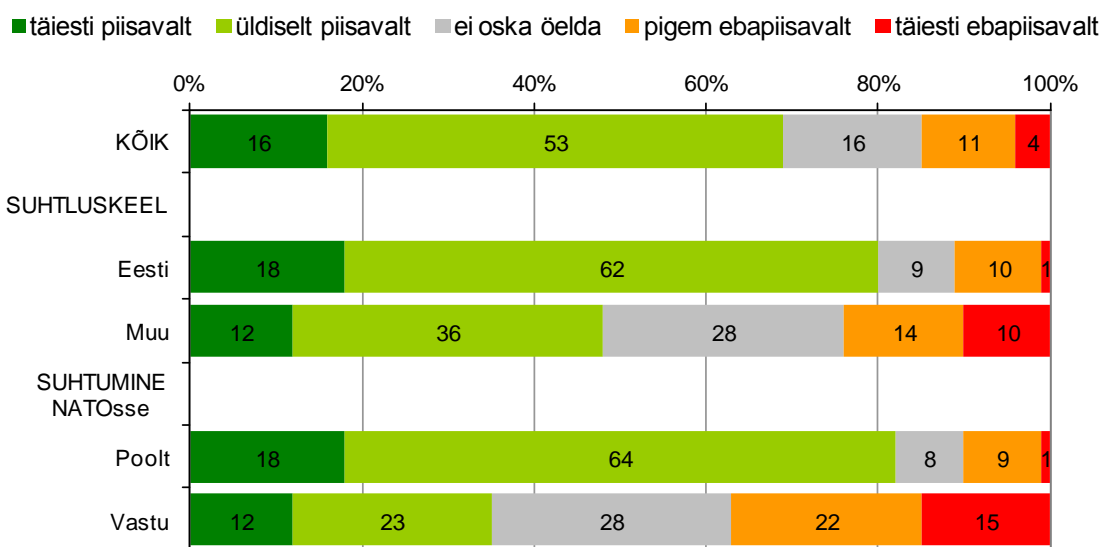
NATO liikmesuse vastased leiavad valdavalt, et NATO ei osutaks sõjalise ohu korral Eestile üldse mitte mingit abi (44%; pooldajatest arvab seda vähem kui 1%) või piirduks poliitilise ja diplomaatilise toetusega (20%; pooldajatest 12%).

7.3 Hinnangud NATO poolt ette võetud sammudele

Käesolevasse küsitluse lülitati kaks täiendavat küsimust, mille kaudu teada saada, kuidas suhtuvad Eesti elanikud NATO poolt juba ette võetud sammudesse Eesti julgeoleku paremaks tagamiseks.

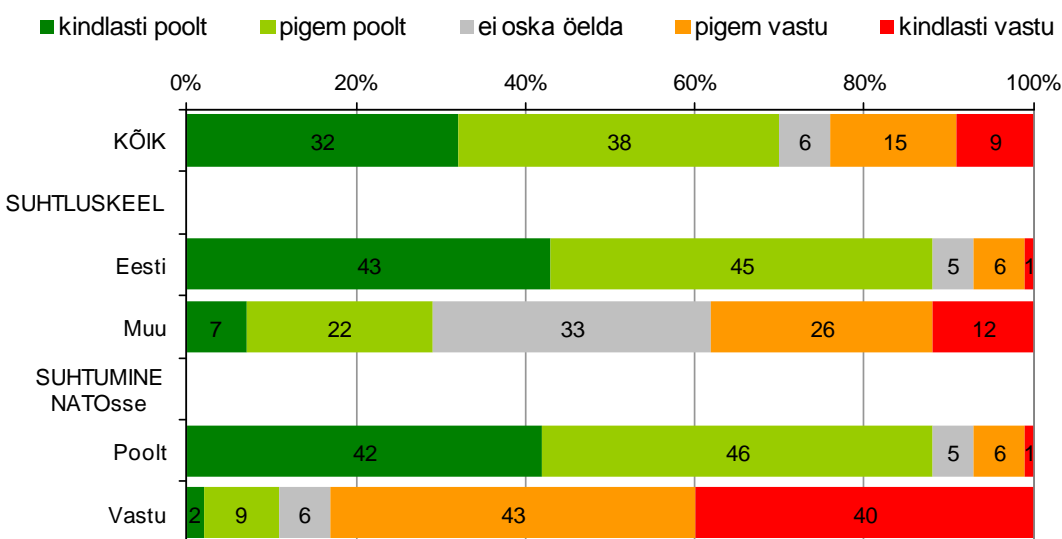
Küsitati, kas NATO on tänases julgeolekuolukorras teinud piisavalt ning kuidas suhtutakse NATO liitlasvägede kohalolekusse Eestis.

Joonis 51. Kas NATO on teinud piisavalt Eesti julgeoleku tagamiseks? (%; N = kõik vastajad)

Kui NATO poolt ette võetud sammude hindamisel peab neid piisavaks ka veidi üle kolmandiku NATO liikmesuse vastastest, siis NATO kohaolekule Eestis on nad valdavalt vastu. Eestlased, kes on ka enamikus NATO liikmeks oleku poolt, peavad NATO poolseid samme piisavaks ning tervitavad ka liitlasvägede kohalolekut.

Joonis 52. Kuidas te suhtute NATO liitlasvägede kohalolekusse Eestis? (%; N = kõik vastajad)

8 Rahvusvahelised sõjalised operatsioonid

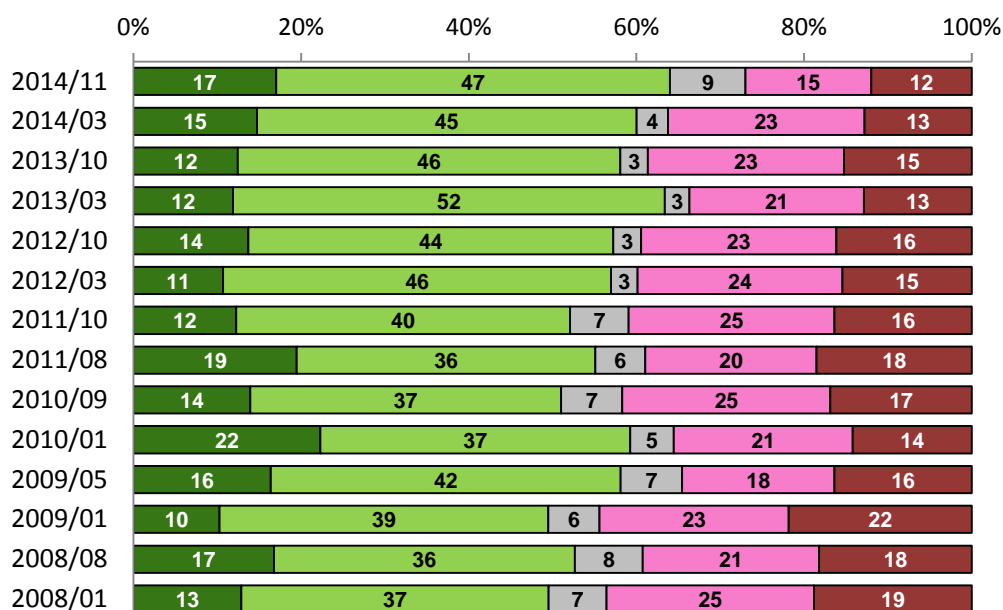
Kaheksas peatükk kaardistab hoiakuid rahvusvahelistes sõjalistes operatsioonides osalemise suhtes: kui vajalikuks elanikud üldiselt peavad Eesti osalemist taolistes operatsioonides, mis põhjustel peaks Eesti välismissioonidel osalema ja milline mulje on elanikkonnal jäänud Eesti kaitseväge senisest suurimast välismissioonist, mis leidis aset Afganistanis NATO vägede koosseisus viimase kümne aasta jooksul.

8.1 Suhtumine Eesti osalemisse rahvusvahelistes operatsioonides

64% Eesti elanikkonnast leiab, et Eesti kaitsejõudude üksused peaksid vastavalt oma võimustele osalema rahvusvahelistes operatsioonides, sealhulgas 17% vastajate arvates tuleks seda kindlasti teha (Joonis 53). Rahvusvahelistes operatsioonides osalemiseks ei näe vajadust 27% elanikest. Toetus missioonidel osalemiseks on pidevalt tõusnud – kevadega võrreldes on see kasvanud nelja protsendi võrra.

Joonis 53. Kas Eesti üksused peaksid osalema rahvusvahelistes sõjalistes operatsioonides? (%; N = kõik vastajad)

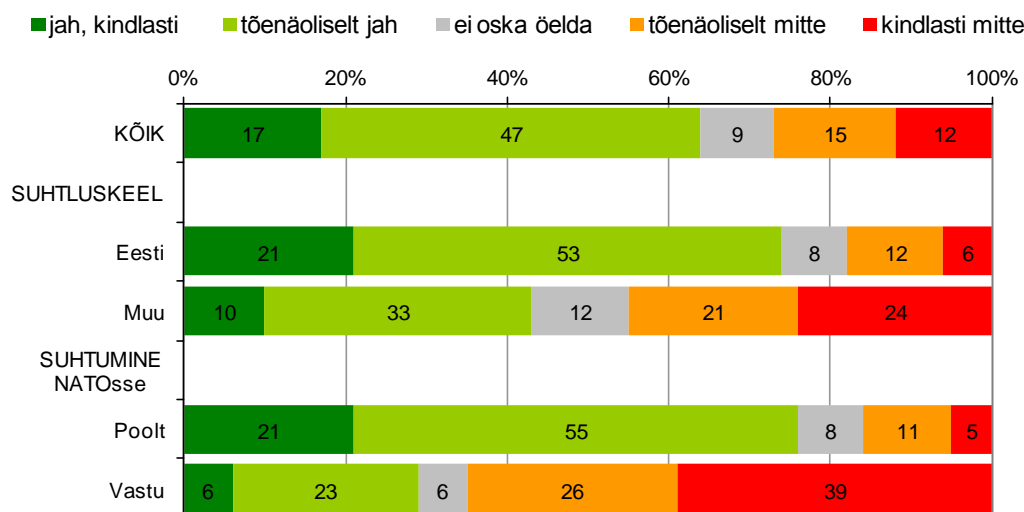
■ Jah, kindlasti ■ Tõenäoliselt jah ■ Ei oska öelda ■ Tõenäoliselt mitte ■ Kindlasti mitte

Eesti kaitsejõudude osalemist rahvusvahelistel sõjalistel operatsioonidel toetavad suuremal määral eestlased (64%), venekeelsetest vastajatest pooldab missioonidel osalemist 43% ja selle vastu on 45%.

Missioonidel osalemist tõlgendatakse kui NATO liitlaskohustuse täitmist – seda näitab ka asjaolu, et just NATO liikmesuse toetajad peavad missioonidel osalemist vajalikumaks (Joonis 54).

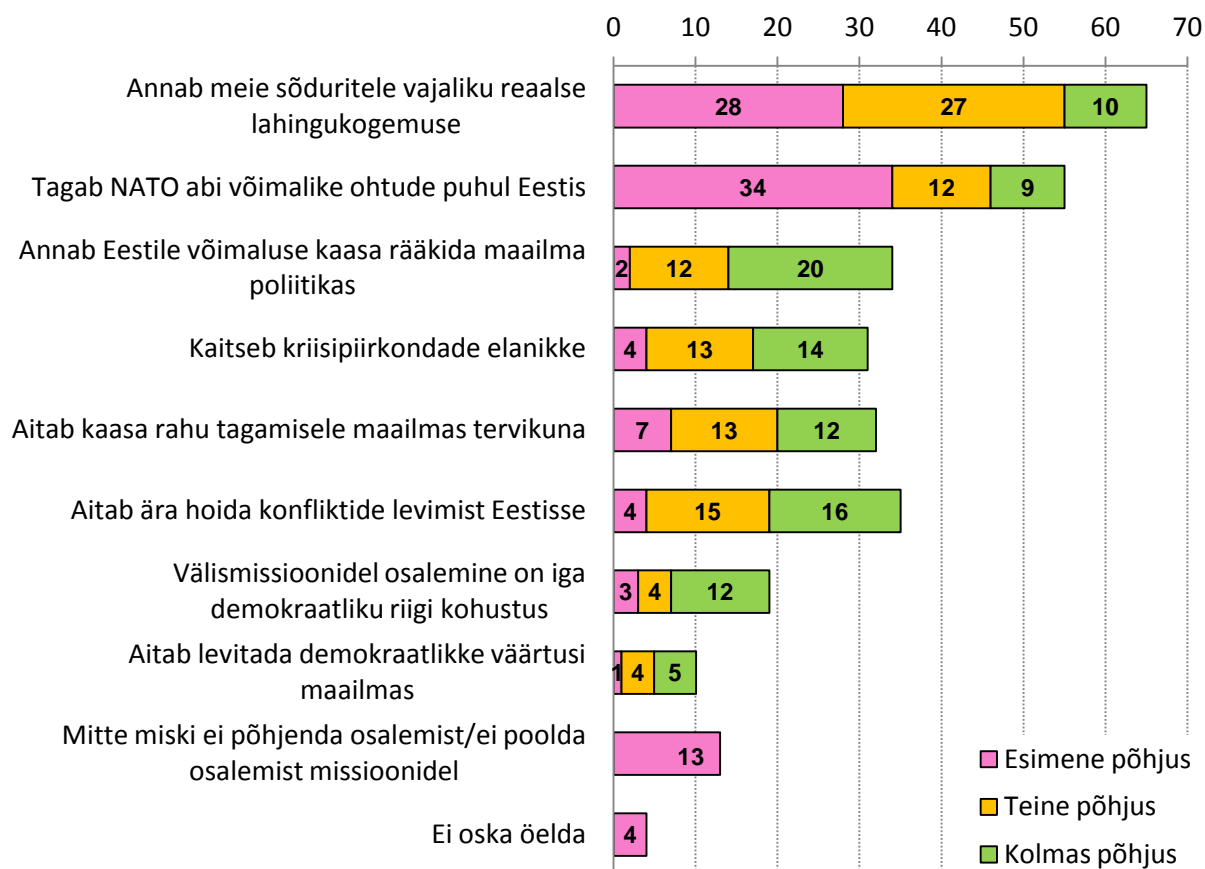
Joonis 54. Suhtumine Eesti kaitsejõudude üksuste osalemisse rahvusvahelistes sõjalistes operatsioonides (%) ; N = kõik vastajad

8.2 Rahvusvahelistel operatsioonidel osalemise argumendid

Vastajail paluti etteantud nimekirjast valida kolm kõige olulisemat põhjust, miks Eesti peaks osalema rahvusvahelistes sõjalistes operatsioonides. Tulemused fikseeriti järjestatuna, st milline on olulisuselt esimene, milline teine ja milline kolmas põhjus.

Joonis 55. Olulisemad põhjused, miks Eesti peaks osalema rahvusvahelistes sõjalistes operatsioonides (%) ; N = kõik vastajad

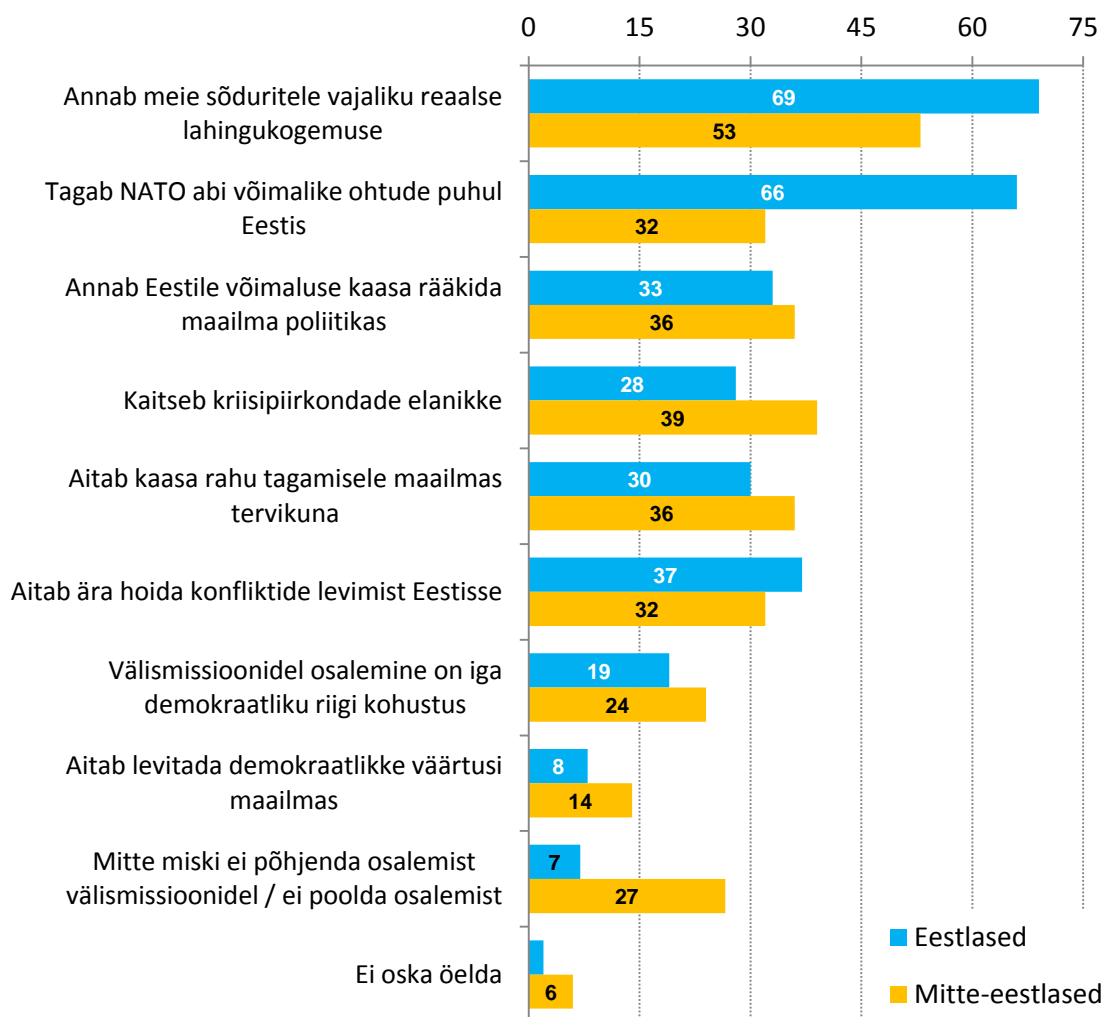

Kõige olulisema argumendina tuuakse kõige sagedamini välja seda, et missioonidel osalemine tagab Eestile NATO abi võimalike ohtude puhul. Kolme valiku kogusummana aga tõuseb esikohale asjaolu, et missioonidel osalemine annab meie kaitseväelastele reaalse lahingukogemuse. Need kaks motiivi tõusevadki teistega võrreldes kõige selgemalt esile.

Ülejäänud argumentideks, miks osaleda välismissioonidel, peetakse vastajate hinnangul veel konfliktide Eestisse levimise ennetamist (35%), maailma poliitikas kaasa rääkimise võimaluse saamine (34%), kaasaaitamine rahu tagamisele maailmas (32%) ning kriisipiirkondade elanike kaitsemist (31%). Harvemini leitakse seda, et välismissioonidel osalemine on iga demokraatliku riigi kohustus (19%) või et see aitab maailmas demokraatlikke väärtuseid levitada (10%). Seda meelt, et rahvusvahelistes sõjalistes operatsioonides osalemist ei põhjenda miski, on 13% küsitletutest. Viimast argumenti esitavad sagedamini venekeelsed vastajad (27%, eestlastest 7%).

Kui eestikeelsete vastajate jaoks domineerivad välismissioonidel osalemise argumentide seas selgelt kaks tegurit: sõdurite reaalne lahingukogemus ja NATO abi võimalike ohtude korral (vastavalt 69% ja 66%; mitte-eestlastest vastavalt 53% ja 32%), siis venekeelsete vastajate jaoks on NATO abiga võrdselt olulised või olulisemad argumendid kriisipiirkondade elanike kaitse (39%), rahu tagamine maailmas (36%) ja Eesti võimalus rääkida kaasa maailma poliitikas (36%) (Joonis 56).

Joonis 56. Olulisemad põhjused (3 kõige olulisemat), miks Eesti peaks osalema rahvusvahelistes sõjalistes operatsioonides; eesti- ja muukeelsete elanike hinnangute võrdlus (%) ; N = kõik vastajad)

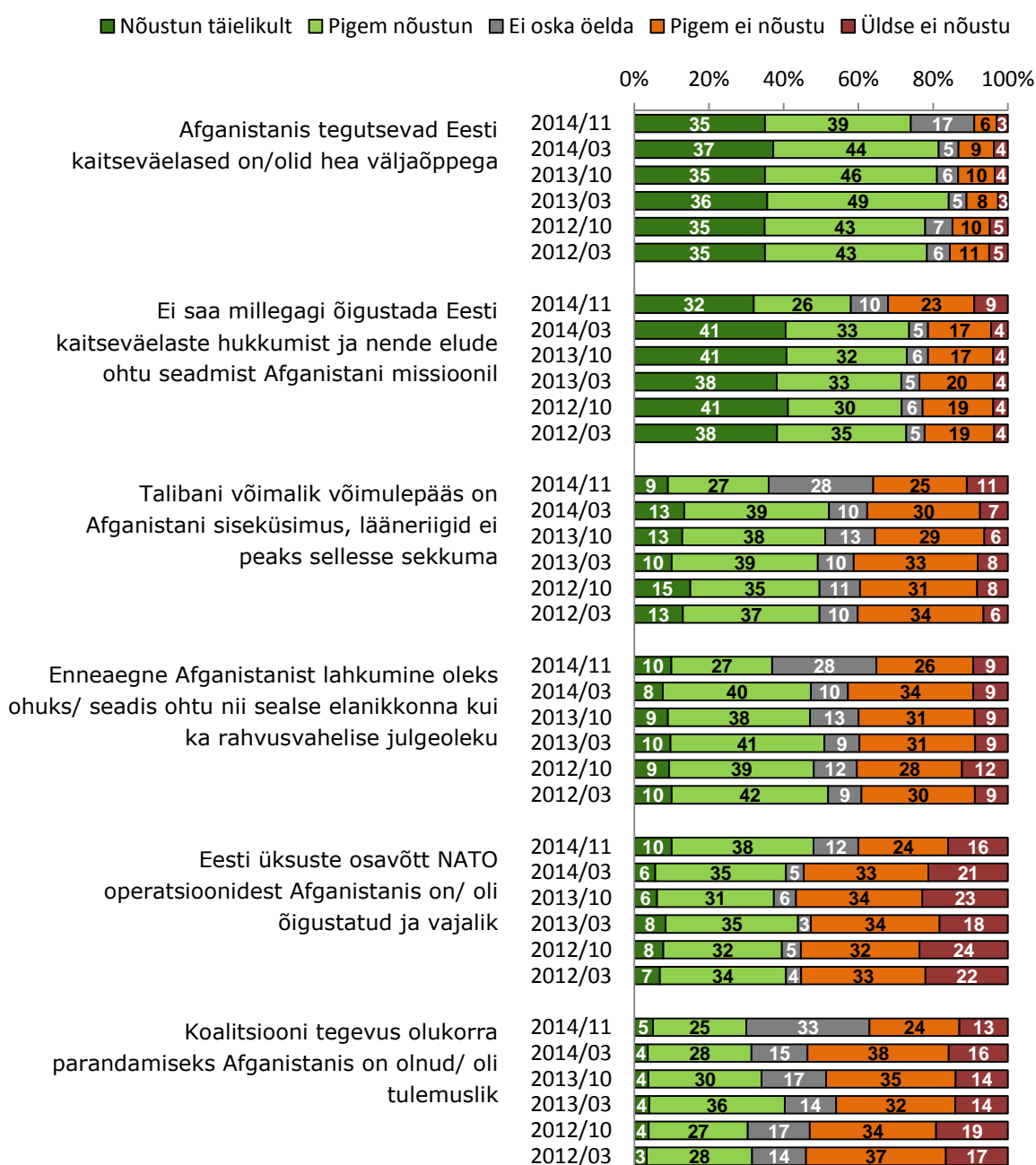

8.3 Afganistani operatsiooni kuvand

Eraldi teemana käsitleti uuringus Eesti elanikkonna hoiakuid seoses kaitseväe seni suurima välismissiooniga, milleks oli NATO vägede koosseisus toimunud ja sel suvel läbi saanud Afganistani operatsioon. Saamaks ülevaadet, millisena antud missiooni kujutatakse, esitati vastajale seitse erinevat väidet (sh nii positiivse kui negatiivse alatooniga väiteid) ja paluti hinnata, kuivõrd ta nendega nõustub.

Valdavalt ollakse seda meelt, et **Afganistanis tegutsevad Eesti kaitsevälased on hea väljaõppega** – sellekohase väitega on täielikult või pigem nõus 74% elanikkonnast (Joonis 57). Samas leiab 58 protsenti küsitletutest, et **Eesti kaitsevälaste hukkmist ja nende elude ohtu seadmist Afganistani missioonil ei saa millegagi õigustada**. Ülejäänud väidete puhul jagunevad vastused vastandlike seisukohtade vahel suhteliselt võrdselt. Tõenäoliselt on seoses missiooni lõppemisega suurenenud nende vastajate osakaal, kes oma hinnanguid anda ei oska – teema on lihtsalt päevakorrast maas.

Joonis 57. Nõustumine erinevate Afganistani missiooni puudutavate väidetega, võrdlus 2011-2014 (%; N = kõik vastajad)

9 Veteranipoliitika

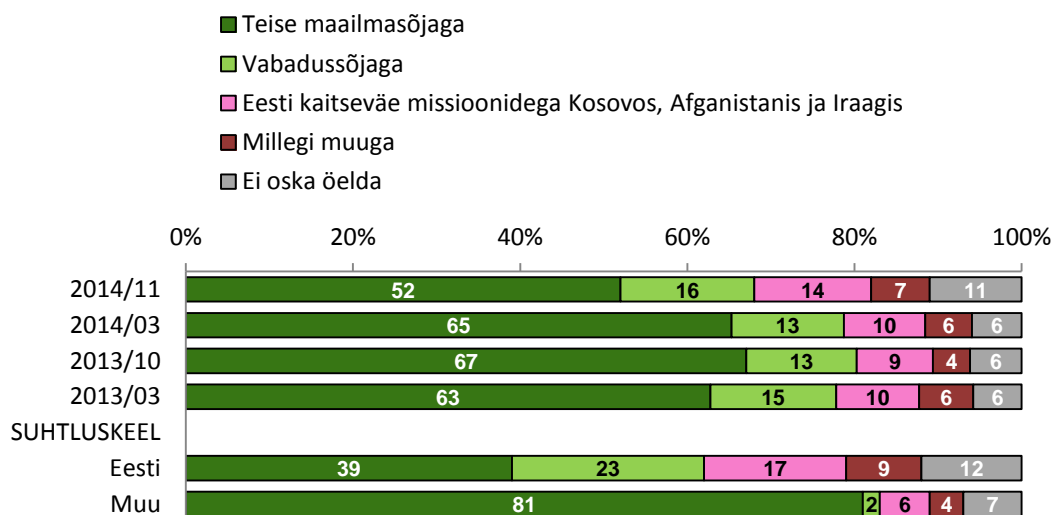
Viimase nelja uuringulaine jooksul on vastajailt täiendavalt päritud, kas sõna „veteran“ seostub neil eeskätt Teise maailmasõjaga, Vabadussõjaga või Eesti kaitseväge missioonidega Kosovos, Afganistanis ja Iraagis.

Vastustest ilmneb, et enam kui poolele elanikkonnast **seostub sõna „veteran“ ikkagi eeskätt Teise maailmasõjaga** (Joonis 58). Siiski on õige pisut kasvanud nende osakaal, kes seostavad nimetust „veteran“ ka Eesti kaitseväge missioonidega varasemalt 10 protsendilt 14-le protsendile.

Venekeelsed vastajad seostavad veterane märksa enam Teise maailmasõjaga kui eestlased (81% vs 39%), eestlased seevastu muukeelsetest elanikest märksa enam Vabadussõjaga (23% vs 2%).

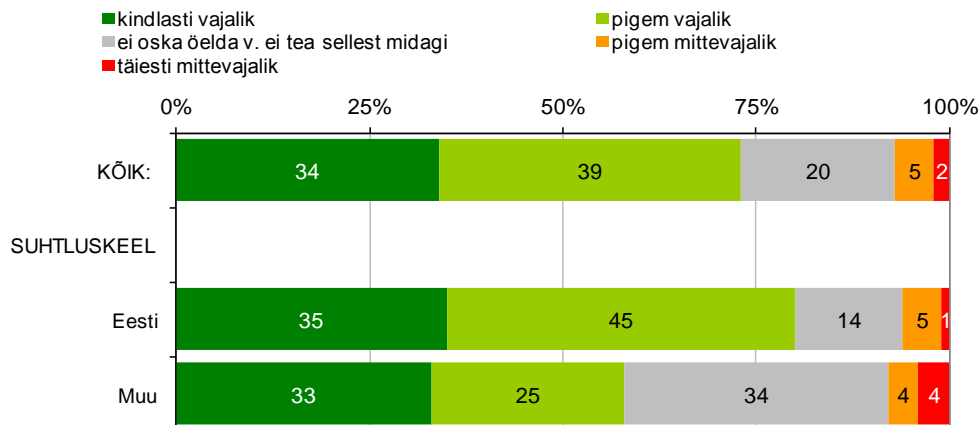
Need 7 protsenti küsitletutest, kes pakkusid veterani vasteks midagi muud, märkisid kõige sagedamini, et veterani all tuleks mõista kõikides sõdades osalenuid.

Joonis 58. Millega eeskätt seostub sõna „veteran“, 2013-2014 võrdlus (%) ; N = kõik vastajad

Alates 2012. aastast iga aasta 23. Aprillil (jüripäeval) tähistatavat veteranide päeva peab aga valdav enamik küsitletutest kindlasti või pigem vajalikuks – mida iganes nad siis sõna „veteran“ all ka ei mõtle (Joonis 59). Venekeelsete vastajate teadlikkus sellise päeva tähistamisest on veel väike – kolmandik ei tea sellest midagi või ei oska öelda.

Joonis 59. Suhtumine veteranide päeva tähistamise (%) ; N = kõik vastajad

10 Riigikaitse alane teave

Viimane peatükk hõlmab endas ülevaadet riigikaitsealase teabega seotud küsimustest: kui vajalikuks peetakse riigikaitseõpetuse õpetamist koolides ja kui suur osa vastajatest on lugenud Postimehe lisalehte Riigikaitse.

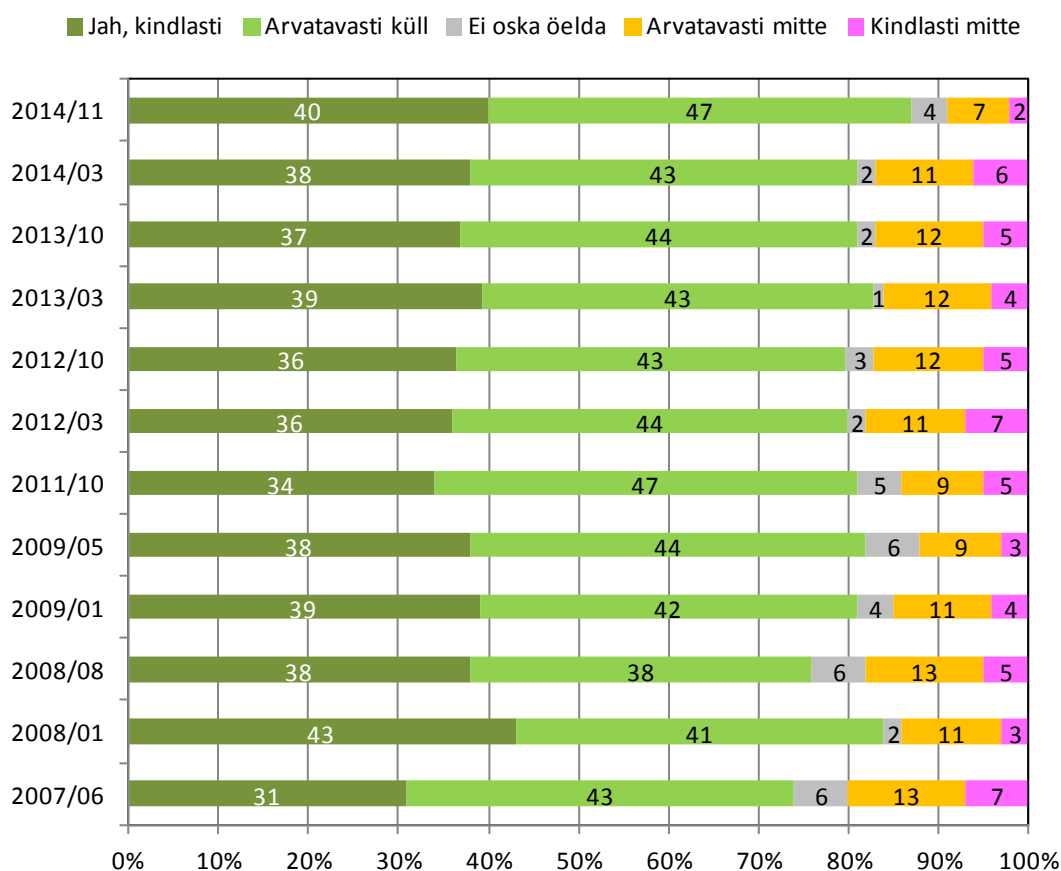
10.1 Riigikaitseõpetus koolides

Suhtumine riigikaitseõpetuse vajalikkusesse kooli õppeprogrammis on Eesti elanikkond olnud püsivalt positiivne – juba 2008. aastast alates on seda kindlasti või arvatavasti vajalikuks pidanud ca neli viiendikku küsitletutest (Joonis 60).

Seekordses küsitluses muutsime pisut küsimuse sõnastust ning see kõlas nii: „**Kas kõigis keskhariidust andvates õppeasutustes peaks olema võimalik õppida riigikaitseõpetust?**“

Võrreldes eelmiste küsitlustega on toetus riigikaitseõpetuse õpetamisele veelgi valdavam: seda peab kindlasti või arvatavasti vajalikuks 87 protsenti küsitletutest, seejuures 87 protsenti eesti- ja 82 protsenti venekeelsetest vastanutest.

Joonis 60. Suhtumine riigikaitseõpetuse vajalikkusesse kooli õppeprogrammis (kuni märts 2014) / Suhtumine riigikaitseõpetuse vajalikkusesse kõigis keskhariidust andvates õppeasutustes (november 2014) (%) ; N = kõik vastajad

10.2 Postimehe vahel ilmuv lisaleht Riigikaitse

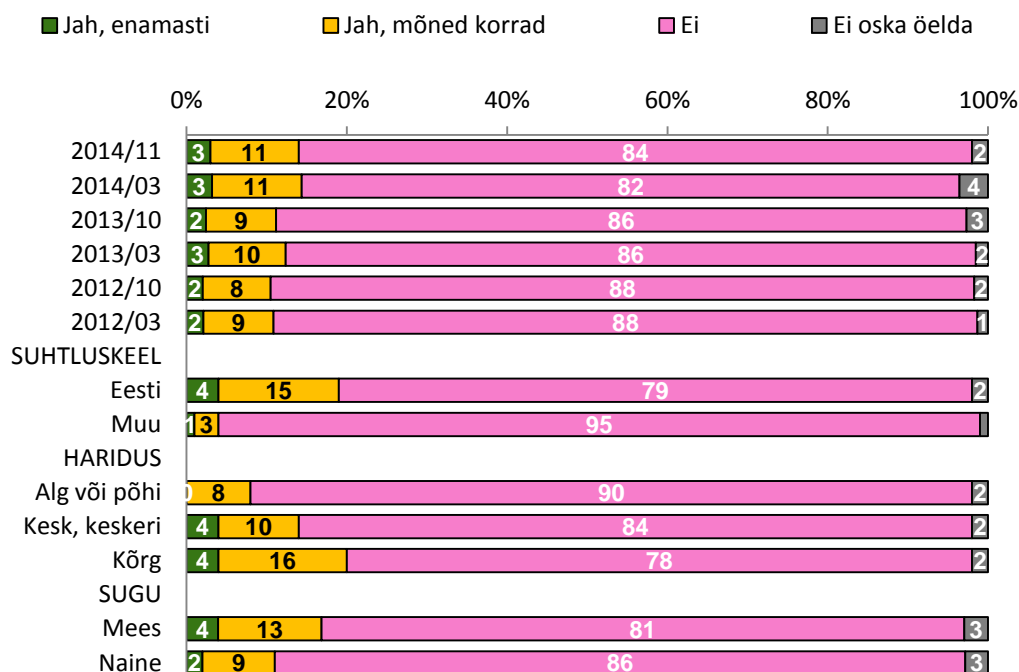
Lisaks elanike üldisele meediatarbimise kaardistamisele sisaldas uuringuankeet ka üht otseselt riigikaitsealast infoallikat puudutavat küsimust. Kui varasemates küsitlustes uuriti sarnaselt eelmistele uuringulainetele Eesti Ekspressi lisalehe Riigikaitse.EE loetavust, siis sel korral sisaldas uuring küsimuse Postimehe vahel ilmuva lisalehe Riigikaitse lugemise kohta.

Uuringutulemustele tuginedes võib väita, et sama suur hulk huvilisi, kui oli Riigikaitse.EE-l, on üles leidnud ka Postimehe lisalehe Riigikaitse.

Eesti Ekspressi vahel neli korda aastas ilmuvat lisalehte Riigikaitse.EE oli möödunud paari aasta jooksul lugenud 10-14% elanikest, sh 2-3% luges lehte enamikel juhtudel ja 8-11% tegi seda mõnel korral (Joonis 61). **Postimehe lisalehte Riigikaitse oli lugenud 14 protsenti küsitletutest, kellest 3 protsenti tegi seda enamasti ja 11 protsenti kord või paar.**

Kuna tegemist on eestikeelse väljaandega, siis on igati ootuspärane, et eestikeelsete vastajate seas on seda lehte lugenud rohkem kui mitte-eestlaste hulgas (vastavalt 19% ja 4%). Samuti on lugejaid keskmisest rohkem kõrgema haridusega elanike (20%) ja meeste (17%) hulgas

Joonis 61. Postimehe vahel ilmuva lisalehe Riigikaitse (november 2014) ja Eesti Ekspressi vahel ilmuva lisalehe Riigikaitse.EE (kuni märts 2014) lugemine, 2012-2014 võrdlus (%) ; N = kõik vastajad)

LISAD

1 Lisa 1 – Vastuste tabeljaotused